

MUNTANYA

CEC

4€ / ANY 129 / NÚM. 860 / AGOST 2005

REFUGIS DE MUNTANYA

**Josep M. Blanc,
un refugi renovat**

ALTA RUTA DELS PIRINEUS

De la Mediterrània a l'Atlàntic

ALPS AUSTRIACS

El massís de la Silvretta

HISTÒRIES DEL PIRINEISME

**Viatge de J. E. Murray als
Pirineus catalans l'any 1835**

CAMINS DE MUNTANYA

**Rocacorba, una xarxa
de camins seculars**

PARCS NATURALS

**Bryce Canyon,
el cor de l'oest americà**

El primer és fer
la vida més fàcil.
Ser més a prop de les
persones que estimem.
Que la tecnologia
ens permeti aprofitar
al màxim el nostre
temps lliure.
El primer per a Telefónica
és el mateix que per a tu.
Per això hem destinat
més de 5.000 milions
d'euros al desenvolupament de
la banda ampla.
Per tal que res no et
separi de qui més estimes.

Sara · Koldo · Isaac · Laura · Oscar · Diego · Susana · Juan · Emiliano

El primer és la qualitat de vida

www.telefonica.es

Telefonica

Primer de tot ets tu

16

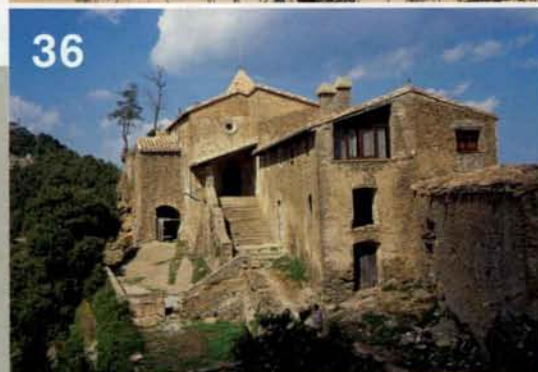
24

28

36

40

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

Entitat declarada d'Utilitat Pública

ANY 129 / NÚM. 860 / AGOST 2005

ARTICLES

6 El refugi Josep M. Blanc

Josep M. Sala i Antoni Flo

16 De la Mediterrània a l'Atlàntic

Joseph Ribas

24 El massís de la Silvretta

Josep Abril Pinell

28 James Erskine Murray

Andreu Balent

36 Rocacorba

Quim Oliver, Xari i Joan Pontacq

40 Bryce Canyon Nat'l Park

Enric Ventura i Lecha

SECCIONS

5 Editorial

44 Vies d'escalada

46 Llibres i mapes

48 La motxilla de muntanya

Portada: El refugi Josep M. Blanc. (Foto: Antoni Flo)

NORMES DE PUBLICACIÓ

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a *Muntanya*, poden consultar les normes de presentació d'originals al número 857 (2005): 4, a la Redacció de la revista, o bé a la pàgina web del Centre, clicant damunt el mot *Muntanya* a l'enllaç de Publicacions.

Edita:
Centre Excursionista
de Catalunya
Paradis, 10
08002 Barcelona
Tel.: 933 152 311
Fax: 933 151 408
cec@cec-centre.org
www.cec-centre.org

President del Centre:
Josep Manel Puente
Vicepresidents:
Manuel Castellet
Francesc Banqué
Secretari:
Joan M. Martínez Moro
Tresorer:
Josep M. Zamora

Director de Muntanya:
Ferran Alexandri
ferran@alexandri.jazztel.es
Secretari:
Joaquim Bordons
Consell de Redacció:
Francesc Beato
Jordi Bernat
Joan Campanà

Jordi Domenech
Joan Jover
Enric Nosàs
Núria Pesarrodona
Josep M. Sala

Disseny i maquetació:
Toni Inglès
toni@toni-ingles.com

Correcció lingüística:
Eva Mengual
evamengual3@hotmail.com

Publicitat:
TRUST Publicitat
i Comunicació, S.L.
Tel.: 934 196 364

Fotomecànica:
PACMER, S.A.
Tel.: 934 099 060

Impressió:
IMGESA
Tel.: 934 622 180

Cap de premsa:
Eduard Parellada

Dipòsit legal:
B-545-1958
ISSN:
0212-2111

Subscripcions:
Redacció de *Muntanya*
Paradis, 10
08002 Barcelona
Preu subscripció anual:
20 € (sis números)

La revista *Muntanya* no comparteix necessàriament l'opinió que s'expressa en els articles publicats, sinó que la responsabilitat dels comentaris recau sobre els respectius autors. El copyright dels articles, tant de la part literària com de les il·lustracions, és propietat dels autors. Per tant, queda prohibida la reproducció total o parcial, per qualsevol procediment, dels continguts de la revista *Muntanya* sense l'autorització escrita dels propietaris del copyright.

La revista *Muntanya*
és membre de:

Associació de Publicacions
Periòdiques en Català

Centre Excursionista de Catalunya

¡FES-TE'N SOCI!

ACTIVITATS

- Més de 50 activitats mensuals
- Excursionisme
- Esquí en totes les modalitats
- Espeleologia
- Escalada
- Senderisme
- Ral·lis de muntanya
- Acampades
- Esports d'aventura
- Participació en curses i marxes
- Bicicleta tot terreny
- Concursos de fotografia
- Cinema amateur i vídeo
- Activitats musicals i artístiques
- Exposicions i projeccions
- Geografia i protecció de la natura
- Activitats lúdiques i esportives al mar
- Activitats culturals

SERVEIS

- Assegurança d'accidents per a tot el món
- Revista *Muntanya* (bimestral)
- Butlletí de les activitats (mensual)
- Preu especial als refugis
- Escola de muntanya (més de 35 cursos anuals)
- Descomptes en els forfets
- Lloguer de material de muntanya i d'esquí
- Descomptes en botigues de material esportiu
- Assegurances complementàries (rc, viatges,...)

ADHERIT A:

Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya
Federació Catalana d'Esports d'Hivern
Federació Catalana d'Espeleologia
Federació Catalana de Fotografia

Asociación Española de Camping i Caravana
Federació Catalana de Ciclisme
Federació Catalana d'Esports de Paràlisi Cerebral
Federació Catalana d'Esports de Minusvàlids Físics

■ I, a més..., nou Can Caralleu

El Centre Excursionista de Catalunya és una de les entitats que gestiona actualment el complex esportiu Can Caralleu. Els socis del CEC tenen condicions econòmiques avantatjoses, en les modalitats d'abonament.

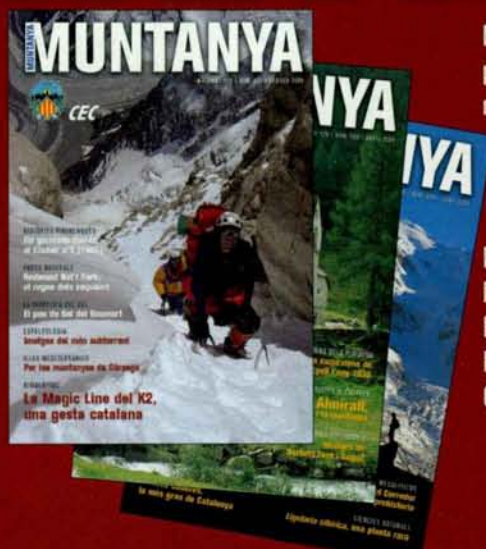
La primera revista excursionista catalana

MUNTANYA

La revista inclou:

- ▲ Articles sobre alpinisme, escalada, espeleologia...
- ▲ Itineraris d'excursions a peu, en BTT, amb esquís.
- ▲ Reportatges sobre muntanyes i països llunyans.
- ▲ Articles sobre història i fets de l'excursionisme.
- ▲ Dossiers i treballs sobre medi ambient i defensa de la natura.
- ▲ Treballs de ciències naturals i etnografia.
- ▲ Informació sobre llibres, guies i mapes.

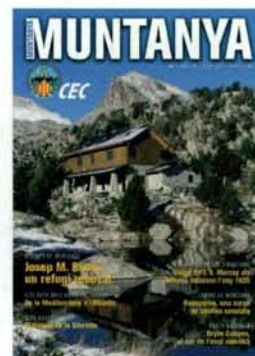
MUNTANYA
publica sis
números l'any

Membre de
l'Associació de
Publicacions
Periòdiques en
Català (APPEC)

Lleure i compromís més enllà de la nostàlgia

L'editorial de *Muntanya* de juny del 2005 proposava que l'excursionisme prengués la iniciativa en la reivindicació del nostre paper enfront de la política legislativa de protecció mediambiental. Ho fèiem convençuts que en l'assumpció d'aquest compromís particular s'assumia, també, la defensa de la natura com a marc de desenvolupament de la vida sencera. Ho fèiem argüint l'escassa rellevància amb què hem influït en l'Administració quant a l'elaboració de mesures que limiten la pràctica de l'excursionisme en àrees protegides. Ens queixem, per exemple, de la desigual manera amb què es consideren activitats que es desenvolupen tant a dins dels parcs naturals com en les seves immediacions. Les contradiccions han esdevingut tan patents que són acceptades fins i tot pels estaments governamentals. A petita escala, prenen connotacions absurdes: al Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici podem ser denunciats per fer un bivac mentre que per la pista d'Amitges circulen taxis a cor què vols. A gran escala, les connotacions són alarmants: projectes urbanístics com els d'Espui, a la vall Fosca, preveuen l'edificació de milers d'apartaments al costat d'un nucli rural diminut, amb una capacitat d'allotjament que supera de molt el nombre d'habitants de tota la vall, en oposició, ja no al sentit comú, sinó a totes les recomanacions dels organismes turístics mundials. Les explicacions que se'ns dona són una tria de raons objectives i d'altres d'esbiaixades, obviant les que no els són favorables: es parla del lliure exercici de la iniciativa privada en concurrència amb els interessos locals, però no es planteja si aquesta concurrència pot tenir lloc en àmbits molt menys sensibles i tan útils per al benefici econòmic i social com els que obstinadament proposen els promotors sota el silenci de l'Administració. Doncs bé, des de l'excursionisme afirmem que això és possible; afirmem que els nostres Pirineus i les comarques de la Catalunya occidental, des del nord de la Noguera fins als dos Pallars i l'Alta Ribagorça, poden desenvolupar-se d'una manera molt més harmoniosa amb el medi natural de com s'ha fet fins ara, preservant el seu valor paisatgístic i humà com a font de gaudi i d'atractius. Salutem, com a un primer pas, l'edict de la Generalitat de Catalunya del 19 d'abril del 2005, pel qual se sotmet a informació pública l'Avantprojecte del Pla Territorial Parcial de l'Alt Pirineu i Aran, en què es fixen pautes de planificació. Lamentem, en canvi, que la visió de país que s'hi dona pateixi, al nostre entendre, d'una mena de paraplegia, de feridura, esdevinguda crònica en els plantejaments de la nostra Generalitat. Es tracta de les seves posicions encarcarades respecte de com s'ha de fer el desenvolupament social i econòmic d'aquestes àrees. S'hi concep el territori com la suma d'un tot, però

es tracta magrament la relació dels elements d'aquest tot. En una concepció estàtica no s'arriben a copsar les profundes implicacions entre velles inèrcies i possibilitats actuals del país. No podem estendre'ns, ara, en aquesta afirmació, però posarem un exemple significatiu fruit de la nostra pràctica excursionista. Els que hem estat en països alpins sabem que, més enllà de les carreteres, el tren (amb els cremalleres i els telefèrics) ha estat, i és, l'element clau de la seva idiosincràsia. Aquells que coneguin alguna cosa dels avatars del futur energètic i les conseqüències econòmiques que suposarà la pal·liació dels efectes de la contaminació mediambiental —llegeixi's, per ara, els protocols de Kyoto—, saben que els països amb una xarxa ferroviària desenvolupada tindran un avantatge decisiu sobre els que no la tenen. Si el nostre país se situa entre els primers d'Europa en dotació d'autopistes i entre els darrers en dotació ferroviària... ¿tant costa d'imaginar què ens cal? La presència d'una xarxa ferroviària suficient permetria el desenvolupament dels Pirineus d'una manera molt més respectuosa, conciliant els legítims interessos privats amb la preservació del paisatge humà i natural, precisament la font de l'economia que se cerca. En aquest aspecte, una contribució recent des del món excursionista és la construcció d'un ferrocarril d'alta muntanya lligat a un futur ferrocarril que cobreixi l'eix País Valencià – Occitània – París, és a dir, unit a la culminació de l'actual línia Lleida – la Pobla de Segur. No ens cansarem d'argumentar el paper històric que l'excursionisme ha tingut en la formació dels coneixements i de les actituds que han contribuït, des de fa 130 anys, a l'assumpció de les nostres responsabilitats com a poble, d'entre les quals ocupa un lloc primordial la protecció i conservació del patrimoni natural. Cap moviment social, cultural o esportiu pot posar sobre la taula una riquesa semblant. No és menys cert, però, que l'embadaliment i la nostàlgia no ens serveixen de res. Som tan hereus dels pioners excursionistes, esquiadors, escaladors i espeleòlegs com dels genials literats de la Renaixença o dels clarividents filòlegs, geògrafs, naturalistes i tants científics com vulgueu, capaços d'imaginar una Catalunya equilibrada, moderna i integradora. A mitjan de la dècada del 1930 la van concretar en una proposta innovadora: el Regional Planning, dirigit per Pau Vila; la pèrdua de la guerra del 1936-39 i la posterior dictadura van impedir que es dugués a terme. Tot ha canviat, però l'excursionisme té el repte d'aportar en clau de coneixement, vinculació a la terra i voluntat tot allò que guarda en el seu si: hem de reclamar ser tinguts en compte a l'hora de regular l'accés a la natura, i el seu gaudi, però hem d'obligar-nos, també, a ser presents en l'àmbit que ens pertoca dintre del procés de planificació del país sencer.

Tren cremallera de Núria.

FOTO: MARÇAL GUARDIOLA (www.welter.com)

El refugi

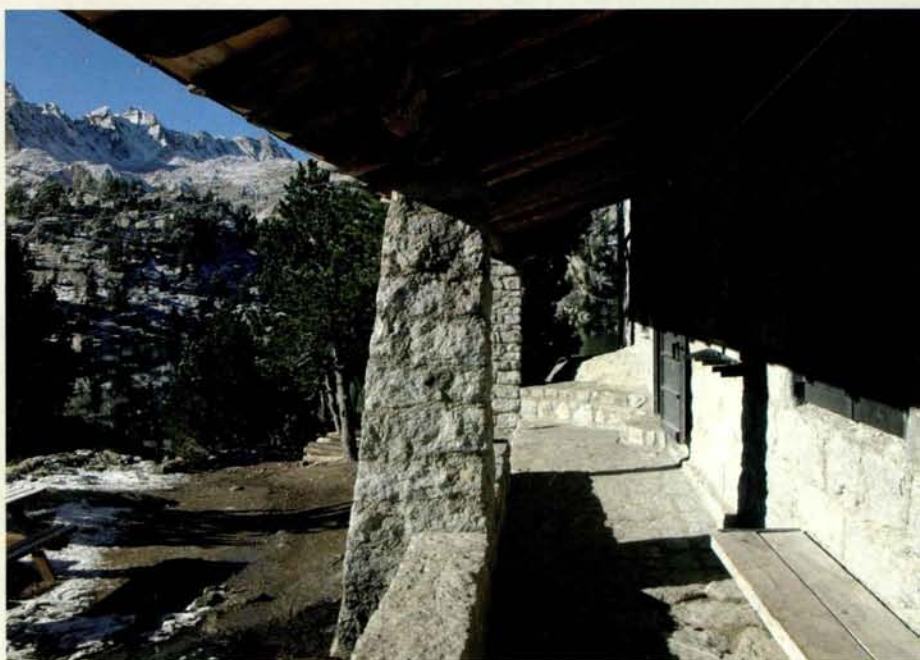

Josep M. Blanc

Amb motiu del 51è aniversari del refugi Josep M. Blanc, i després de la inauguració de les obres de remodelació, que culminà amb un extens programa d'actes el passat 16 i 17 de juliol, hem realitzat aquest reportatge en tres parts ben diferenciades. Primer, començant amb la història del refugi, construït el 1943 en un altre indret de la ubicació actual. A continuació, presentem una breu ressenya de les obres de remodelació efectuades els anys 2002-2004, acompanyada de la descripció de les fases d'obra i els serveis d'equipament de què disposa.

Finalment, hem volgut proposar un exemple de cadascuna de les principals activitats muntanyenques que podem fer prenent com a punt de partida aquest refugi; és a dir, ascensions a cims, travesses, escalada i esquí de muntanya. N. de la R.

FOTOS: ANTONI FLO

La porxada del refugi Josep M. Blanc.

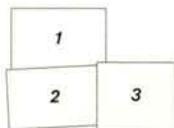
El refugi Josep M. Blanc, propietat del CEC, situat a l'estany Tort del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici (Pallars Sobirà), a una altitud de 2.350 m, es troba a una distància de 13,2 km d'Espot, a 2 h 45 min pel GR 11-20 i l'estany dels Lladres.

La història del refugi

Josep M. Blanc

Text: **Josep M. Sala**

1. Les cavalleries pujaven els materials per a la construcció del refugi, una obra àrdua a l'època.

Foto: Joan Peradejordi.

2. Inauguració del primer refugi el 10 d'octubre del 1943, amb l'assistència d'un grup nombrós de socis vinguts d'Espot.

Foto: Albert Oliveras.

3. El refugi quedà equipat amb 16 matalassos de palla, 24 mantes de llana i material rudimentari.

Foto: Albert Oliveras.

La història del refugi Josep M. Blanc és vella (té més de setanta anys). La Comissió de Refugis del Centre Excursionista de Catalunya, d'acord amb un pla establert durant la dècada de 1920 del segle passat, trià l'emplaçament d'un refugi a la zona dels estanys de Peguera, al capdamunt de la vall, tributària de l'Escrita, que desemboca a prop d'Espot. Un cop escollit el lloc en una petita península de l'estany Tort, l'estiu del 1935 es marcà amb estakes el terreny que s'havia d'ocupar i començaren les gestions per tirar endavant el projecte. El president del Centre, que aleshores era en Josep M. Blanc, prometé 5.000 pessetes (¡d'aquell temps!) per pagar una bona part del refugi; però arribaren el trist 1936 i la guerra fratricida, i tot se n'anà en orris.

Represa una certa, però estantissa normalitat, els coratjosos membres de la Comissió de Refugis es posaren a treballar de nou en el projecte. Va ser en aquells moments dificultosos que en Josep M. Blanc reafirmà la seva voluntat de contribuir-hi amb les 5.000 pessetes promeses. Aquesta sòlida injecció d'optimisme

obligà a buscar amb entusiasme els fons complementaris. El projecte del refugi, una construcció senzilla, capaç d'acollir entre 16 i 24 persones, fou obra de l'arquitecte i soci del Centre Josep M. Ros i Vila. El terreny fou cedit per Àngel Boixareu, i l'Ajuntament d'Espot cedí els troncs necessaris per a l'obra i els drets sobre el terreny. Aconseguir arreglar un camí perquè les cavalleries que havien de pujar els materials hi poguessin transitar, fou un treball gairebé tan difícil com aixecar el refugi, el constructor del qual fou el contractista Jesús Barbany, de Pont de Suert. Un cop firmat el contracte corresponent l'1 de juliol del 1943, el refugi estava llest a finals de setembre del mateix any. El cost calculat l'any 1936 es duplicava el 1941 i, finalment, el 1943 es veié triplicat. Això és el que explica l'Albert Oliveras en el seu documentat treball «Anales del CEC 1939-1945», publicat a l'antiga *Montaña*.

El refugi fou solemnement inaugurat amb una missa celebrada pel rector d'Espot, com era de costum en aquell temps, el 10 d'octubre del 1943, amb l'assistència d'un grup nombrós de socis vinguts a Espot amb un autocar llogat per a l'ocasió, junt amb el president del Centre, en Lluís de Quadras, i en Josep M. Blanc. És un acte d'obligat reconeixement per part dels que ja tenim alguns anys, recordar alguns dels que hi assistiren i que havien treballat tant per fer realitat el refugi, que quedà equipat amb 16 matalassos de palla i 24 mantes de llana –no sabem com s'ho devien fer per repartir-se les mantes–, uns quants estris de cuina i material auxiliar com pales, martell, xerrac, etc.

El lloc recobrà la tranquil·litat després de dinar, quan els excursionistes van tornar cap a casa. El nou refugi oferia, des d'aquell moment, un aixopluc acollidor als muntanyencs que s'enfilaven per aquells verals.

FOTOS: ARXIU FOTOGRAFIC DEL CEC

Recordo amb goig la meua primera estada al Blanc, pels volts de juny del 1948, quan amb uns bons amics començàvem una llarga travessada pel Pallars. Era la primera nit que passàvem en un refugi que ens oferia un equipament sumari (en aquell temps, era com un luxe).

Al cap de pocs anys de la inauguració, però, tota la regió d'Espot es convertí en una zona cobejada per la producció d'energia elèctrica. Hidroelèctrica de Catalunya obtingué la concessió per construir-hi i explotar-hi diversos barratges i centrals. Els llacs de Peguera no es van escapar d'aquesta nova situació i un sistema de canals subterranis uniren els diversos llacs entre si. L'estany Tort fou el receptor de bona part d'aquest sistema i, per augmentar-ne la capacitat, s'hi construïren petits barratges que elevaven el nivell de l'aigua. En elevar-se el nivell de l'aigua la petita península on hi havia el refugi quedava al mateix nivell, i el refugi, en remull. Hidroelèctrica, amb un elevat sentit de responsabilitat i una declarada simpatia pel Centre, s'oferí a construir un nou refugi en un punt més elevat, enderrocar el vell i retirar-ne la runa.

Això succeïa a principis dels anys 50 i, arribats a un acord amical, Hidroelèctrica bastí un nou refugi amb una capacitat una mica més gran que l'anterior i una silueta atractiva i ben integrada en el paisatge. La inauguració del nou refugi se celebrà tot aprofitant el pont del Pilar del 1954, tal com s'havia fet la de l'antic refugi onze anys abans. Fou benèit pel rector d'Espot i hi assistiren el vicepresident del Centre, Albert Mosella; en Josep M. Blanc, que volgué estar novament al costat del Centre; l'alcalde d'Espot, Silvio Montaña, i l'Albert Oliveras, de la Comissió de Refugis. Molts altres socis també hi foren presents i alguns aprofitaren l'ocasió per fer una ascensió als Encantats.

En Josep M. Blanc, emocionat per aquesta segona inauguració d'un refugi que porta el seu nom, encomanà aquesta impressió als presents tot recitant una poesia filla de la seva sensibilitat muntanyenca:

Pirinenca

*Encastellat en el cim
si en veig de serres desertes
que faran cap a l'abim
pel rodar de les congestes.
Aquell clap de neu tan blanc
que degota nit i dia
tot vessant cap a l'estany
l'aigua freda de la cima,
la tartera cantelluda
carreus de pedra bolcats
com fills bords d'una natura
que els infantà a cops de glaç
fins al claper que verdeja
en un relleix amagat
on a voltes es passeja
qualque parella d'isards.
Tot això vindrà a la plana
amb un estrall esglaiant
quan al cim de la muntanya
cagui la flama d'un llamp.*

Passaren els anys i el refugi, que oferia càlida acollida quan a fora el torb sacsejava els pins, veié el pas de molts excursionistes, ralis d'esquí i d'alta muntanya, trobades d'esquiadors veterans, etc.; però s'estava quedant petit davant l'afluència creixent d'excursionistes.

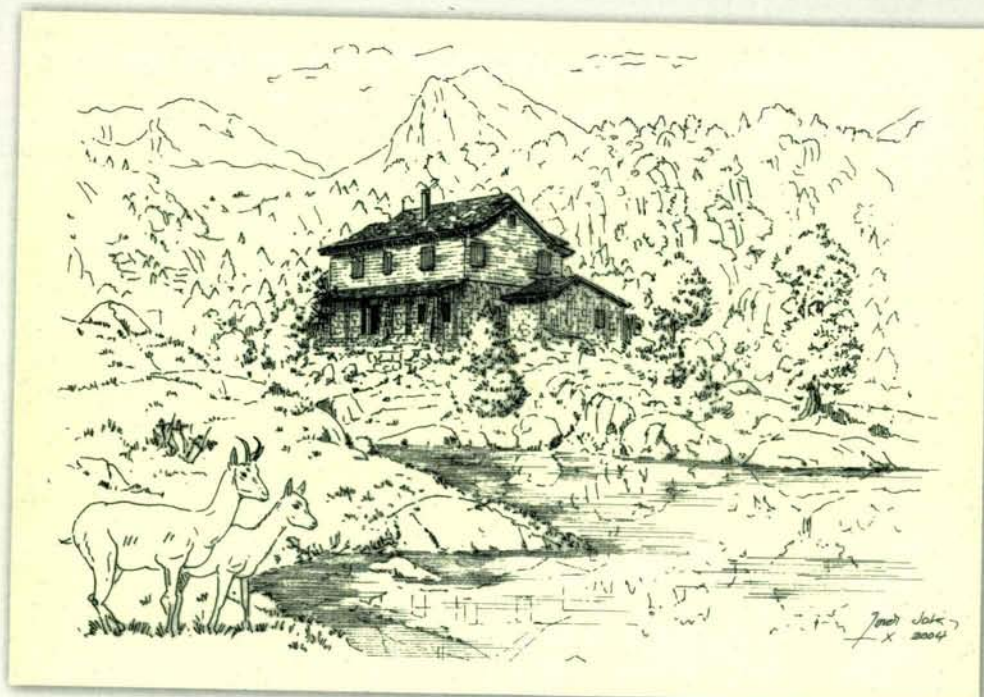
Amb el temps, el refugi passà a ser guardat a l'estiu amb la possibilitat de poder-se restaurar adequadament. Amb petites modificacions s'aconseguí augmentar lleugerament el nombre de places i fer un xic més còmoda l'estada del guarda, però els temps actuals demanen als refugis unes comoditats mínimes que el Josep M. Blanc no posseïa. Calia ampliar-lo, dotar-lo d'aigua corrent i sanitaris i poder-hi depurar les aigües residuals. La direcció del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici reclamava també el mateix, i la directiva del Centre prengué l'acord d'emprendre una remodelació i modernització del refugi.

Havien passat 60 anys des de la primera construcció.

El lloc escollit:
una petita península
de l'estany Tort. A dalt,
el refugi actual, i a sota,
l'actual remodelació.
Dibuixos de Jordi Solà.

DIBUIXOS: JORDI SOLÀ

Remodelació del refugi Josep M. Blanc

Historial 2002-2004

Text i fotos: **Antoni Flo**

L'any 1998 s'inicia la redacció del projecte de reforma i d'ampliació del refugi Josep M. Blanc, per part de l'arquitecte Joan Barceló Batllori, encarregat primerament pel guarda Xavier Serratosa Donato i formalitzat posteriorment el 1999 pel Centre Excursionista de Catalunya i el seu president Enric Nosàs i Sisquella. Després de diverses modificacions del projecte, per adequar-lo a les noves necessitats, normatives i altres consideracions, el 8 d'octubre del 2001 es concedeixen les llicències i els permisos necessaris per poder començar les obres.

La realització de les obres es planteja en dues fases ben diferenciades, que es preveuen de dur a terme en tres anys. El 9 de setembre del 2002 s'inicien les obres de la primera etapa d'aquesta fase, centrada en la construcció i l'equipament de la part nova del refugi, i s'acaben el dia 4 d'octubre del 2002.

Les obres efectuades comencen amb la preparació dels voltants, la construcció dels fonaments de les àrees que cal ampliar, la construcció dels basaments i del forjat sanitari, l'aixecament de les parets de tancament de la nova cuina i també el forjat de la cuina. S'arrebossen i s'enrajolen les parets i els terres de la nova cuina i se'n preparen les instal·lacions. Exteriorment es col·loca l'aïllament tèrmic i s'impermeabilitzen les parets i el forjat de la cuina nova.

El 31 de juny del 2003 s'inicien les obres de la segona etapa de la primera fase, i s'acaben el dia 9 d'octubre del 2003.

Les obres comencen amb l'aixecament de la resta de les parets que configuren la part de l'ampliació, tant en la planta baixa com en la planta del pis. Es forja el primer pis i es cobreixen totes les àrees de la part de l'ampliació ja realitzada, amb la coberta a dues aigües prevista. Es prepara el terreny per a la instal·lació del sistema biològic de depuració de les aigües residuals, per mitjà de solera i parets, i un cop col·locada la instal·lació s'hi afegeix material aïllant lleuger i terra natural. Es construeix la rasa que allorja els tubs que portaran les aigües depurades cap a l'altre costat del camí on, mitjançant un tub de drenatge, es filtraran al terreny. A l'interior, en les parts ampliadades, s'hi construeixen els envans, i s'arrebossen i s'enguixen totes les parets. Es col·loquen

totes les finestres i portes, tant en interiors com en exteriors, amb els porticons corresponents.

En la part de refugi vell es preparen les actuacions de la segona fase, s'enderroquen tots els envans de la planta baixa, la xemeneia, el mobiliari de la cuina vella, els enrajolats i els terres, i es repiquen totes les parets. Es fan les instal·lacions necessàries, tot el lavabo de la planta baixa i la

El menjador.

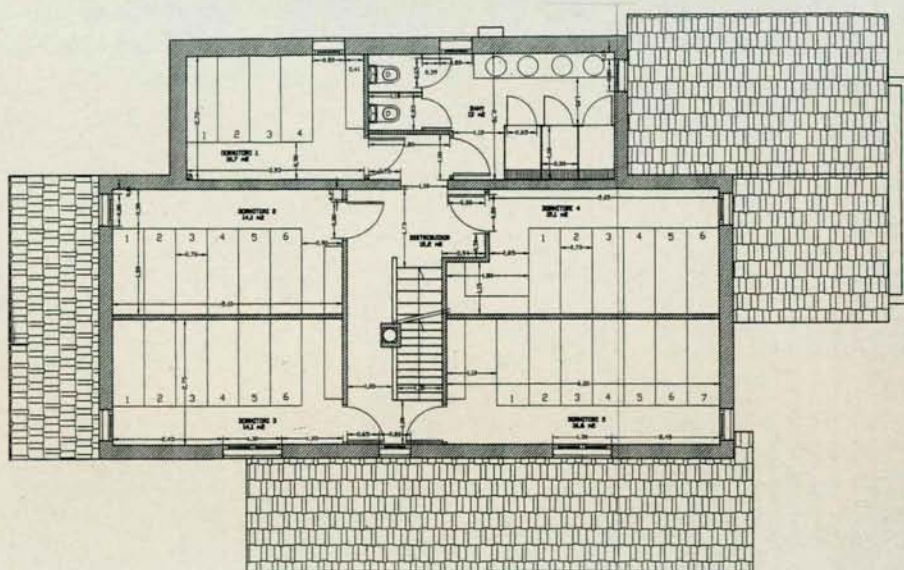

Façana principal.

cuina lliure i també es fan les soleres noves de la part de refugi vell, es tapien les finestres previstes i s'obren les obertures necessàries. Es col·loca tot el mobiliari nou de la cuina i es posa en funcionament. Finalment, es deixa equipat interiorment el nou refugi lliure.

L'arquitecte Joan Barceló (d'esquena), repassa els darrers detalls amb el constructor, Gabriel Lamora.

A dalt, la cafeteria.

A baix, plànol del primer pis.

El refugi

Serveis

- 60 places (5 habitacions)
- Lavabos amb vàters i dutxes d'aigua calenta
- Mantes i venda de sacs de dormir de paper
- Servei de restaurant
- Cuina lliure (sense utensilis ni gas)
- Llum elèctrica
- Calçat d'estar pel refugi
- Farmaciola
- Visa
- Telèfon públic
- Emissora d'emergències
- Part lliure amb 10 places
(només quan el refugi està tancat)

Horari de serveis

- Esmorzar de 7 h a 9 h
- Dinar de 13 h a 16 h
- Sopar a les 19 h
- Silenci de 22 h a 7 h

Reserves

Xavier Serratosa Donato
Viladomat, 71 entll. 1a
08015 Barcelona
Telèfon del refugi (a l'estiu): 973 250 108
Telèfon/fax fora de temporada: 934 232 345
jmblanc@jmblanc.com

Calendari

Del 19 al 28 de març
Els dies 14, 15 i 16 de maig
De l'1 de juny al 16 d'octubre
Del 29 al 31 d'octubre i l'1 de novembre
Del 3 a l'11 de desembre

Telèfons útils

- Casa del Parc Nacional d'Espot:
973 624 036
- Servei Geològic de la Generalitat de Catalunya
(risc d'allaus):
935 671 576

¿Quines excursions podem fer des del refugi Josep M. Blanc?

Us proposem algunes activitats de muntanya que podeu fer prenent com a punt de partida el refugi Josep M. Blanc. Podreu trobar aquesta informació, més ampliada, al lloc web del refugi: www.jmblanc.com.

El cim de Peguera és el més alt de la regió i el que ofereix la vista més espectacular.

ASCENSIONS A CIMS

Des del refugi Josep M. Blanc fins al pic de Peguera, per l'estany Gran de Peguera

Distància: 6,4 km

Desnivell: 685 m

Durada: 4 h

El cim de Peguera és el més alt de la regió i el que ofereix la vista més espectacular. Pujar-hi no comporta cap dificultat, llevat la culminació del cim, on un breu tram de II grau (si no hi ha neu) obliga a grimpar una mica.

Del refugi cal anar a trobar un senderol que segueix la base de la resclosa de l'estany Tort de Peguera. Més amunt el corriol s'enfila ben fitat en direcció oest fins que es troba amb un canal de derivació d'aigües. Cal travessar-lo i continuar pujant fins a assolir una serreta baixa que afronta amb l'estany de la Cabana, que cal contornejar per l'esquerra. Després ens enfilarem cap al sud-oest, prenent el viarany que du al proper estany de la Coveta i assoleix el seu aiguavés (2.400 m). Des d'aquí continuem cap a l'oest pel sender fitat que, per la dreta, s'endinsa a la coma de Peguera en una pujada molt suau. Deixem més avall, a l'esquerra, el petit estany de Peguera i superem la riba esquerra de la seva conca. Remuntem tot seguit per la dreta, dreçant cap

al nord-oest a mitja vessant de la coma, per evitar travessar una tarterera estesa a repeu dels espadats del sud del pic Inferior de Monestero. Franquejat l'indret, es deixa l'estany Gran de Peguera a mà esquerra, molt més avall, i seguim el caminó de flanc que transcorre per un terreny de gleves, gairebé horitzontal, que va al coll de Monestero (2.715 m).

Ara s'ha de seguir la sendera que flanqueja la falda de l'aresta nord del Peguera. Avancem pel pendent sense perdre de vista una canal pedregosa on sovinteja una congesta de neu al sòcol. Cal grimpar els darrers 20 m passos de II grau, per damunt de grans blocs de granit, molt segurs malgrat ser tan aeris. Al cap d'unes 2 h i 30 min arribem al cim del pic de Peguera (2.983 m), en una gran roca entre la cresta aguda.

ALTRES ASCENSIONS

- Pic de Peguera (2.983 m)
- Pic de Monestero (2.878 m)
- Pic de Montanyó (2.770 m)
- Picardes (2.801 m)
- Pic de Fonguera (2.883 m)
- Tuc de Saburó (2.912 m)
i tuc Inferior de Saburó (2.846 m)
- Pic de la Mainera (2.906 m)
- Pic de Sudorn (2.708 m)

En primer terme destaca el tuc de Saburó (2.912 m), i més a la dreta, al lluny, es retalla el bell perfil del pic de Peguera (2.983).

Des del cim de Monestero (2.878 m), coronat per un rocam de grans proporcions, s'albira una extensa panoràmica d'aquest entorn muntanyenc.

El pic de Peguera (2.983 m) és una espectacular mola pètria vista des del pic de la Mainera.

Per pujar al cim de Monestero cal accedir a un coll de l'esquerra (a l'oest) obert entre el pic de la Vallereta Seca (2.836 m) i el de Monestero. Des d'aquest coll es remunta cap al sud per un tram pedregós que discorre per un terreny de gleves. Es ressegueixen els corriols de les pastures fins al cim de Monestero (2.878 m), coronat per un rocam de grans proporcions. Des d'aquí s'albira una extensa panoràmica d'aquest entorn muntanyenc.

Per refer la ruta es davalla del cim pel nord-est sense perdre gaire alçada fins a trobar el coll de la Vallereta Seca (2.722 m). Es baixa amb compte per una canal de sorra granítica; en aquest tram el camí és difícil de distingir. Accedim al fons d'aquesta allargassada coma, amb petites prades d'herba esquitxades de pedruscall de granit. Algunes fites escadusseres fan viable recórrer aquest indret tan peculiar. Es deixen a l'esquerra els primers pins negres, a l'altre cantó de la valleta, mentre el sender és cada cop més evident. S'avança pel repeu de la muntanya dels Encantats. Ara el recorregut s'endinsa pel bosc de Samboinè, per on es baixa amb comoditat seguint sempre en direcció nord. Al cap d'unes 4 h i 30 min de trajecte arribem al refugi Ernest Mallafre, situat a 1.896 m d'altitud. En pocs minuts es pot accedir a l'estany de Sant Maurici per una pista d'accés restringit provinent d'Espot.

ALTRES TRAVESSES

- Refugi Josep M. Blanc – coll de Monestero – pic de Peguera – vall de Monestero – estany de Sant Maurici.
- Refugi Josep M. Blanc – coll de Saburó – estany de Saburó – estany de Mar – refugi de l'estany de la Colomina.
- Refugi Josep M. Blanc – coll de Montanyó – les Picardes (2.801 m) – vall dels Estanyets – Espot.

FOTO: JOSEP M. SALA

ESCALADA

Mainera central (2.811 m.). Punta Est – Esperó Nord. Via Nurimolla. III⁺ (BD)

Aproximació: sortint del refugi Josep M. Blanc, cal seguir la pista que va a la presa de l'estany Negre. Després de vorejar-lo fins a dalt de l'estany del Ferro, girem al sud travessant els pedregams fins al peu de la via, molt visible sota la vertical de la «Taca clara» (1 h 30 min).

Descripció: pugem per uns replans d'herba i pedra fins al peu d'una canal que mena a una bretxa de l'aresta, sota mateix de la «Taca clara» (40 m II). Sortim per la canal fins l'aresta i agafem un díedre a la dreta, tornant altra vegada a l'aresta per l'esquerra (30 m III i IV). Seguim l'aresta salvant dificultats per la placa de la dreta (30 m III). Després seguim el fil de l'aresta fins a sota uns blocs inestables al peu del «Dau» visible des de baix (25 m III). Desgripem uns metres per l'esquerra de l'aresta i pugem per uns replans d'herba i blocs de roca tornant a la dreta fins a l'aresta pel darrere del «Dau» (40 m III i II). Ens enfilem per unes llastres imbricades pel vessant dret fins a guanyar l'aresta, la seguim i arribem a una cornisa del vessant esquerre (35 m III⁺ i III). Seguim uns 2 m la cornisa i ens enlairem verticalment per una fissura fins als blocs del cim (15 m III).

Descens: desgripem fins al collet de la canal Veloki i baixem fins al peu de la via. Es pot tornar, també, flanquejant pel vessant sud fins al coll del Muntanyó i baixar des d'aquí al refugi.

1a ascensió: 13 d'agost del 1979; per Núria Soler, Jaume Fernández i Carles Mitjà, en 3 h i 30 min.

Material: pitons i tascons variats.

ALTRES ESCALADES

- Mainera central, canal Veloki i Esperó Nord de la punta Est.
- Pala d'Ereixe (2.655 m) cara N. Via de l'Esperó Nord. Via de l'Esperó Nord-Oest.

ESQUÍ DE MUNTANYA

Pala d'Ereixe (2.655 m) cara N. Travessia de la canal Central a la canal de la Font del Llop, entre l'Esperó Nord i l'Esperó Nord-Oest.

Aquest és un itinerari ideal per iniciar-se en l'esquí de forta pendent. En l'itinerari d'aproximació cal vigilar durant el flanqueig de la Pala els despreniments d'allaus; a la primavera és aconsellable fer-lo a primera hora del matí.

Aproximació: sortint del refugi Josep M. Blanc se segueix la pista que porta a l'estany Negre fins una mica abans d'arribar-hi, pujant llavors pels relleus que menen al collet (2.360 m aprox.), sota els contraforts de la Pala d'Ereixe; cal baixar flanquejant sense perdre gaire alçada fins al peu de la canal Central.

Descripció: l'ascensió de la canal Central, fàcil al

començament, es redreça i s'estreny gradualment fins als dos terços (aprox.) de la seva alçada (50°), i es torna més fàcil en el terç superior. Segons l'estat de la neu, convé flanquejar pel vessant sud, o bé seguir la carena fins al collet de la Font del Llop. El descens es pot realitzar amb esquís des del collet. La primera part és la de major dificultat (45°); la pendent es torna més suau a mesura que s'eixampla la canal.

Desnivell: 350 m aprox.

Horari: ascensió d'1 a 3 h segons l'estat de la neu.

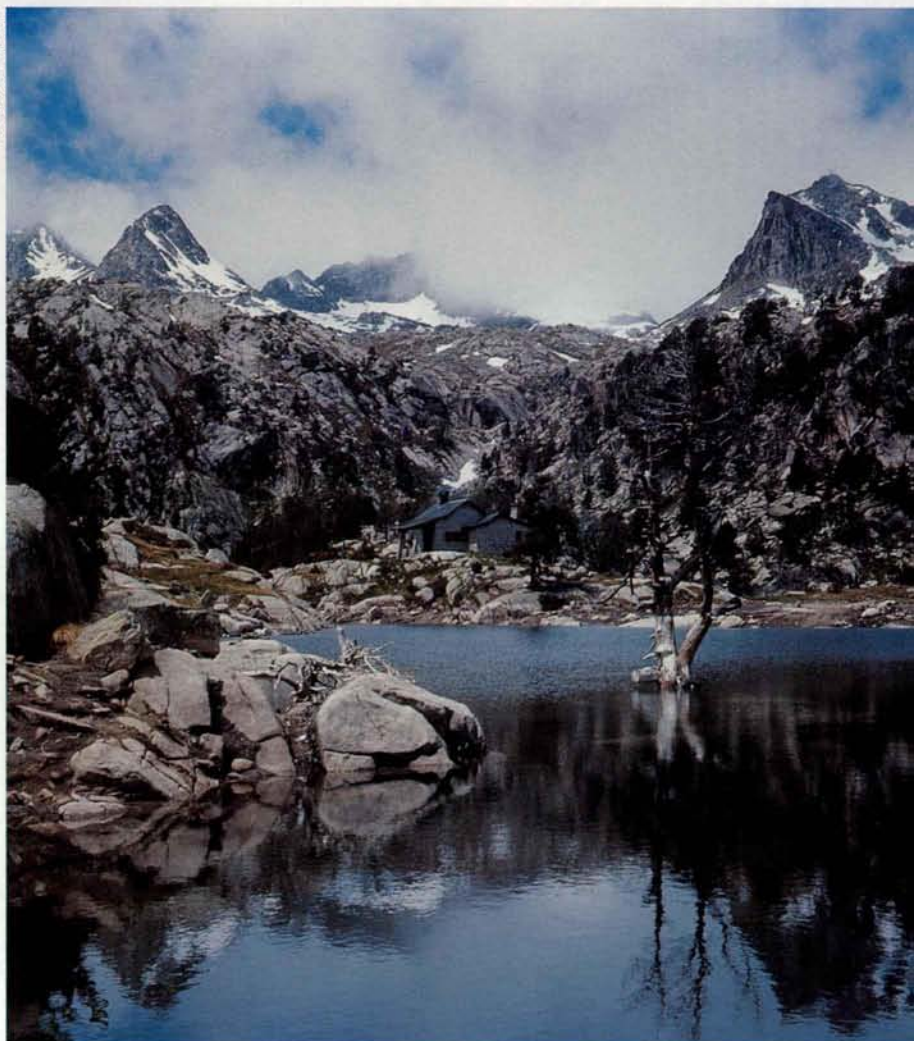
Material: piolet, grampons i corda o cordino.

Època favorable: en general, de març a maig (variable segons els anys).

FOTO: JOSEP M. SALA

ALTRES ITINERARIS D'ESQUÍ DE MUNTANYA

- Pic de Fonguera.
- Pic de Monestero.
- Pic de Peguera (l'últim tram sense esquís, de grimpada).
- Montanyó – les Picardes – estació d'esquí d'Espot.
- Refugi Josep M. Blanc – coll de Monestero – pic de Peguera – vall de Monestero – estany de Sant Maurici.
- Refugi Josep M. Blanc – coll de Saburó – estany de Saburó – estany de Mar – refugi de l'estany de la Colomina.

A dalt, el pic de la Mainera (2.906 m).

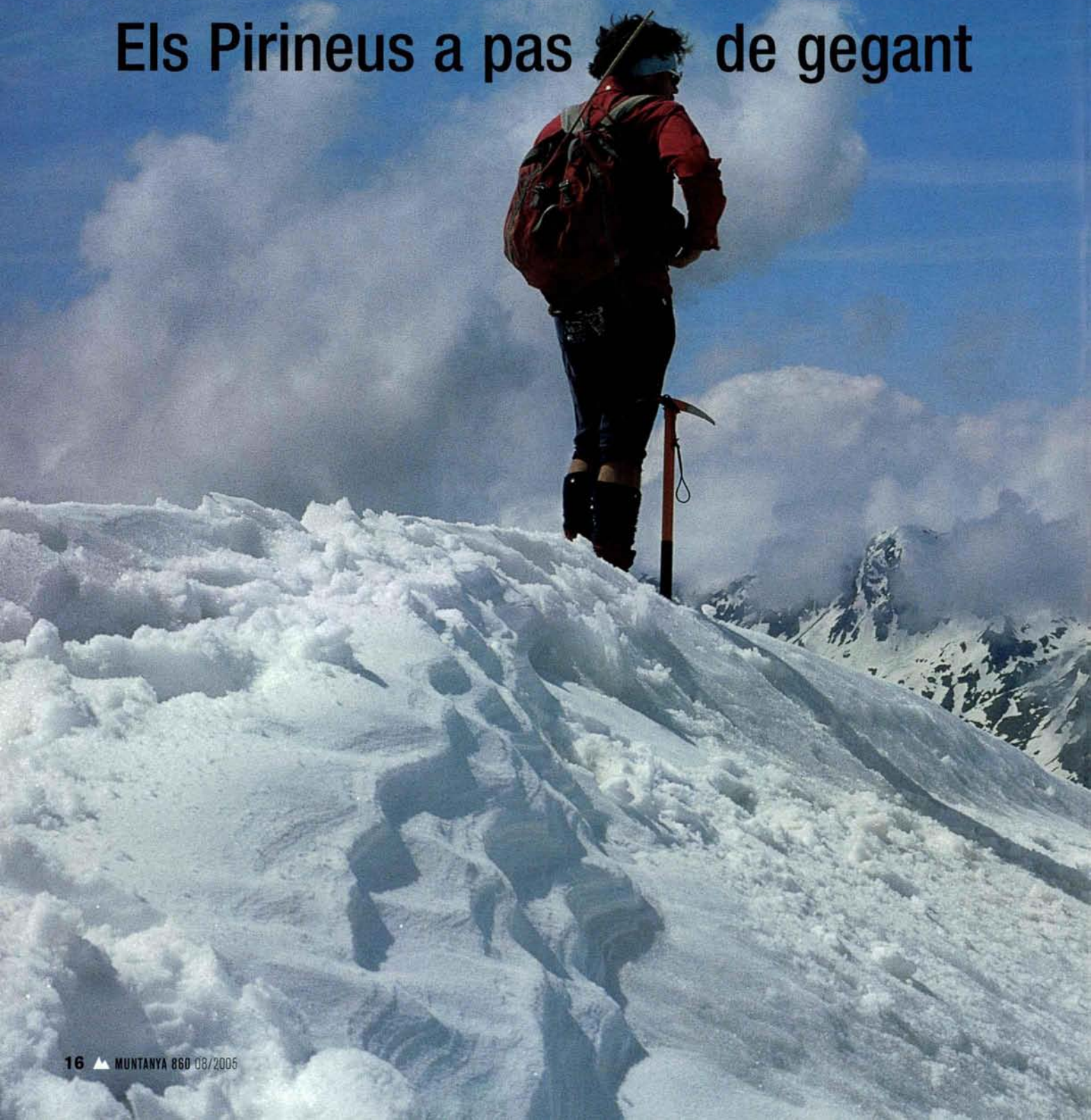
A baix, l'estany Tort.

De la Mediterrània

Autor: **Joseph Ribas**

Traducció: **Gabriel Bas i Borràs**

Els Pirineus a pas de gegant

a l'Atlàntic

El 8 de juliol del 1968, un equip de pirineïstes sortí de la cota 0, ran de mar, de Banyuls de la Marenda, i després de 38 etapes arribaren a Hendaia, a l'Atlàntic. S'havia creat l'Alta Ruta Pirinenca.

Aquest reportatge explica com es va portar a terme aquest projecte, a cura de Georges Véron i altres homes, que va ser publicat el 1974 com a *Haute Randonnée Pyrénéenne*.

Que aquest treball sigui també un homenatge a aquest gran excursionista que fou G. Véron, mort el passat 13 de març del 2005. N. de la R.

Es diu Geert van Keulen. És australià. Havia vingut de les antípodes per fer la «travessa integral pirinenca». Vam coincidir, l'estiu passat, al coll de l'Ullar, a l'Albera, la vigília de la darrera etapa abans del Mediterrani.

El món és petit. Cap dins d'una motxilla, d'un retall de tela de tenda, d'un àlbum de fotos, d'un bloc de notes.

Geert van Keulen ens va ensenyar els seus apunts; fent camí per la Pèira Sant Martin (Pierre Saint-Martin), el Vinhamala (Vignemale), Gavarnia, Certascan, el Canigó: una escriptura atapeïda i inclinada, croquis, aquarel·les, la remor d'aigua viva d'un torrent, les siluetes turmentades de pins recargolats, la llum líquescendent d'una vesprada plujosa en un cel esblanqueït, imatges de cops d'ull, de cabanes, de refugis.

A l'altre cap del món, a vint mil quilòmetres de distància, sens cap mena de dubte, el nostre pirineïsta australià no veu emergir, més enllà del límit de les seves fabulacions, cap horitzó de cims i colls inabastable al seu desig.

Com ell, centenars, milers de caminants han seguit el mateix itinerari pels Pirineus, d'una mar a l'altra, des que es va establir el 1968.

FOTO: J. ALTADILL

FOTO: J. ALTADILL

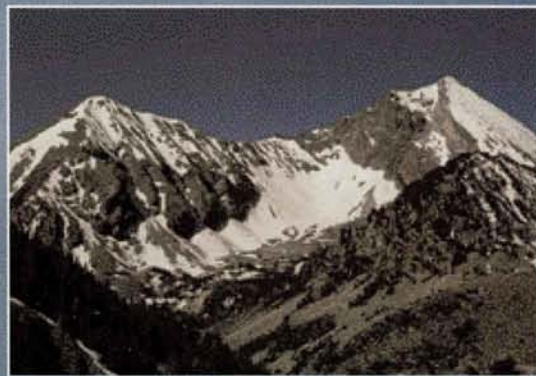

FOTO: D. MENGUAL

A dalt: Midi d'Ossau.

Al mig: Vall de Pineta a la tardor.

A baix: Ull de Ter i el Gra de Fajol.

Doble pàgina: A dalt del pic de Pavots.

FOTO: J. M. SALA

Un virtuós de fer travessa

El projecte de recórrer els Pirineus de l'Atlàntic a la Mediterrània no era pas una idea nova. No teníem coneixement que un Parrot, un Chausenque i tants altres abans que Bepmale ja ho havien fet. I quants d'altres després.

El 1968, Georges Véron tenia 35 anys i unes cames fogoses. Sentia defici si s'havia d'aturar massa sovint fent camí. Es refredava, deia. L'atzar li havia donat un company massa mal preparat per seguir-lo en etapes llargues. Ell, esportiu, entrenat, metòdic; l'altre, contemplatiu, curt de condicions. Mai cap parell semblava més desaparellat i, tanmateix, la seva avinença hauria pogut ser presa, aleshores i en anys successius, com un referent.

Georges Véron caminava sota control de rellotge i brúixola; el seu company, segons l'humor del moment o el peu amb què s'havia llevat al matí, a la galana o esperitat. Per cada un d'ells el temps no tenia la mateixa mesura, ni els mapes la mateixa escala. Al matí, en emprendre la marxa, partien junts; era rar veure'ls arribar junts, al vespre.

Tal va ser el cas, una nit, fent camí vers Ulldeter. La tempesta rugia al coll de la Marrana, el cel en trànsit: un temps endiablant. Véron i el seu company anaven a les palpentes, en plena boira. No sé pas qui

va deixar l'altre, però se separaren. Cadascú al seu aire. L'endemà es tornaren a trobar. Véron va acollir el seu amic de manera jovial i condescendent: «¡Salut, artista!», que en consumava la diferència. ¿Es pot viure amb un artista? Tanmateix, Véron, a la

seva manera, també ho era. Un músic compon amb el metrònom, fixa la mesura pel ritme de l'aparell, amb l'orella atenta a les oscil·lacions. Véron es guiava amb el cronòmetre i orquestrava amb variants i atalls les recerques d'itineraris. A la vegada jutge i cànon, un virtuós del caminar que practicava el *crescendo*, el *presto*, l'*andante* i el *mobile* amb contrapunt d'orgue (o d'orgull), fixat en els horaris, a cada caminada millorats moltes vegades refent camins per guanyar uns minuts, col·locant la barra sempre més amunt com en un memorable Font-romeu / la Presta: ¡50 km d'alta muntanya que s'empassa amb 8 hores i 18 minuts!

«¡Ja et veig fent els Pirineus d'un cap a l'altre!», li etzibà el seu company.

Ver aquí com propostes anodines, acudits banals, deixats anar sense més ni més, poden tenir conseqüències determinants per al comportament d'una vida.

¿Van ser aquests mots? El cas és que, en endavant, Véron va amollar els frens i es va llançar en el que podia semblar una aventura però que, madurament raonada, afaïçonada, remodelada, esdevindria, d'un estiu a l'altre, una caminada clàssica d'altitud, pels Pirineus.

Georges Véron caminava sota control de rellotge i brúixola; el seu company, segons l'humor del moment o el peu amb què s'havia llevat al matí, a la galana o esperitat.

Flor de neu
o edelweiss.

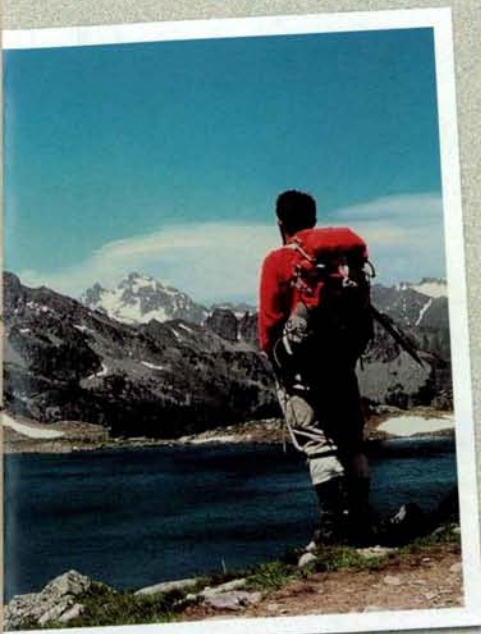
FOTO: D. MENGUAL

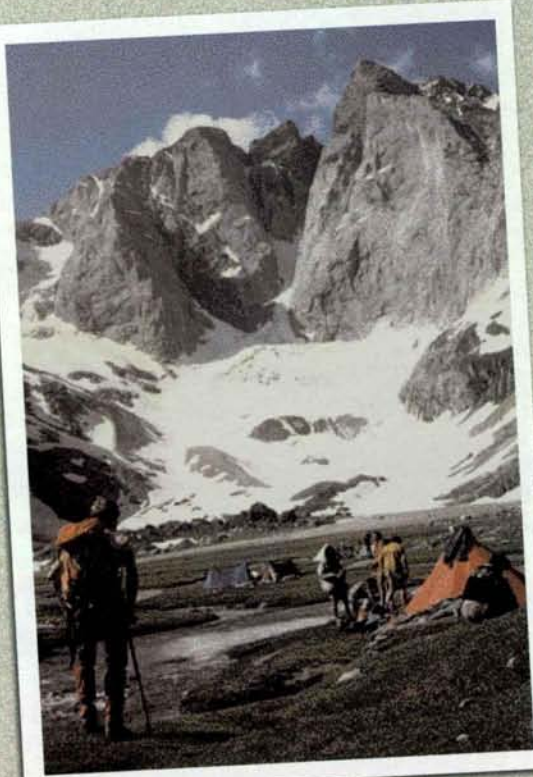
Darrera del llac d'Agous,
el pic del Midi d'Ossau,
el senyor dels Pirineus.

L'àlbum
de fotos

El Vinhamala des del coll dels Gentians.

FOTOS: GEORGES VÉRON

Campament a les oulletes de Gaube, al peu del Vinhamala.

El tue de Mulleres. Vista des del massís de la Maladeta.

de
Georges
Véron

Al coll dels Gorgs Blanes.

FOTO: J. M. SALA

El portelló d'Oo.

El primer raid, en 38 etapes, representà una gesta que Véron repetiria, estiu rere estiu durant sis anys.

Més de 300 dies d'investigacions en temps acumulat, la seva pacient recerca culminà amb el recorregut de 43 etapes, finalment editat l'any 1974.

Així va néixer el projecte de la travessia completa dels Pirineus, assumida, des que va ser concebuda, amb esperit d'emulació personal d'anar més enllà d'un mateix, amb la voluntat de portar el somni com més amunt millor.

Atrevir-s'hi era el mot clau del projecte, la pedra de toc que obriria el camí i empenyeria els indecisos a travessar-ne el llindar, a reeixir; l'audàcia, egoista o no, d'un de sol té virtuts pedagògiques exemplars i generoses.

Un recorregut d'alta muntanya

Un bon nombre d'articles a la premsa precediren una reunió preparatòria, en una sala de segona classe de l'estació de Bordeus. S'hi parlà de tendes, sacs de dormir, itineraris, bo i desplegant mapes i docu-

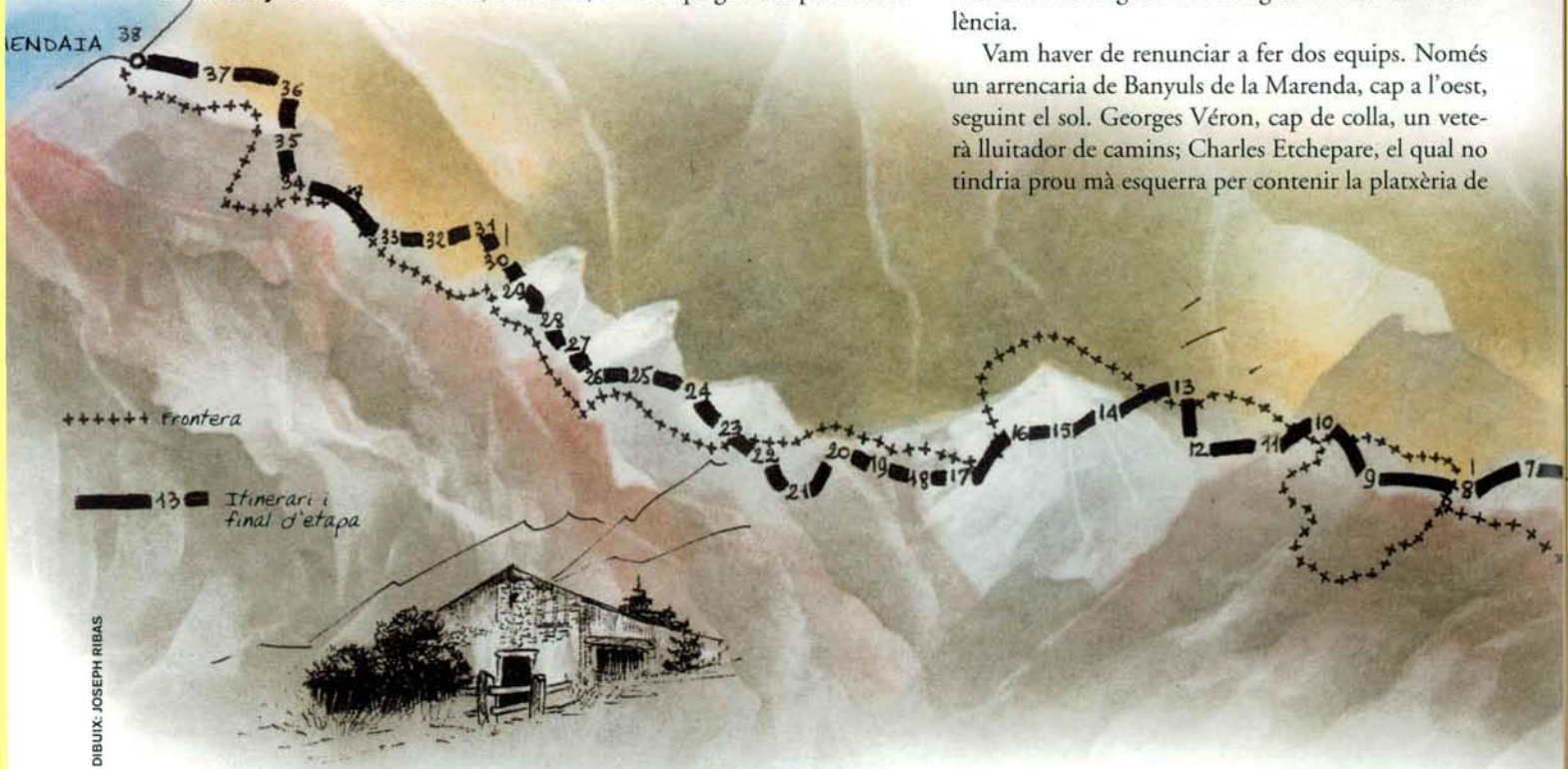
ments diversos, sota els ulls estupefactes dels viatgers que es demanaven devers quina Citera tot aquell jovent es preparava per embarcar.

Es fixà el fet de comptar amb dos equips: l'un partiria d'Hendaia, i l'altre, de Banyuls de la Marenda; la trobada es faria a la Renclusa, a finals de juliol.

L'anàlisi comportava cent anàlisis: meteorologia, vacances, dates d'exàmens, casaments, responsabilitats personals, distribució de competències, flora, fauna, llegendes, història, activitats humanes de les comarques en joc, el seny i les cames, podríem dir. I presidint l'escena, un cartell de l'SNCF que, noblesa obliga, invitava a visitar els Pirineus.

L'esdevenidor immediat pintava clar, llevat que haviem omès la previsió de la maltempsada que esclataria el maig del 68 en algunes zones de turbulència.

Vam haver de renunciar a fer dos equips. Només un arrencaria de Banyuls de la Marenda, cap a l'oest, seguint el sol. Georges Véron, cap de colla, un veterà lluitador de camins; Charles Etchepare, el qual no tindria prou mà esquerra per contenir la platxèria de

tres estudiants captats per a l'aventura: Georges Lus-sac, Caude Major i Jean-Marie Neau, els quals, en una ocasió, en veure sortir de darrere una bardissa l'Avi, a l'Albera, mortxilla a l'esquena, guarnit de corretjams, amb tota la puixança dels seus 64 anys, el batejaren amb el nom de *Panzer*.

Cinc pirineistes, doncs, a peu d'obra, a la cota 0, ran de mar, i amb el sol a l'esquena.

Sortida: l'Illa Grossa a Banyuls de la Marenda. Punt 0 absolut, per colls de vinyes i bosquets de suredes, per pendissos esqueixats d'esquistos; preludi de la llarga caminada per sinuoses carenes superposades que domina la massa equilibrada del primer gran pic dels Pirineus: el Canigó.

Som a 8 de juliol de 1968. Dies a venir, mai el sol ixent no els trobarà on el sol ponent els havia deixat. Les hores matinals els acompanyen de bon matí per tresqueres que Véron coneixia perfectament; d'etapa en etapa, per les Salines, Avetera, Merialles i Ulldeter, els mateixos indrets dels seus bateigs de muntanya, els primers recorreguts per on van entrenar en anys anteriors el seu vigor, la seva obsessió insaciable per la relació distància-temps que farcia d'horaris i de desnivells els seus blocs de notes. El rellotge, la brúixola i l'altímetre eren, en ordre creixent d'utilitat, els tres instruments que regulaven el seu mètode.

M'agrada que l'etimologia d'aquest mot (*mètode*) signifiqui 'la progressió que es fa al llarg del camí fins a arribar a terme', ja que, camí enllà, l'experiència comptava menys, i era per mitjà de la intuïció i de la interpretació del terreny que calia descodificar del mapa els itineraris successius: Andorra, el Pas de la Casa, Ransol, Tristaina, port de Boet; l'Alt Pallars, Tavascan, Mont-roig, Montgarri; la Vall d'Aran, Arties, l'Hospital de Viella (Ospitau de Vielha); l'alta muntanya es presentava finalment davant d'ells, i cada dia que passava els oferia, a la valenta, les seves lliçons. Véron ho reconegué aviat: «No en sé res, de la muntanya»; però n'aprenué ben de pressa.

L'itinerari geogràfic comportava un profit psicològic, una altra prova en què, passat el llindar de l'estat de gràcia, l'esperit del grup manifestava les petites rancors íntimes, les complicitats, els tarannàs; tot un camí interior fet de concessions, de refusos i posicionaments en què cadascú assumia, a la seva manera i segons el seu temperament, el grau de tolerància o els límits de la paciència. L'ésser més sociable va sempre a la recerca d'un camí solitari. És un instint de l'ésser humà.

Davant la Maladeta s'anunciaven les etapes més extraordinàries. Sovint fora camí, per morrenes en què la neu accentuava el pendent, per passos tallats al rocam, prenent decisions invocant el sentit comú i la prudència per superar, un dia i un altre, un recorregut d'alta muntanya de vistes audaces i superbes:

L'ésser més sociable va sempre a la recerca d'un camí solitari.

	lloc	altitud a l'inici de l'etapa	desnivell total de l'etapa
	Banyuls de la Marenda	0 m	
1	coll de l'Ullat	938 m	1.400 m
2	santuari de les Salines	1.020 m	1.000 m
3	mines d'Avetera	1.500 m	1.800 m
4	refugi de Merialles	1.700 m	1.800 m
5	refugi d'Ulldeter	2.200 m	800 m
6	Font-romeu	1.500 m	1.200 m
7	Portella de la Grava	2.080 m	900 m
8	el Pas de la Casa	2.090 m	1.000 m
9	Ransol	2.200 m	1.200 m
10	estanys de Tristaina	2.200 m	1.200 m
11	port de Boet	1.700 m	1.000 m
12	Tavascan	1.100 m	1.200 m
13	refugi de Mont-roig	2.846 m	1.900 m
14	Montgarri	1.700 m	1.200 m
15	Arties	1.400 m	500 m
16	l'Hospital de Viella	1.630 m	1.000 m
17	pla dels Aigualluts	2.200 m	1.700 m
18	pla dels Estanys	1.700 m	1.300 m
19	refugi d'Estós	1.840 m	700 m
20	riu de la Poma	1.600 m	900 m
21	la Pineta	1.300 m	1.000 m
22	refugi de Tucarroya	2.667 m	1.550 m
23	refugi de Bayscellance	2.551 m	1.500 m
24	refugi Wallon	1.866 m	700 m
25	refugi de l'Arrivet	2.070 m	1.400 m
26	cabana de Sòques	1.415 m	1.100 m
27	estanys d'Ajons	1.947 m	1.100 m
28	cabanes d'Udapat	1.000 m	600 m
29	refugi Labérout	1.500 m	1.000 m
30	Lakeleta	1.500 m	800 m
31	Larrañe (Larrau)	636 m	700 m
32	xalet Pedro	950 m	700 m
33	Beherbide	350 m	700 m
34	Aldude	370 m	1.400 m
35	coll de Buztanzeai	760 m	1.200 m
36	Bidarrai	70 m	500 m
37	Sara	70 m	300 m
38	platja d'Hendaia	0 m	1.200 m

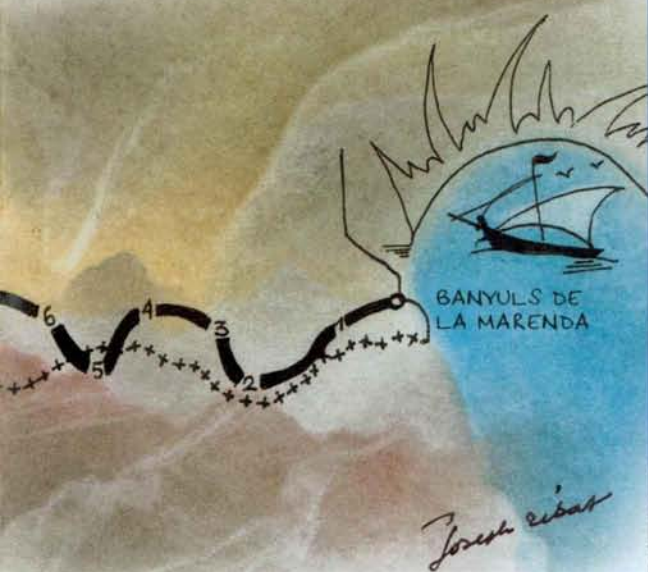

FOTO: D. MENGUAL

A dalt: vall de Pineta.

A baix: Mont Perdut.

Pàgina següent: circ de Troumouse.

FOTO: J. ALTADILL

Remunyé, Lliterola, Perdiguero, els Gorgs Blancs, Calhauàs, Aigüestortes, Aigües Cruces. L'alta carena dreçava les seves crestes, els seus pics on les pàgines més glorioses del pirineisme despertaven l'eco d'ascensions cèlebres i de «primeres» heroiques que, de Perrod a Arland, consagraren els grans noms de la conquesta. Segurament, l'espai més prestigiós, el més grandios dels Pirineus, abans de la davallada del coll superior d'Aigüestortes, sota el Bachimala i la Punta del Sabre, devers Viadós, fins a enforçar els camins que, per la banda sud, vénen de Bielsa, pel coll de Pardines.

La llegenda i la ficció teixeixen, ací, un entramat de pistes on s'encreuen, trama amb ordit, els fils novel·lescos del passatge de Robinson Crusoe cap a Riujamajou (Riujamajou); la vista sobre els Posets atenuant tot just el somni pels pendissos herbats o els grenys rocosos de serra Marquès.

Pirineus fabulosos

«La muntanya s'ha de merèixer», se sol dir. Però els més meritoris no són pas els qui passen alegrement per carenes i colls. El do més preciós rau en la continença que hom té de la natura. La natura no és solament plaer dels ulls, sinó lliçó de vida. Res no ens és donat. Allò que ens afalaga els sentits ho percebem amb humilitat, sabent que anem de pas, efímers, mentre que la natura resta amb la seva immutable varietat de formes.

No ens hauria de sorprendre que Véron trobi en la contemplació del que és bell l'actitud moral que esborra els egoismes i ens «fa millors».

Les altures de Barroda i Baysellance, per Tromosa (Troumouse), Hears (Héas) i Gavarnia ofereixen, en compendi, un atlas de torrents, estanyols i crestes calcàries ordenades en una successió de cims i parets, d'on es desprenen, solemnes i puixants, els vessants glacera del Mont Perdut i, més enllà, les del Vinhamala, abans d'abordar, cara nord o cara sud, un dels circuits més corprenedors del Pirineu central entorn del Vathlaitós (Balaïtous).

Al cor de l'alta muntanya, els colls de Lavedan i del Palàs culminen a la frontera i obren pas cap a les etapes més llargues del recorregut, a les envistes del pic del Midi d'Ossau. ¡El darrer gegant de la serralada! Irreal, corprenedor a la vesprada, quan la seva silueta es capbussa en les aigües fredes dels estanys d'Ajous (Ayous), una presència que capta llarg temps l'esguard, subjuga i remet a la memòria, des d'Ollivier fins als germans Ravier, les pàgines del llibre de les hores més audaces, més arriscades del pirineisme d'escalada.

La travessada dels Pirineus imposa una tria d'itineraris, un perfil que margina llocs tan excepcionals com els paisatges de l'entorn d'Ajous, o el vertiginós camí de la Mâture, entra la vall d'Ossau i la d'Aspe.

Del coll de Somport a Arlet, seguint després la carena fronterera fins al coll de Pau o de Palo, entre el circ de Lescun i la vall aragonesa d'Hecho, el relleu encamina la progressió cap a Ansabère. Coronat d'agulles, les parets desafien els grimpadors, però

a Ansabère són els pastors que us acullen a la cabana ancestral de pedra seca.

La Iru-Errege-Maia (Mesa de los Tres Reyes) i el pic d'Auñamendi (pic d'Anie) dominen un dels paisatges més fabulosos dels Pirineus de les Arres: un alfabet lunar gravat per les aigües sobre la pedra calcària, que desxifra curioses llegendes.

Aviat es perfila a l'horitzó el pic d'Ori, el darrer dos mil abans de la lenta ondulació dels turons bascos que se submergeixen sota el bosc d'Irate, a la línia de partió d'aigües de la Mediterrània i l'Atlàntic. El cel ample i profund anuncia l'oceà.

Des del mirador d'Iparla fins al Larrun (La Rhune), darrer ressalt abans de la mar, l'itinerari recupera camins de fe cap a Compostel·la; els de la història, d'ençà dels romans, i els de l'Invisible, d'ençà la creació.

A la platja d'Hendaia, al terme del viatge, els cinc pirineïstes es descalçaran els borceguins i entraran, encordats, a l'aigua, fins als turmells, davant la gran sorpresa dels banyistes d'estiu.

Una iniciativa amb futur

El primer raid, en 38 etapes, representa per si mateix el banc de proves a gran escala d'una gesta que Véron repetiria a peu d'obra, estiu rere estiu.

Repetida durant sis anys, més de tres-cents dies d'investigacions en temps acumulat, la seva pacient recerca desembocà en un recorregut més conforme amb la idea de trescar per les altures; correcció d'itineraris, correcció d'horaris, finalment i sobretot airejar l'Ariège, regió

superba i salvatge, darrer bastió dels Pirineus a obrir portes.

Iniciativa oberta. Les dotze edicions de la guia toponímica *Haute Randonnée Pyrénéenne* (HRP) i les diferents edicions en anglès, català i castellà donen testimoni del zel persistent i gairebé obsessiu per millorar constantment el recorregut, per enriquir-lo, remudat amb variants, amb noves vies, amb «bucles», amb giragonses que dupliquen o tripliquen a vegades les possibilitats d'elecció sobre el terreny.

L'èxit de la guia *Haute Randonnée Pyrénéenne* prové en gran part d'aquesta adaptabilitat.

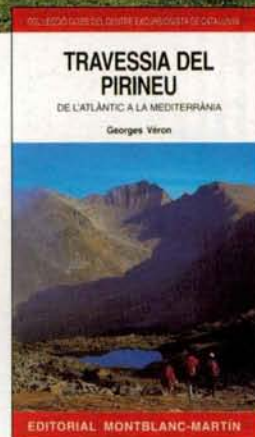
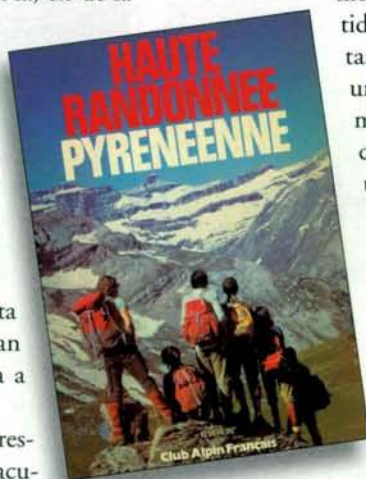
És una guia en projecció; en creació contínua.

Els primers passos es fondran en pols però les múltiples petjades, cada estiu repetides, reprendran, fil per randa, una tasca sempre començada de nou: un teixit espès, dret i revés estretament compactats. El camí, cadascú per on l'enfil. ¡És així com una obra és bella! Inacabada.

Algú pot pensar que, a l'origen, aquesta guia va estimular l'expansió d'aquest recorregut pedestre abans que l'activitat no es desenvolupés durant els anys setanta.

Les incitacions eren rares. La de Véron esdevingué ràpidament exemplar, determinant.

Un dels seus mèrits és haver fet accessible, a milers de practicants correctament entrenats, bons coneixedors de l'alta muntanya, allò que abans d'ells evidenciava aventura i intrepidesa.

La Traversia del Pirineu, de G. Véron, també anomenada **Alta Ruta Pirinenca**, proposa un itinerari dividit en 43 etapes i 49 variants, que permeten recórrer els indrets més significatius dels Pirineus des de l'Atlàntic fins a la Mediterrània.

A l'esquerra, la segona edició (1976) de la versió original. A dalt la tercera edició (1995) de la versió en català publicada dins de la col·lecció de guies del CEC.

El massís de la Silvretta

Autor: **Josep Abril Pinell**

Al massís de la Silvretta (que culmina al Piz Linard, de 3.410 m), hi trobem el Piz Buin (3.312 m), un dels cims més importants d'aquest conjunt muntanyós que tan atrau els excursionistes, però sobretot, els que fan esquí de muntanya. En general, els Alps austríacs ofereixen unes possibilitats excel·lents per practicar l'esquí de muntanya a causa de la gran quantitat de neu que solen tenir zones com la mateixa Silvretta, però també l'Otztaler i Stubai, situades entre la frontera de Suïssa i la ciutat d'Innsbruck. El massís de la Silvretta està format per diverses geleres que ocupen la part superior de les valls, i donen lloc a amples cercles glacials coronats per espadats cims que superen els 3.000 m d'altura. Des dels diversos refugis poden fer-se ascensions als pics de la rodalia, a peu o pujant amb esquís.

FOTO: JOSEP M. SALA

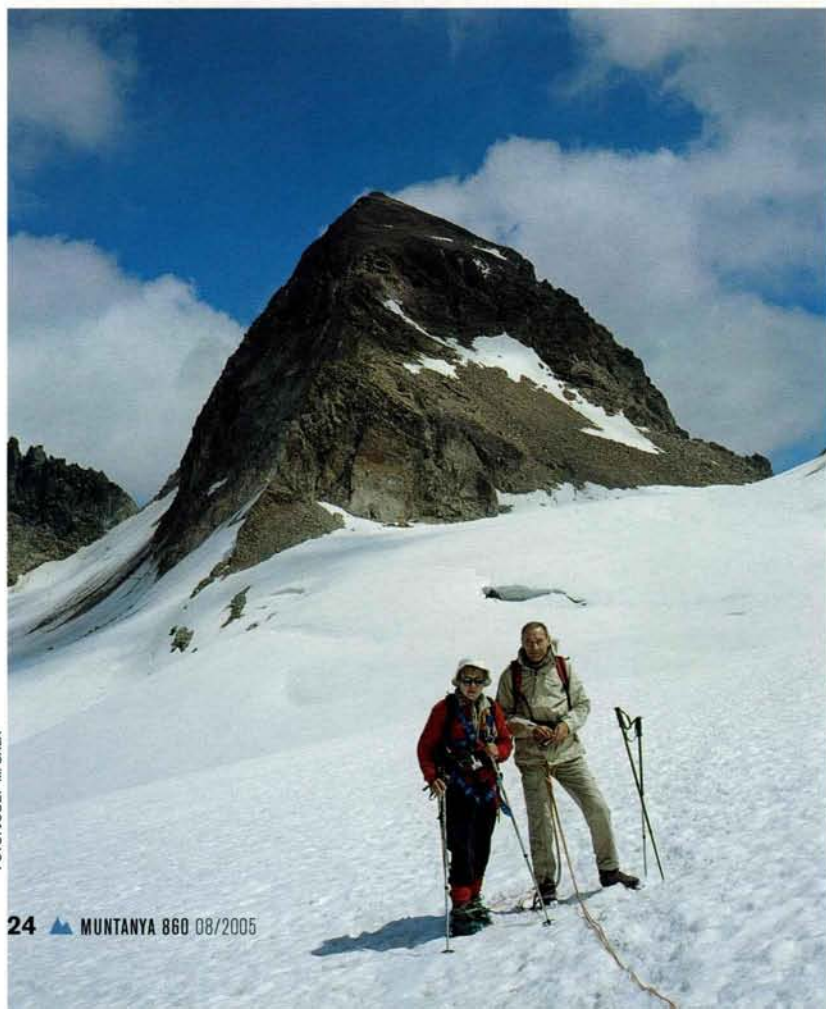

FOTO: JOSEP M. SALA

La vall de Montafon

La vall de Montafon, una esplèndida i típica vall alpina situada en el Vorarlberg, la regió fronterera entre Suïssa i Àustria, és la porta al massís de la Silvretta, situat a la capçalera d'aquesta vall. Per arribar-hi, cal entrar a Àustria per Suïssa i dirigir-se cap a Bludenz, des d'on s'entra a la vall (Schruns, Sant Gallenkirch, Gaschrun, etc.).

Montafon és coneguda també a l'hivern com a centre d'esquí. Diverses valls secundàries porten a altres indrets diferents, ben equipats i amb els quals la naturalesa ha estat generosa en bellesa. Sembla també (dic *sembla* perquè amb un viatge ràpid d'anada i tornada no pots precisar-ho amb detall) que

els seus habitants han estat molt curosos i exigents amb tot el que s'hi fa, tant pel que fa als equipaments mecànics com a la construcció d'edificis, que no malmeten el paisatge.

Ja cap al final de la vall, quan aquesta es redreça de valent i al poble de Partenen, comença una carretera de peatge (la Silvretta Hochalpenstrasse), d'aproximadament 12 km i 900 m de desnivell, que va cap al punt més alt de la vall, el llac de Silvrettasee, a 2.030 m, on cal deixar el cotxe i començar el camí a peu fins al refugi. A la riba d'aquest llac hi ha uns quants equipaments turístics; fins i tot una barca, de l'estil de les Golondrines de Barcelona, que fa viatges turístics pel llac i pot escurçar uns 2,5 km el camí fins als refugis.

Una vegada hem deixat el cotxe en un aparcament just al començament del camí, cal vorejar tot el llac i iniciar la pujada. El refugi que hem escollit (Wiesbadener Hütte) és a unes dues hores i a 400 m de desnivell de l'aparcament. El camí és ample i excel·lent, ja que serveix perquè els petits vehicles d'avituallament hi puguin pujar. A més dels que anem a peu, també s'hi pot trobar alguns ciclistes que van fins al refugi. La carretera de peatge, impressionant, ben cuidada i amb uns pendents del 10 % com a màxim, és molt transitada per ciclistes, ja que és un repte per als qui volen posar a prova les seves forces. El llac, situat a la capçalera de la vall, és també un dels accessos naturals al massís de la Silvretta.

El Piz Buin des del Dreiländer Spitz.

*Pàgina anterior:
El Piz Buin.*

FOTO: JOAN TRIA

La Wiesbadener Hütte i el Dreiländer Spitz al fons.

El massís de la Silvretta

La Silvretta és un massís d'una alçada mitjana (el punt més alt és el Piz Linard, de 3.410 m) i molt compacte, ple de cims interessants, entre els quals cal destacar el Piz Buin, de 3.312 m, el tercer en alçada; el Silvretthorn, de 3.243 m, el que li dona el nom, i el Dreiländer Spitz, de 3.197 m, gran mirador de la regió. És una zona amb una quantitat important de geleres que, vistes des de dalt dels cims, sorprenen per la seva extensió, ja que ocupen la part superior de les valls, i donen lloc a amplex cercles glacials coronats per espadats cims.

És una zona amb una quantitat important de geleres que, vistes des de dalt dels cims, sorprenen per la seva extensió (...) i donen lloc a amplex cercles glacials coronats per espadats cims.

La pujada al refugi és còmoda, i permet fer-se una idea del terreny. La piràmide del Piz Buin constantment davant nostre ens acaba de convèncer que demà mateix caldrà que ens hi posem.

Del final de llac surten dues valls, una a Klostertal, que porta al refugi i al coll del mateix nom i a la cabana Silvretta, ja en territori suís, i l'altra, la vall d'Ochsental, on anem nosaltres i on hi ha el refugi Wiesbadener Hütte, vall on van a parar les aigües de les geleres del Piz Buin i del Dreiländer. Som en plena època de desglaç i el torrent baixa furios. Vaques, marmotes i flors; tenim tot el que cal perquè la iconografia alpina sigui perfecta.

El cim del Dreiländer Spitz.

El refugi Wiesbadener Hütte

La cabana Wiesbadener Hütte, propietat del Club Alpí Alemany, és un refugi ampli, molt ben equipat. Hi ha gent, però no està ple (potser hi ha una ocupació aproximada del 50 %). El proper cap de setmana comença l'agost i ja serà diferent. Podem estar tot el grup (som set) en una habitació de dotze places, cosa que ens dona una comoditat addicional. D'aquest refugi volem destacar que, per la zona on està situat i pel tipus de muntanyencs que habitualment l'utilitzen, només parlen i entenen l'ale-

many; que les habitacions són còmodes (tenen lliteres de dos pisos i de tres places); que el menjar és correcte i abundant; que cal ser ràpid a l'hora de dutxar-se (funciona amb una fitxa i pots quedar-te a mig esbandir), i que els preus són absolutament correctes.

Ascensió al Piz Buin (3.312 m)

Al matí següent i amb temps variable, sortim en direcció sud. Cal anar a buscar la gelera Ochsentaler, que puja cap al Piz Buin a l'altre vessant d'on es troba el refugi. Cal, doncs, baixar una mica i anar a buscar el torrent per la part alta de la vall. Al cap d'una hora aproximadament, ja som al peu de la gelera i cal que ens encordem, cosa que recomanen imperiosament al refugi, i amb raó, ja que està plena d'esquerdes, extremadament perilloses, i la majoria estan tapades encara per fràgils ponts de neu que no pressagien res de bo, que ens avisin de la possibilitat de caure-hi...

Encordats i amb grampons, pugem el tros més dret, al costat de grups de seracs, per un gel que comença a estovar-se i en què es claven bé els grampons. Una vegada superat el primer tram, l'itinerari ens situa dalt d'un ampli amfiteatre, a uns 2.700 m d'alçada, des d'on cal seguir en direcció SE fins a la bretxa Buinjucke, a 3.036 m. És un tall que s'obre a l'aresta oest entre el Piz Buin i el Kleine Piz Buin (3.255 m). La frontera austro-suïssa passa per aquí.

En aquesta bretxa deixem els grampons i els piolets; en cas de pretemporada no és recomanable de fer-ho, ja que mes amunt cal passar per una canal dreta que pot estar en unes condicions en què sigui imprescindible l'ús d'aquest material, però ara som a l'última setmana de juliol.

Des de la bretxa, una traça a peu s'enfila per la cara oest, per terreny molt descompost, però a uns 100 m més amunt cal sortir per la aresta NO a la cara nord, i aquí el panorama ja canvia. Des de la mateixa aresta surt una petita vira de 15 m de llargada i 15-20 cm d'amplada, de roca segura i penjada uns 200 m sobre la gelera, que ens porta a una canal dreta a la qual s'arriba superant una roca llisa vertical i amb poca presa.

És el pas més difícil de tot l'itinerari, ja que pot comportar més problemes si la canal està plena

FOTO: JOAN TRIA

El Piz Buin
des de la gelera
Ochsentaler
Glestcher.

FOTO: JOSEP M. SALA

de neu. Per sort ja no hi ha neu, només algunes petites congestes residuals s'estan acabant de fondre. Dins la canal, de preses invertides, cal posar-hi atenció, ja que l'ascensió és molt aèria i hi ha perill de despeniment de pedres. Afortunadament, passem bé la pujada a la canal, que deu tenir uns 100 m de desnivell.

A la baixada, per precaució, assegurem amb corda aquest tros més delicat. La sortida de la canal porta una altra vegada a un terreny menys vertical i descompost que, amb uns vint minuts més d'esforç, ens deixa dalt del cim.

La vista, magnífica, permet de veure tot el rosari de cims i geleres del massís. Cap al NO, sobresurt altiu el cim de la Silvrettahorn. El temps és bo, amb passatges de núvols d'aquells de fer bonic.

Ascensió al Dreiländer Spitz (3.197 m)

Al dia següent, decidim de pujar al Dreiländer Spitz (3.197 m), situat a la mateixa carena fronterera que els Piz Buin i separat d'aquests per diversos cims però, sobretot, per l'important Vermunt Pass (2.797 m), que porta a la vessant Suïssa (sud). La gelera d'aquest cim, la Vermunt Glestcher, arriba fins a prop del refugi, i més que una gelera es pot dir que és una gran congesta. Això fa que l'ascensió sigui còmoda i fàcil.

Pugem fins a un morro rocós i hi fem una parada. El panorama és esplèndid, ja que tenim tot un amfiteatre de cims davant nostre, mirant cap al SO, i la gelera de Jamtal als nostres peus, plena d'esquerdes, on es veu una cordada pujant a poc a poc.

Després travessem la gelera d'Ochsentaler per la part més alta per tal d'agafar l'aresta oest que porta directament al cim. Es presenta una grimpada fàcil per blocs de granit, i per això deixem tot el material al final de la neu. A part de la lògica atenció als passatges més aeris en què cal posar especial cura, la pujada és fàcil i divertida. La sorpresa, però, la tenim en ser gairebé al cim, ja que per arribar-hi cal fer dos passatges molt aeris i, sobretot, massa arriscats per fer-los sense material; especialment el gran bloc llis i vertical que porta sota la creu de ferro, ja que veiem dues cordades que hi pugen i que hi prenen tota mena de precaucions. Decidim, doncs, deixar-ho córrer, ja que estem gairebé a la mateixa alçada i la vista des d'aquí és idèntica. El cim és com tants altres dels Alps, un espai petit, cantellut i apte per a no més de dues persones. No cal ni dir que la vista, una vegada més, és fantàstica, sobretot el massís de la Silvretta, que es desplega d'est a oest.

El bon temps fa que la baixada fins al refugi sigui un passeig, per on gaudim plenament de la muntanya.

Informació d'utilitat

REFUGIS:

WIESBADENER HÜTTE

Franz Pejcl
A-6794 PARTENEN
Tirol (Àustria)
Tel. +43 055 584 233

JAMTAL HÜTTE

Franz Lorenz
A- 6563 GALTUR
Tirol (Àustria)
Tel. +43 544 340 814

SILVRETTA HÜTTE

Valentin Caviezel
Eschenerstr. 30
9487 BENDERN FL
Suïssa
Tel. +41 055 421 917

CLUBS ALPINS:

CLUB ALPÍ AUSTRIAC

Wihem-Greil Strasse, 15
A-6020 INNSBRUCK
Àustria
Tel. +43 522 223 171

CLUB ALPÍ SUÍS

Helvetiaplatz, 4
CH-3005 BERNA
Suïssa
Tel. +41 031 433 611

Cartografia

Alpenvereinskarte.
Silvrettagruppe 1:25.000.

Freytag & Berndt WK 373
Wanderkarte 1:50.000.
Silvretta – Hochalpenstrasse – Piz Buin.

Kompass 41 1:50.000
Silvretta i Verwallgruppe.

Landeskarte der Schweiz
1: 25.000. Silvretta, núm.
1.198.

JAMES ERSKINE MURRAY

I LA SEVA VISIÓ

DE LES VALLS DE QUEROL I D'ANDORRA

L'ANY 1835

Autor: **Andreu Balent**

*Durant l'estiu de 1835, l'escocès James Erskine Murray va fer un llarg recorregut a través del Pirineu oriental i central. En el seu llibre *A summer in the Pyrénées* (1837) va lliurar al públic britànic les seves impressions. La relació del seu viatge consta amb gran quantitat d'evocacions de paisatges, de reflexions assenyades i pertinents sobre la vida quotidiana de les poblacions pirinenques, l'economia i la societat de moltes comarques de la serralada incloses, la majoria, a l'Estat francès. La primera guerra carlina no autoritzà Murray a penetrar en el territori espanyol, el del Principat de Catalunya més particularment (a l'excepció notable de l'alta vall de Vallcivera als confins entre la Cerdanya i Andorra)¹, on moltes zones frontereres eren a l'abast de les tropes del pretendent. D'idees liberals, Murray no tenia gaire simpaties pels carlistes. Ens lliura sovint les seves reflexions sobre els sistemes polítics i la vida econòmica.*

En el marc d'aquest article, no mirarem de manera detallada el conjunt de l'obra. Ens limitarem al comentari de les seves etapes per les valls de Querol, a la Cerdanya francesa, i d'Andorra². Procurarem relacionar la visió que en va tenir Murray amb els coneixements nous que procura la investigació històrica. Intentarem saber amb quines persones va lligar uns contactes.

¿QUI ERA JAMES ERSKINE MURRAY?

Nascut el 4 de maig del 1810, al comtat de Peeblesshire, al sud d'Edimburg, James Murray era el sisè fill d'Alexander Murray, setè lord d'Elibank. Era el primer que tenia amb la seva segona esposa Catarina Steuart amb la qual s'havia casat el 1804. James Murray va fer estudis de dret i es va treure la carrera d'advocat a Edimburg el 19 de novembre del 1831. Deixà el seu ofici durant un any per fer el viatge pirinenc que relatà a *Summer in the Pyrénées*. Ell mateix deia que tenia qualitats d'atleta i de lingüista. Nascut a l'era del Romanticisme, aquest liberal, pel que fa a l'economia i la política, era ben bé fill de la seva època. Sentia atracció per la naturalesa al si de la qual aspirava ser immers. També el gust per l'exotisme i l'aventura el va dur a fer el viatge als Pirineus que, aleshores, intriguaven tant els seus compatriotes britànics que, sovint, no anaven més enllà de les localitats termals del nord de la serralada que freqüentaven de manera assídua.

El seu llibre va tenir prou èxit, ja que se'n hagueren de publicar dues edicions seguides el mateix any. A l'estiu del 1837 intentà fer una carrera política a les files liberals lluitant, el 1838 i el 1839, per l'abolició de les *corn laws* del segle XVII, que taxaven els

blats estrangers importats a Gran Bretanya. El 1843, mogut per la seva afició per l'aventura, comprà un vaixell i navegà fins a Austràlia i Hong Kong per acabar al nord de l'illa de Borneo. Amb el suport de capitals abundants, la seva expedició tenia unes finalitats comercials. Pujant el riu Mahakam (gener del 1844) hagué de tornar-lo a baixar aviat perquè les poblacions autòctones li manifestaven hostilitat. Fou mort en el curs d'un enfrontament amb aquestes poblacions, el 17 de febrer del 1844.

MURRAY A LA CATALUNYA DEL NORD

James Murray venia de Tolosa de Llenguadoc. Viatjà per la vall de l'Aude i entrà al departament del Pirineu oriental pel poble de Cauders de Fenollet. Al principi de l'agost del 1835 era a Perpinyà. Després d'haver visitat la capital del Rosselló anà fins a Cotlliure i Portvendres. Remarcà la particularitat lingüística del país i parlant del patuès el designà com a català, emparentat al provençal i al llemosí tot subratllant-ne l'antigor. Viatjà després fins al Voló i al Portús i pujà la vall del Tec fins a Arles, on contractà un guia per pujar al Canigó. L'endemà va fer l'ascensió d'aquest cim, passant per les mines i la torre Avetera. Baixà per Vallmanya, Estoer i Vinça per acabar a Prada. Des d'Arles, passant pel Canigó, va caminar amb el seu guia durant quinze hores: una proesa excursionista que no volgué creure l'amo de la fonda de Prada on pernoctà, però que, segons Murray, li ho confirmà el guia que havia contractat a Arles i que explicà la cosa en català.

L'endemà, havent llogat un cavall, anà fins a la Tor de Querol, on arribà a les set del vespre. El dia abans, carlins i liberals s'havien topat a prop de Puigcerdà.

LA VALL DE QUEROL

■ La Tor de Querol

En el cens del 1836, la vall de Querol tenia 1.635 habitants. Era el municipi amb més població de tota la Cerdanya francesa.

L'any 1835, la vall de Querol formava encara, per poc temps, un municipi. Comunitat de vall, formava una entitat política des de l'edat mitjana (almenys als segles XIII i XIV). Les seves institucions li van ser atorgades mitjançant uns privilegis reials, ja que la vall era, sota l'Antic Règim, abans i després de la pau dels Pirineus del 1659, territori de jurisdicció reial. La revolució del 1789 havia mantingut la integritat política de l'antiga vall, que esdevingué (1790) un municipi de l'Estat francès, un dels més estesos del nou departament del Pirineu oriental³. Agrupava deu pobles o veïnats. La seva partició, entre els municipis nous de la Tor de Querol i Porta-Portè, fruit de discrepàncies entre l'alta i la baixa vall, va tenir lloc entre el 1836 i el 1838, poc després del pas de James Murray.

Comunitat pastoral que, des de segles, sap aprofitar les seves esteses pastures de l'estatge subalpí, la vall de Querol diversificà les seves activitats econòmiques, des de l'extracció del ferro del mener del Pimorent que començà al segle XVII fins a la protoindús-

tria derivada de la llana de les ovelles (fabricació de mitges i de faixes per una mà d'obra pobletana sovint femenina) i el negoci legal o fraudulent (el contraban) que sap aprofitar la frontera interestatal que va migpartir la Cerdanya el 1659. Uns quants querolans es van fer molt rics gràcies a la combinació del conjunt d'aquestes activitats. Va ser el cas del *Fanxico*⁴ (Francisco Garreta, 1773-1848), el més famós dels querolans de la primera meitat del XIX del qual parlarem més endavant, oncle del guia de Murray a les valls de Querol i d'Andorra.

Murray consigna el fet que els querolans importaven de l'estat veí la llana que necessitaven per a la fabricació de les mitges. Entén que els habitants de la vall estiguessin molestos per la carlinada que entrebancava més el contraban que la duana francesa. Podia endevinar les inclinacions liberals dels seus interlocutors de la vall. Ja, entre els nombrosos Garreta, un d'ells, nebot del *maire* (alcalde), Antoni, nascut el 1800, que sota la tercera república serà elegit el 1874 conseller general republicà del cantó de Sallagosa, va combatre (1823) com a voluntari de l'exèrcit liberal que lluitava al Principat contra la invasió francesa dels cent mil fills de Sant Lluís⁵. Veurem, més enllà, quina va ser l'actuació política, també de signe liberal, del *Fanxico*. Per a Murray, aquests querolans tan liberals només podien ser «francesos». Insistí sobre el caràcter «profundament francès» del poble. «Per llurs costums, llurs vestits, llur llengua, llur nacionalitat, podrien trobar-se a cent milles de la frontera»⁶. Podem comparar la seva visió de la població de muntanyencs querolans amb la dels veïns de Vallmanya, al Conflent, uns salvatges feréstecs. De

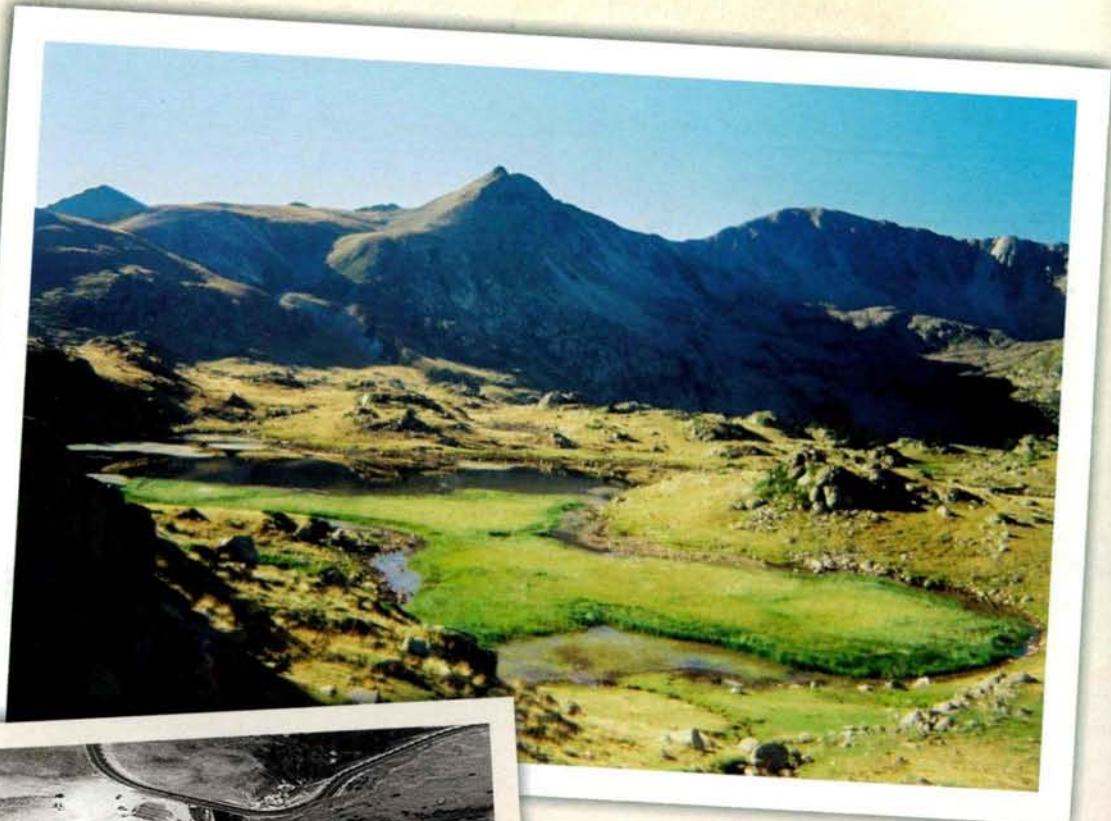
Vilatans de Landes, amb els clàssics gaiats de pastor.

El llibre de James E. Murray, *A summer in the Pyrénées*, està il·lustrat amb nombrosos dibuixos de John Magrove. Aquesta obra és propietat de la biblioteca del CEC, donatiu d'Eduard Toda i Güell, procedent de la biblioteca d'Escornalbou.

Pàgina anterior: Un caçador amb grampons pujant a la Maladeta.

Alta vall del riu
Madriu, estany de la
Bova, pic de la Muga,
i a l'esquerra pic de
la Portelleta (o Tossa
Plana de Llers).

FOTOS: A. BALENT

Ruïnes de les
instal·lacions de la
mina del Pimorent,
juliol de 1982.

fet, si Murray ignora la catalanitat dels querolans, és perquè llurs contactes comercials amb la «França interior» feia que coneguessin el francès millor que els rossellonesos o conflentins d'aquesta època. El que no diu és que els contactes comercials que tenien amb regions castellanoparlants de la Península feien que molts d'entre ells també sapiguessin parlar espanyol. Durant el seu viatge a Andorra amb quatre querolans, però, va poder comprovar que també practicaven el català, la qual cosa és implícita en la seva relació, però que no remarca als seus lectors.

■ Esteve Garreta, *maire* de Querol, probable guia de Murray

El *maire* amb qui va entrevistar-se Murray era Esteve Garreta (1775-1863). Era nadiu de la Tor, aleshores el poble principal de la vall i el més ric. Esteve Garreta va ocupar el càrrec des del 22 de desembre del 1831 fins al 21 de febrer del 1838, quan va ser efectiva la partició del municipi de la vall de Querol⁷. Hisendat i negociant, formava part (1831) del grup dels cerdans més rics, entre els quals, en el llis-

tat de disset electors censitaris del cantó de Sallagosa (si fa no fa, la gairebé totalitat de la Cerdanya francesa), més uns deu suplementaris, sis (i un del llistat suplementari) eren de Querol, de la Tor o de Quers, un veïnat pròxim. D'aquests sis, tres eren Garreta: Esteve (213, 3 francs de contribució a Querol; 13,45 francs a Enveig); el seu germà Pau (1766-1831), que havia estat l'hereu (67,07 francs a Querol; 76,46 francs a Enveig), i llur cosí Francisco, el *Fanxico* (417 francs a Querol; 76,96 francs a Ur). Bonaventura Vigo Grau, de Quers, alcalde del 1819 al 1831, pagava 448,78 francs a Querol, però era també hisendat a Baltarga, poble de la Batllia de Bellver, a l'Estat espanyol. Francisco Garreta, però, era ja més ric que ell (propietats mobiliàries, finques al Llenguadoc).

Esteve Garreta s'havia fet ric amb els «negocis», eufemisme per designar el contraban, principal font d'ingressos de la vall. Casat en segones núpcies amb Caterina Girvés, d'una casa d'hisendats poderosos de Llo i d'Er, Esteve Garreta va tenir dos fills: Marc, «negociant», i Esteve, també «negociant», i dues filles, Maria, esposa Llanes, negociant, i Caterina, soltera. Tots quatre i el gendre vivien a la casa pairal, amb un pastor, un mosso i una criada, el 1841, any del cens general de la població⁸. Sembla que el guia de Murray per al seu viatge a Andorra era el *maire* mateix. El seu fill Esteve, nascut el 1816, era massa jove per jugar aquest paper. A més, Murray assenyalava que entre els tres acompanyants hi havia tres homes joves: el fill del guia i dos nebots. Només un sol Esteve, cosí del *Fanxico*, pot correspondre a la descripció del guia contractat per Murray: autoritat, fortuna, coneixement de l'Andorra i de les persones d'influència d'aquest país. Tots tres viatjaren junts entre l'Hospitalet i Acs. ¿Viatjaren amb cavalls o a

peu? Això Murray no ens ho diu. Ho havia fet a l'etapa anterior, entre Prada i la Tor, que va recórrer amb un cavall. Tenia prou diners per llogar-ne un també a la Tor. A l'Hospitalet, però, el *Fanxico* proposà la seva muntura a Murray. Potser no en tenia abans. Però ens sembla difícil que un home de l'edat i de la condició de l'Esteve hagi caminat a peu al llarg d'aquest recorregut. Potser el cavall que va utilitzar Murray entre la Tor i l'Hospitalet se'n tornava a casa amb els altres tres companys, fills i nebots de l'Esteve que no anaren a Acs...

MURRAY, ELS ALTRES VIATGERS ROMANTICISTES I LA VALL DE QUEROL

La descripció de la vall de Querol per Murray és la quarta que va ser redactada per un viatger romanticista dels anys 1820 i 1830. La primera (finals del 1822) va ser la d'Adolphe Thiers (1797-1877)⁹; aleshores periodista liberal, vingué al Rosselló i, després, a la Cerdanya, per veure què passava amb l'aixecament absolutista de la regència d'Urgell contra el govern del trienni liberal (1821-1823) i la reacció de l'exèrcit del capità general de Catalunya, Espoz y Mina¹⁰. La segona es troba al primer volum del *Tableau des Pyrénées françaises*, de M. Arbanère (1828), que viatjà amb Chaussenque, que publicà també (1834) una relació dels seus viatges pedestres pels Pirineus.

La relació de Murray ens sembla, però, la més interessant, ja que és curiós d'economia i d'institucions polítiques i no busca únicament fer unes descripcions de paisatges agrests, grandiosos i, per aquests motius, «pintorescs». No es limita a fer el retrat d'unes poblacions «exòtiques», un xic salvatges segons els criteris de la seva sensibilitat de fill d'un lord britànic. Sempre procura enfocar els fets que va analitzant d'una manera més profunda. A més, era realment un atleta interessat per l'aspecte esportiu dels seus recorreguts.

EL RECORREGUT DE MURRAY PER LES VALLS DE QUEROL I D'ANDORRA

Murray descriu la vall de Querol entre les pàgines 85 i 98 de l'edició francesa del 1998. A la pàgina 135 parla de la mina de ferro del Pimorent. Per acabar, entre les pàgines 138 i 140, Murray relata la conversa politicoeconòmica que va tenir amb el querolà Francisco Garreta.

La narració de la seva estada a Andorra va de la pàgina 99 a la pàgina 135.

■ La vall de Querol, la vall de Campcardós

Després d'haver pernoctat a la Tor contractà quatre guies, entre els quals un tal Esteve: Esteve Garreta, fill del *maire* que tenia els mateixos nom i cognom. Informat del perill carlí (els carlins assetjaven Puigcerdà, feien incursions dintre del territori francès al terme de la vall de Querol, amenaçaven Andorra), havia persistit en la seva intenció d'anar a Andorra. Marxaren l'endemà al matí. Pujaren la vall de Querol. Travessaren Cortvassill i Querol i, poc abans d'a-

rribar a Porta, bifurcaren a l'esquerra deixant el curs de l'Aravó. Murray diu que la vall que agafaren era la que duu a Andorra. És la vall de Campcardós. Va remarcar, al mig d'aquesta, el pic de Peireforca (2.567 m), que el va fer pensar en el pic del Migdia de Pau (és a dir d'Aussau). A la part alta de la vall de Campcardós s'entrevistaren amb pastors querolans que els informaren de la incursió d'un bàndol carlista que els havia robat els formatges que fabricaven a les jaces on estiuejaven.

■ Banda carlina i formatges d'orri a la vall de Campcardós

Aquesta informació és molt interessant, ja que Murray és uns dels pocs, per no dir l'únic, que fa una clara al·lusió a la fabricació de formatges per part dels pastors, al segle XIX, a les pastures d'altitud de la Cerdanya. A diferència dels sectors més centrals o occidentals dels Pirineus, la finalitat de la ramaderia ovina no era més, als Pirineus orientals, que la fabricació de formatges. La cria d'ovins servia més aviat a la producció de carn per abastar els mercats urbans, en primer lloc el de Barcelona, i a la de llana, que servia

de primera matèria a la protoindústria local (activitat dels mitjaires). En aquests moments, i més endavant, la producció de formatges d'orri era anecdòtica, tenia una finalitat d'autoconsum pagès, i no pas uns objectius comercials, com havia tingut en el passat. Murray afegeix que si els pastors duïen uns ramats comunals, vivien (almenys en part) del formatge que fabricaven a les jaces.

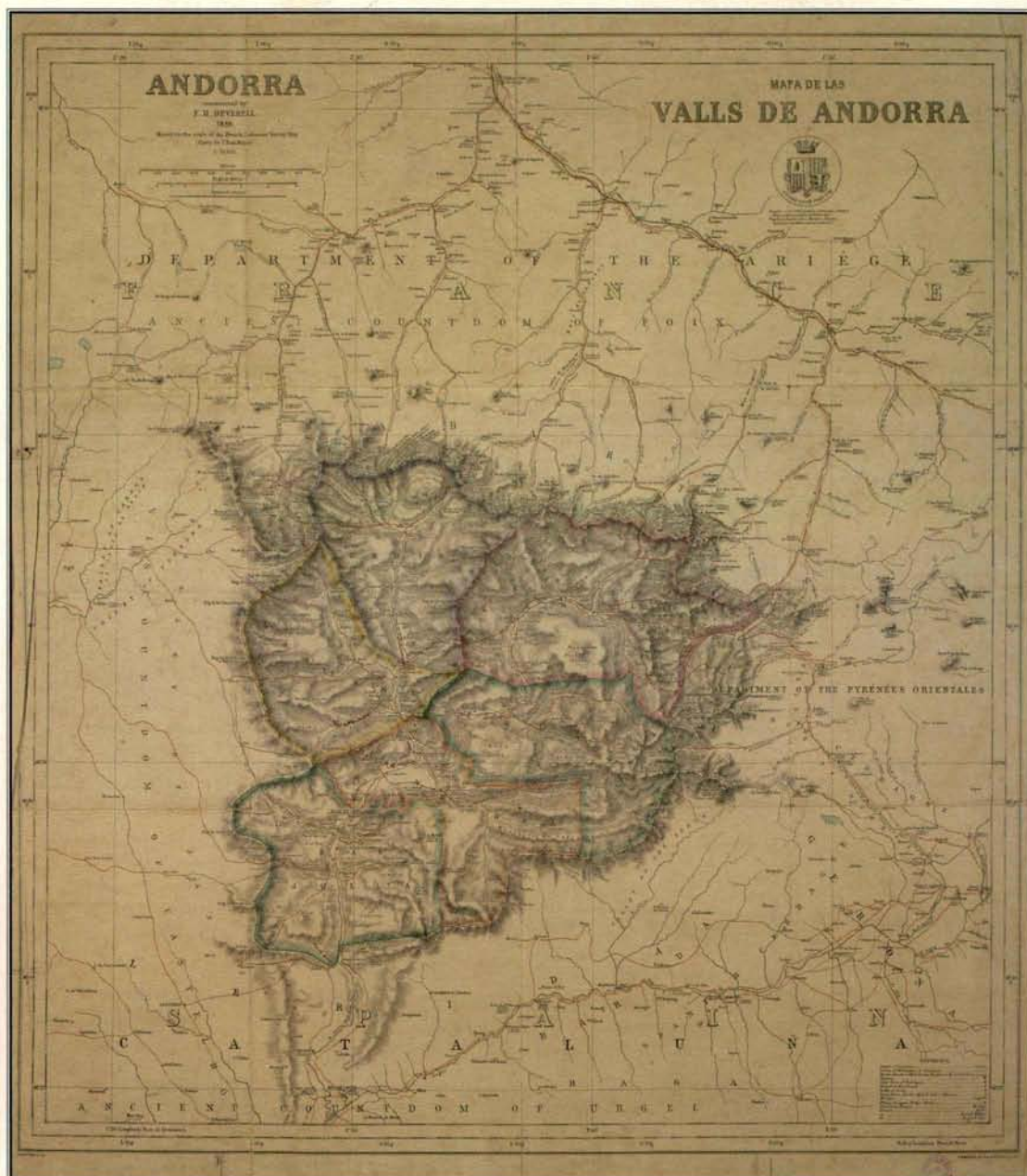

Gravat del senyor Adolphe Thiers, periodista liberal que vingué a la Cerdanya per observar els fets polítics convulsos.

■ Relacions entre les valls de Querol i d'Andorra

Murray assenyala els lligams comercials que mantien querolans i andorrans a través de l'itinerari que anava seguint. Aquest camí havia estat triat pel seu guia, «un gros terratinent de la vall [de Querol] que els andorrans coneixien molt bé, ja que estava acostumat a fer transaccions de tota mena (el fet que haguessin estat legals o il·legals no interessa al lector). La seva reputació prop dels andorrans ens assegurava ser ben rebuts, mentre el seu coneixement del país ens assegurava d'escapar als carlistes (...)»¹¹. Esteve coneixia molt bé el batlle de les Escaldes amb qui feia negocis, tal com ho assenyala més endavant en el seu llibre. La vall de Campcardós, la de Vallcivera i, després, la vall andorrana del riu Madriu formaven un eix del negoci més aviat fraudulent que els querolans mantien amb els andorrans i que han mantingut ben entrat el segle XX. La vall de Campcardós tenia la fama de ser un dels camins de contrabandistes —coneguts com a *paquetaires*— que duïen a coll els pesats paquets. La toponímia encara conserva el record d'aquesta activitat: a la capçalera de la vall de Campcardós trobem un llac anomenat *estany de les Passaderes* (2.530 m).

Mapa d'Andorra fet
per F. H. Deverell,
i editat a Londres
el 1889 per F. S. Weller,
dibuixat a una escala
de 1: 80.000.
Es conserva a la
cartoteca del CEC.
La cartografia antiga
ens dóna una idea
aproximada dels
indrets coneguts que
Murray devia recórrer.

Per tornar als carlins assenyalats pels pastors, el bàndol que formaven venia a buscar uns paquets (amb armes o municions, segurament) que procuraven els seus partidaris nombrosos a l'Estat francès, tant a la Catalunya Nord com a l'Arieja.

■ Montmalús i Vallcivera: amenaces carlines i paratges romàntics que recorden Escòcia

Murray i els seus companys canviaren de vall i entraren al territori andorrà. Passaren, és gairebé obligat, per la Portella Blanca d'Andorra (2.517 m), de la qual Murray no dóna el nom. Escriu que, després, baixaren a una vall andorrana que «desemboca a la vall espanyola de Païllas»: només pot ser la vall cerdana de la Llosa, riu que té el seu confluència amb el Segre a Martinet, ja que després d'haver observat el grup carlí i d'haver evitat una topada amb ell, continuaren cap al terme de Montmalús. Per Murray, caminaren en territori andorrà, cosa que significa que no baixaren fins a

la barraca de l'Esparver. Es pot suposar que els seus acompanyants li assenyalaren que anaven caminant pel territori andorrà, ja que després d'haver passat prop dels llacs de Montmalús diu que penetraren «en una petita vall que pertanyia a Espanya, les muntanyes que la voltaven pertanyen a Andorra», que només pot ser la part alta de Vallcivera. Els llacs de Montmalús —es pot suposar que es tractava més aviat del gran llac— impressionaren Murray. Els comparà als Gloomy Glendaloughs dels quals parla el poeta romànticista irlandès Thomas Moore (1779-1852) en una de les seves *Melodies*, «By that lake whose gloomy shore»¹².

■ El riu Madriu, la farga d'Andorra, siderúrgia en una vall encantadora

Després entraren un altre cop a Andorra pel port de Vallcivera. Baixaren la vall del riu Madriu fins que assoliren la farga d'Andorra. Mentrestant Murray mostrà als companys el seu talent de punteria matant amb el fusell dues perdius. Pernoctaren a la

farga d'Andorra (que tancà dos anys després del seu pas), on Murray observà el funcionament de la instal·lació, que li semblà molt arcaica en comparació amb les fàbriques siderúrgiques de la seva pàtria. Remarcà que el mineral que servia a aquesta farga venia de la vall de Querol, és a dir, del miner del Pimorent, mentre que el carbó era fabricat amb la llenya dels boscos del riu Madriu que s'anaven així despoblant.

Una vegada més Murray s'interessa molt per les fargues i les mines de ferro dels Pirineus. Ja havia fet comentaris quan passava per Arles (Vallespir). Altra vegada en farà, visitant una de les fargues d'Ordino. S'interessa de molt a prop per l'extracció de la mena, tant a l'Avetera, al Canigó, com al Pimorent i, més lluny, a Rancié, a la vall de Vic de Sos. Sempre subratlla les deficiències de la tècnica d'obtenció del ferro mitjançant el sistema directe (la «farga catalana»), i la compara amb la dels establiments siderúrgics del seu país, molt més rendibles. També aprofita l'avinentsa per fer l'apologia del liberalisme, pensant que aquestes instal·lacions metal·lúrgiques només podien subsistir gràcies al proteccionisme culpable dels governs.

Mentre baixava a les Escaldes amb els seus companys, admirà la bellesa del paratge, per al qual no estalvià els elogis. Realment la vall del riu Madriu era corrent, com ho serà, a l'etapa següent, el congost de Sant Antoni.

■ Les Escaldes, brutícia, contraban, perill carlí i liberal, democràcia pobletana

Acabaren per arribar a les Escaldes, un indret que Murray trobà, a la vegada, pintoresc, brut¹³ i pobre. Els veïns, entre els quals el cònsol, que Murray qualificà de *maire* i que era un conegut de l'Esteve, el querolà que el guiava des de la Tor, estaven inquiets per les conseqüències de la guerra carlina sobre Andorra i la seva neutralitat, que acabava de ser violada tant pels carlins com pels cristins. Encara que conegui la institució de la casa, l'«assemblea republicana» que arreplegava uns vuitanta participants sota la presidència del cònsol, era una assemblea general dels caps de casa de la comunitat pobletana (de fet el quart) de les Escaldes¹⁴. Murray admirà el que considerà com una pràctica de la democràcia pagesa (que, per cert, idealitzava, ja que no era del tot segur que tots els caps de casa poguessin assistir a una tal reunió, ja que es feia la distinció entre dues categories de cases). També remarcà amb interès la reacció dels veïns de les Escaldes per afrontar el perill i l'organització del que designà com a «milícia andorrana», és a dir del sometent.

Després, Murray i els seus guies se n'anaren cap a Ordino, on remarcà, una vegada més, les fargues, entre elles la de Josep Areny Plandolit (1786-1843), la qual visità. Li van dir que aquest senyor era l'home més ric d'Andorra; s'estranyà que la seva casa estigués al bell mig d'Ordino (era «un gran edifici quadrat i lleig, col·locat en un carreró brut del poble») i s'estranyà que una persona «que posseïa tants llocs tan bonics on edificar una casa hagués triat de ser rodejat pels casalots bruts del poble»¹⁵.

■ Ordino, les fargues, l'oligarquia andorrana i el protagonisme dels Areny Plandolit

Continuaren pujant el coll d'Ordino per anar a Canillo. Si Murray admirà els prats que dominen el poble de Canillo, quedà bocabadat veient la qualitat dels ordís que es conreaven al mateix vessant. L'ordi recol·lectat li semblà «que despassava, i de bon tros, el millor dels ordís de Gran Bretanya»¹⁶. Cal afegir que l'ordi només es feia aquí, ja que es tractava de feixes molt altes, i que es conreava preferentment el blat o, en els llocs més alts, el sègol. Canillo no presentava, segons ell, cap interès, ja que era tan brut com els altres pobles andorrans. L'església romànica del poble va sol·licitar la seva atenció, però fou més sensible al fet que hagués estat l'obra d'un maldestre que a la seva bellesa.

■ Soldeu, fra Miquel, la solana d'Andorra i la mina del Pimorent

Continuaren fins a Soldeu, on hagueren d'aixoplugar-se, ja que un fort temporal els impedí de continuar fins a l'Hospitalet. A la nit es trobaren en presència d'un grup de contrabandistes espanyols, alguns dels quals havien trobat a les Escaldes.

L'endemà pujaren el coll d'Envalira, designat per Murray amb el nom aleshores comunament utilitzat de *port de fra Miquel*. Baixaren a l'alta vall de l'Arieja, migpartida entre el comú andorrà de Canillo (la solana d'Andorra) i la vall de Querol. Es quedaren a la

L'Antoine, un aventurer dels Pirineus, amb el seu gaiato i calçat amb grampons.

La diligència passa a galop per congostos on els despenaments de rocs causen l'esglai dels passatgers.

solana andorrana, gairebé fins a les envistes de l'Hospitalet. La propietat de l'alta vall de l'Arieja, migpartida entre els querolans i els andorrans, es remunta al final del segle XIII. Els veïns de Merenc (municipi al qual va pertànyer durant segles el nucli de l'Hospitalet) volien recuperar aquest territori, i van provar de fer-ho encara al segle XVIII, mitjançant uns plets, el darrer dels quals perderen, el 1735. Sempre trobaren en contra d'ells querolans i andorrans. Això explica per què el Pas de la Casa és avui dia en territori andorrà, al comú d'Encamp que gaudeix, amb el de Canillo, de la part andorrana de l'alta vall de l'Arieja. Murray recollí del seu guia la informació que el conflicte que arreglà la propietat d'aquestes pastures de la solana d'Andorra només es remuntava a mig segle¹⁷.

El seu guia, Esteve, mentre li ensenyava el mener del Pimorent, li va dir que el mineral de ferro era a la disposició de «cada habitant del municipi» (de la Vall de Querol), que en podia fer l'ús que volia¹⁸. Aquesta afirmació no corresponia gaire a la veritat, ja que el dret al qual es referia Esteve no era anterior a la Revolució Francesa. Els que en tenien la concessió, els marquesos de Sans, hereus dels Costa de Puigcerdà (que havien tingut la concessió de la mina el 1623) i als quals succeïren mitjançant enllaços matrimonials, els senyors de Barutell, radicats a la Garrotxa (Oix) i a l'Empordà (Puig Barutell) —que invertien en les mines pirinenques— i, després (casament del 1747) els marquesos de Sans (Arenys de Mar i Barcelona), tindrien aviat (1843) el dret de gaudir altra vegada d'aquesta mina. El que és interessant subratllar és que el 1835, vuit anys abans del reconeixement jurídic de la concessió als marquesos de Sans per part del govern francès, els querolans consideraven que l'usdefruit del qual gaudien —dret d'extracció del ferro de Pimorent—

era una cosa natural i immemorial. Murray ignorava del tot aquest fet i es burlava dels especuladors que menyspreaven els drets de les comunitats pobletanes. Potser la seva anàlisi de la situació jurídica del miner del Pimorent devia molt al comentari, molt parcial, del seu guia. Però en la descripció que fa més endavant de la mina de Rancié a la vall de Vic de Sos al País de Foix (Arieja)—, propietat indivisa dels veïns, Murray l'atribueix erròniament a l'Estat francès¹⁹. El 1835, la mina de Pimorent funciona, de fet, en part, com la de Rancié.

■ De l'Hospitalet a Acs (País de Foix), Francisco Garreta de la Tor, indústria, negocis i lliurecanvisme a la Cerdanya

A l'Hospitalet s'allotjà a la fonda de François Astrié, on es va trobar el cosí del seu guia, «un home d'aspecte suficient (...) un dels més importants mercaders de la vall de Querol»²⁰.

Aquest home que anava a Bordeus pels seus negocis (anava a vendre mitges fabricades a la Cerdanya²¹) era Francisco Garreta, *Fanxico*, cosí de l'últim *maire* de la vall de Querol.

Francisco Garreta (1773-1848), fill de la Tor, abans de la revolució del 1789, havia fet estudis amb un cosí seu, Pau, a l'escola pia de Puigcerdà. Al principi, no formava part dels més rics hisendats de la Tor; però l'agricultura, i més particularment la ramaderia, va ser el punt de partida de la seva fortuna. Comprà moltes finques, a la Cerdanya (la Tor, Ur, la Guingueta) i també, al Lauraguès, prop de Tolosa de Llenguadoc. Crià bestiar amb finalitats especulatives, fent el negoci, legal o fraudulent, de la llana i dels ramats. Diversificà les seves activitats comercials, assegurant la venda de mitges produïdes per les dones del seu poble. Primer abastà el mercat de Tolosa, però aviat s'interessà per altres zones, fins i tot la Normandia i París. D'altra banda, comprava teixits, gènere de punt de Lilla, Cambrai, Amiens, Gand, Nîmes i Lió que exportava a l'Estat espanyol per la Cerdanya, però també per la via marítima. Importava, a més, teles suïsses de Basilea i de Sant Gall, i prussianes de Grefeld i Barmen. Pel port d'Ostende importava canyella de Ceilan. Exportava a l'Estat espanyol cera del Llemosí, cavalls i mules, bestiar comprat a Bretanya i al Poitou i criat a la seva finca querolana de Porta. També va obrir un banc a París. Tenia tota una xarxa de corresponents, la majoria cerdans, a Tolosa, Acs i Puigcerdà (d'on era oriünd un dels seus gendres, Josep Gelbert). Va fer una carrera política. Va ser *maire* de la vall de Querol (1808-1810) en temps delicats, a la zona fronterera de la Guerra del Francès; conseller municipal (regidor) de la vall de Querol (1816-1837); conseller del districte de Prada (1837-1848), i conseller general²² del cantó de Sallagosa. Va morir unes quantes setmanes després de la revolució del febrer del 1848. De signe liberal pel que fa a la política, el règim pel qual tingué més afició era la monarquia de juliol. Per aquest motiu va acceptar suportar l'administració i el prefecte de Perpinyà, Vaïsse, sent candidat als consells de districte i general del departament del Pirineu

Bibliografia

oriental. Lluita tant en contra dels republicans com dels monarquistes legitimistes (coneguts també a la Catalunya del Nord com a *carlins*). No cal dir que, durant la primera guerra carlina, les seves simpaties anaven en favor dels cristins i que coincidien amb les de la majoria dels cerdans del cantó «espanyol», en particular els de Puigcerdà, que hagueren de defensar la vila atacada pels exèrcits carlins²³.

Quan va fer el seu testament el 1841, Francisco Garreta declarà una fortuna (que, per cert, devia ser encara més important!) de 950.000 francs: una suma colossal en aquella època que el feia un dels homes més rics de la Catalunya del Nord.

Murray, Esteve i Francisco Garreta baixaren a Acs. Mentre caminaven, Murray tingué amb ells una llarga discussió econòmica. *Fanxico* es queixava de l'actitud de les autoritats franceses que, com que temien el desenvolupament del contraban, prohibien, tant a ell com a altres rics cerdans del cantó francès de la comarca, la construcció de fàbriques tèxtils mogudes per l'energia hidràulica dels torrents pirinencs, que permetrien la transformació industrial de les llanes del país tant d'un cantó com de l'altre de la frontera²⁴ i que, tot abastant uns mercats en expansió, procurarien molta feina. Garreta pensava que el govern francès volia afavorir les regions septentrionals de l'Estat, posant uns entrebancs duaners a les del Migdia²⁵. Murray, liberal tant d'un punt de vista polític com econòmic, podia compartir la seva defensa apassionada del lliure canvi, encara que —cosa que callà al seu interlocutor— aquest impliqués el contraban. Només aquesta pràctica permetia al cerdà fer abstracció de les polítiques proteccionistes que odiava tant ell com l'escoçès, un altre defensor aferrissat del lliure canvi. Per Murray, el lliure canvi havia de ser una font de pau i de felicitat per a Europa. En aquest sentit, coincidia plenament amb el querolà.

ARBANERE, M. *Pyrénées ou voyages pédestres dans ces montagnes*. París: Lecointre et Pougin, t. 2, 1834.

— *Tableau des Pyrénées françaises*. París: Treuttel et Würtz, 1828. [vall de Querol, pàg. 67-75]. Edició amb facsímil: Nîmes: Lacour, 2002.

BALENT, Andreu. «Communauté villageoise, société, frontière et politique en Cerdagne: Err sous la Monarchie de Juillet et la Seconde République». *Domitia* 3 (2003): 91.

— «Duaners i contrabandistes a la ratlla fronterera entre Er, Cerdanya, i Planols, Vall de Ribes (1830)». *Ceretania* 4. Quaderns d'estudis cerdans [en premsa].

— «La mine de fer de Puymorens (Cerdagne): conflits de propriété et d'usage (XVIIe-XVIIIe siècles)», comunicació al col·loqui Resoppyr, Font-romeu, 10-11 de novembre del 2002. En premsa a les *Actes*.

— «Les empreintes de Sant Quintí, limites paroissiales au Moyen Âge et conflits territoriaux lors de la partition de la Vallée de Carol en 1836-1838», comunicació al col·loqui d'homenatge a Joan Abelanet (Universitat de Perpinyà). En premsa a les *Actes*.

— «Nobes de la Tor: retrat d'un poble cerdà (La Tor de Querol) a principis dels anys 1880». *Ceretania* 3 (2001): 55-90.

— «La Cerdagne du XVIIIe au XIXe siècle. La famille Vigo, casa, frontières, pouvoirs». Perpinyà: Trabucaire, 2003.

BROUSSE, Manuel. *La Cerdagne française*. Perpinyà: L'indépendant, 1896. [pàg. 329-330, el pas del Pimorent, un dia de tempesta].

CODINA VIALETTE, Olivier; BOSCH CASADEVALL, Josep M.; VILA MUR, Antoni. *La farga Rossell. El zenit de l'obtenció del ferro pel sistema directe, 1842-1876*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra, Ministeri de Turisme i Cultura, 2001.

DARAU, Jean-Pierre. *Un été dans les Pyrénées*. Portet-sur-Garonne: Loubatières, 1998.

GARMY, René. *La «Mine aux mineurs» de Rancié 1789-1848*. París: Domat-Montchrestien, 1943.

GUILLERA, Josep Maria. *Una història d'Andorra*. Tremp: Editorial Garsineu (2a edició), 1993. [Barcelona: Editorial Aedos, 1960 (1a edició)].

LÓLEZ MONTANYA, Esteve; PERRUGA GUERRERO, Joan; TUDEL FILLAT, Carme. *L'Andorra del segle XIX (De la nova reforma a la revolució del 1881)*. Andorra la Vella: 1988.

MARCEC, Alice. «Des vaches et des hommes: questions et contestations sur les pâturages d'Andorre». Universitat de Perpinyà: *Frontières* 1, 1991.

MARÉS, Francesch. *Historia y miracles de la sagrada imatge de Nuria*. Barcelona: 1666 [edició de 1850, Impremta i llibreria de Joan Diumenge, Puigcerdà, reproducció parcial en facsímil, Enric Moliné. Barcelona: Editorial Alta Fulla, 1994.]

MARFANY, Joan Lluís. *La llengua maltractada*. Barcelona: Editorial Empúries, 2001.

MURRAY, James Erskine. *A summer in the Pyrénées*. Londres: John Macrone (1a edició), 1837; 2a i 3a edicions pel mateix editor, 1837 i 1842.

RAMONATXO, H. *Un Cerdan, témoin de l'histoire. François Garreta. Cinq rois, une république, un empereur*. Luzech: Imprimerie Boisson-Cat, 1978.

RENDU, Ch. *La montagne d'Enveig. Une estive pyrénéenne dans la longue durée*. Perpinyà: Trabucaire, 2003.

THIERS, Adolphe. *Les Pyrénées et le Midi de la France pendant les mois de novembre et de décembre 1822*. (traducció i edició de: CUENCA, Josep M. *Viatge al Rosselló i a la Cerdanya*. Tremp: Garsineu Edicions, 1998. [vall de Querol, capítol VIII, pàg. 59-71].

Notes

- Penetrà, però, en el territori espanyol, al Pirineu central, on els carlins no actuaven, a la Vall d'Aran i diversos punts de l'Aragó (vall de Benasc, Mont Perdut —que puja des d'Ordessa—, Salient).
- Josep Maria Guilerà (1899-1870), soci del CEC, va fer una ressenya del pas de Murray per Andorra a les pàgines 119-123 del seu llibre *Una història d'Andorra*.
- Amb una superfície de 124,24 km², el municipi de la vall de Querol era, abans de la seva partició entre el 1836 i el 1838, el segon en extensió del departament del Pirineu oriental.
- Fanxico*, hipocòrisc de Francisco. Recordem que Francisco és també català. S'ha de distingir les advocacions Francesc (d'Assís) i Francisco (de Paula, de Sales). Vegeu Marfany (2001, 39-56).
- En el nostre llibre (2003) hem atribuït equivocadament l'engatjament militar del 1823 a les files liberals peninsulars al seu germà Augustí, nascut el 1808 (pàg. 158, nota 23; pàg. 266).
- MURRAY, *op. cit.*, pàg. 91.
- Arxiu departamental del Pirineu oriental, 2 M 52, 3 M 61.
- Arxiu departamental del Pirineu oriental (Perpinyà), 6 M 163.
- La carrera política d'A. Thiers fou llarga. Acabà el 1873. Va ser el primer president de la tercera República: firmà la pau de Frankfurt amb Alemanya (1871) i es distingí a la primavera del 1871 per la seva ferotge repressió de la Comuna de París.
- Veg. THIERS, 1822. (Ed. Cuenca, 1998). Una part d'aquesta relació del seu pas a la vall de Querol va ser publicada al diari *Le Constitutionnel*. Manuel Brousse, de Perpinyà, la va reproduir al seu llibre *La Cerdagne française* (pàg. 329-330, el pas del Pimorent, un dia de tempesta).
- MURRAY, *op. cit.*, 1998, pàg. 88.
- Nota de J. P. Denaux a MURRAY, *op. cit.*, 1998, pàg. 96.
- «L'interior d'una cabana irlandesa amb totes les criatures, els porcs, les gallines, el burro i tot el seguici, era infinitament superior a la més neta de les cases que vaig visitar a les Escaldes» (MURRAY, *op. cit.*, pàg. 105).
- Aleshores les Escaldes eren un quart de la parròquia d'Andorra (n'hi havia dos). Els quarts de la parròquia d'Andorra tenien, cada un, un consell de quart. Un dels dos consells de la parròquia (els consells major i menor) era del quart de les Escaldes. Murray parla d'aquest personatge a la seva relació.

15 MURRAY, *op. cit.*, pàg. 119.

16 *Ibidem*, pàg. 120-121.

17 MURRAY, *op. cit.*, pàg. 135-136. J. P. Denaux, traductor de Murray al francès afegeix (nota 3, pàg. 136) que un judici del tribunal de Foix (14 de maig del 1833) reconeixia la propietat de la solana de l'alta vall de l'Arieja als comuns andorranos d'Encamp i de Canillo.

18 MURRAY, 1998, *op. cit.*, pàg. 135.

19 MURRAY, *op. cit.*, 1998, pàg. 159-161. René Garmy (1943), en un llibre famós explicà com funcionava la mina pirinenca de ferro de Rancié.

20 MURRAY, *op. cit.*, pàg. 137-138.

21 Francisco Garreta va afirmar al seu interlocutor escoçès que s'exportaven de Cerdanya més de «trenta mil dotzenes de parells [de mitges]» i que la demanda dels clients anava creixent. A la fira de Bordeaux es podria vendre la totalitat de la producció actual (MURRAY, 1998, pàg. 138).

22 El consell general del departament és, en part, l'equivalent de la diputació provincial a l'Estat espanyol.

23 Hem redactat una síntesi, encara inèdita, de la vida de Francisco Garreta. Un emparentat seu, Hector Ramonatxo (1893-1982), va escriure també una biografia que donà moltes informacions o anècdotes però que, voluntàriament o no, callà episodis rellevants de la seva vida. Veg. H. RAMONATXO, 1978.

24 La llana era objecte de contraban entre el sud i el nord de la frontera. S'importava llana del costat espanyol de la ratlla fronterera per alimentar la protoindústria dels mitjers de la Cerdanya francesa. Això ho deia F. Garreta mateix: «La llana utilitzada ve d'Espanya» (MURRAY, pàg. 138). Però es podia utilitzar també la de les ovelles de la Catalunya del Nord. Hem estudiat un cas precís (1830) de contraban de llana entre el poble d'Er, a la Cerdanya francesa, i Planols, a la vall de Ribes, i les seves implicacions (BALENT, «Duaners i contrabandistes...» [2003, 91]).

25 F. Garreta explicà a Murray que el govern francès prohibia la implantació de fàbriques industrials a una certa distància de la ratlla fronterera amb Espanya, per tal d'impedir el contraban, el de la llana en particular.

ROCACORBA

Autors:
Quim Oliver, Xari i Joan Pontacq

La natura ens impressiona per la seva bellesa i de vegades també pels seus capricis i per les seves curiositats. Rocacorba compta amb totes aquestes meravelles. Rocacorba dóna nom al seu santuari adossat i a tot el muntanyam que l'envolta. Aquesta roca en forma de vaixell es troba situada en un fil carener, a 925 m d'altura, i sembla que navegui pel mar boscós de cims i carenes que es ramifiquen als seus peus. Muralles naturals que separen les valls de Llémena, Campmajor, Matamors i Revardit, entre les comarques del Gironès i de Pla de l'Estany.

Una xarxa de camins que ha perdurat al llarg dels segles

De ben antic, els habitants dels diversos pobles de totes aquestes valls ja necessitaven comunicar-se. Evidentment els camins foren traçats pels llocs menys enasprats i per on calia fer menys pujada. Aquests eren els diversos colls que trobem per totes aquestes carenes. A tota la muntanya de Rocacorba tenim una bona xarxa de camins.

FOTO: JOSEP M. SALA

Cap al cor del massís de Rocacorba

En aquest article, però, ens centrarem en el nord-oest de Rocacorba; al cor del massís, on trobem la solitària, recòndita i petita vall de la riera de Rocacorba. Neix als peus de la collada de la Pedra dels Tres Senyors i, direcció sud, baixa encaixonada entre dues altes carenes. A ponent s'alcen el turó d'Espinassors, el turó Rodó i el puig Sestorres. A llevant, el puig Sou, que amb 991 m és el sostre de la muntanya. L'emparen de la tramuntana la Roca Plana de Golany, el puig de Comaestremer i el puig Sesarques. La riera és formada per la unió de diversos petits torrents, com els dels clots de ses Cadires, Rigau, Gabais, coll Sapos, Pi, Tombes, Aures, Martí (format pels clots del pla del Faig, del pla d'en Roca i de Castanyers) i el rec de Roques Estretes. Més endavant altres recs aporten les seves aigües a la riera, com el del pla de Martí, el del Clot, el de la font d'Escudella, el del camí dels Morts, el de l'Escaleta i el de la Capella. Val a dir que la majoria d'aquests recs i torrents només duen aigua en època de pluges.

FOTO: JOAN PONTACQ

Liri de neu o joliu.

Can Vives i can Mitjà, cruïlla de camins

A la capçalera de la riera, hi trobem un paratge bucòlic i d'extrema bellesa, on podem trobar –quan n'és el temps– liri de neu o joliu. Cal destacar-hi, a més, una petita fageda d'exuberància embadalidora. Poc més avall, i a 730 m, hi ha les cases de can Vives i de can Mitjà, que van ser habitades fins fa pocs anys. De moment, l'abandó no ha portat la ruïna a aquestes edificacions, ben típiques del nostre món rural. Estan envoltades d'antigues feixes i camps de conreu avui convertits en extensos prats, que arriben fins als caients de les muntanyes on el bosc és el rei.

A la capçalera de la riera, hi trobem un paratge bucòlic i d'extrema bellesa.

El santuari de Rocacorba, adossat a la muntanya, una roca en forma de vaixell.

FOTO: JOAN PONTACQ

Us presentem tot un inventari de camins d'aquesta part de la muntanya. Les cases de can Vives i de can Mitjà són el centre d'una teranyina de camins utilitzats des de temps immemorials. Partint d'aquest centre, els anomenarem començant pels que salten a la vall del Llémena, cap a ponent, i anirem girant en sentit horari fins a tancar el cercle. El camí del Portell d'en Salica és l'únic camí de carro o per a vehicle tot terreny que comunica directament les cases amb Granollers de Rocacorba.

El camí per anar a Granollers pel turó Rodó

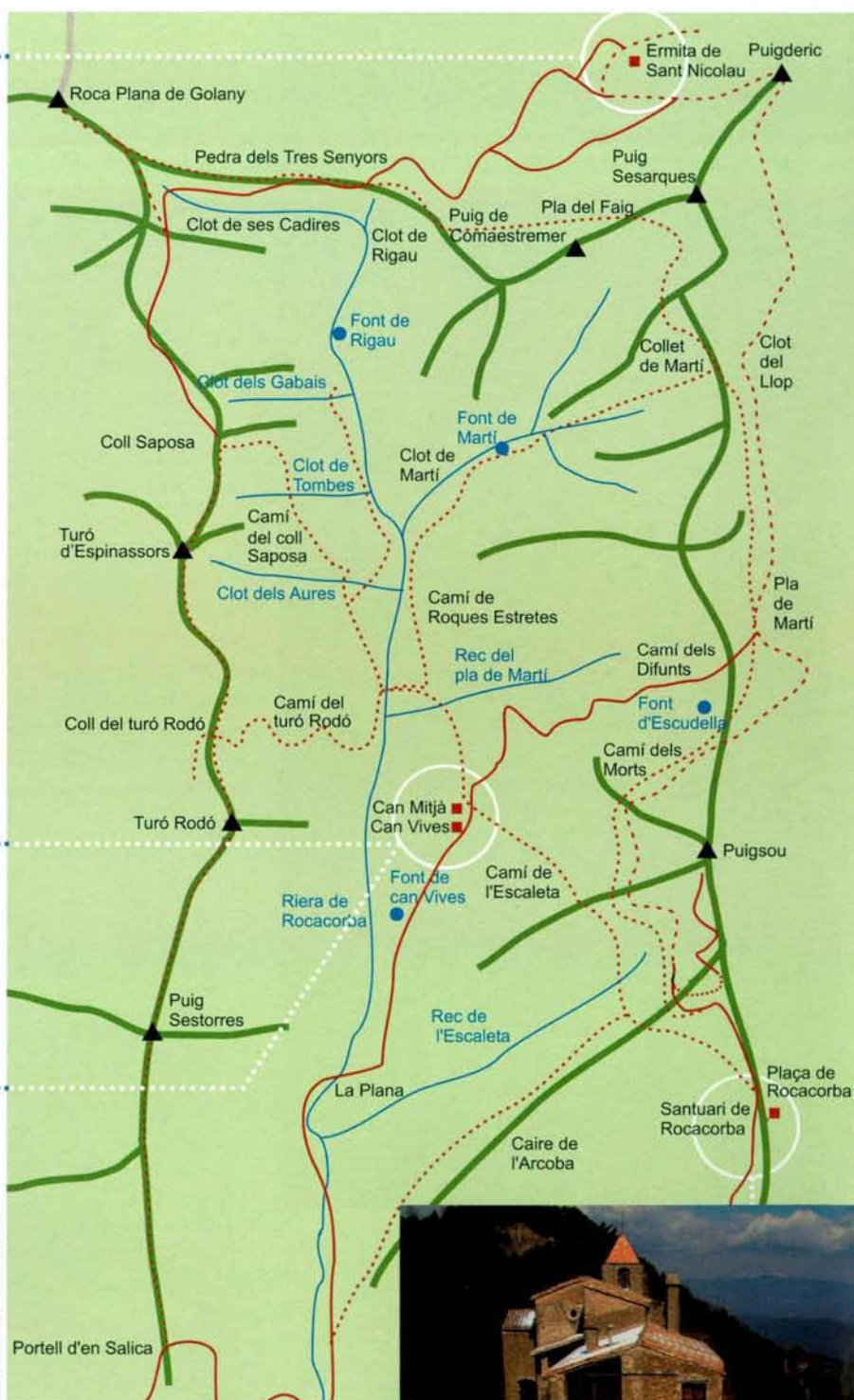
El camí més curt per anar a Granollers, però, és el del turó Rodó. Amb sàvies llaçades guanya el fort pendent que ens imposa el coll del turó Rodó o de la plaça Carbonera del turó Rodó. Era l'utilitzat per la mainada de can Vives per anar a peu a l'escola: una hora de camí per a l'anada i una altra per a la tornada. Imagineu-vos els pobres infants, ¡tots sols per aquestes boscúries! Sens dubte tota una lliçó per espavilar-se. I no ha plogut pas tant: estem parlant dels anys 70 del segle passat.

FOTOS: JOAN PONTACQ

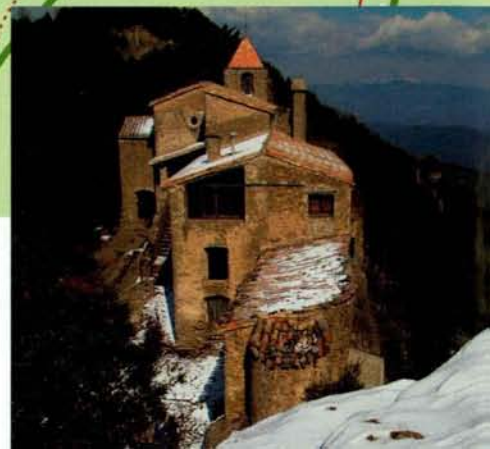

Ermita de Sant Nicolau (a dalt), el mas de can Mitjà (al mig) i el mas de can Vives (a baix).

CARTOGRAFIA: JOAN PONTACQ

El santuari de Rocacorba, enfarinat per la neu.

A Granollers pel camí del coll Saposa

Encara tenim una altra opció per anar cap a Granollers: el camí del coll Saposa, que puja més suau-ment, però fa marrada. Un cop al coll es baixa pel camí dels Morts (un dels molts camins amb aquest nom que tenim a casa nostra. S'escollien els camins més bons per poder portar a enterrar els difunts, a pes de braços, a les parròquies on els pertocava. En aquest cas era de l'època en què els habitants de Rocacorba depenien de la parròquia de Granollers). El coll Saposa és també, alhora, un important nus de camins. Hi ha un camí carener que ressegueix el cim d'Espinassors, el turó Rodó, el puig Sestorres i el Portell d'en Salica. També podríem pujar a la Roca Plana de Golany i resseguir la serra de Portelles fins al collet de Bastarra. I direcció nord, es pot seguir el camí que, passant per la Pedra dels Tres Senyors, comunica cap a Sant Nicolau (Micolau, per a la gent del país) i cap a Pujarnol. No ens hem d'oblidar que tot pujant al coll Saposa, des de can Vives i can Mitjà, també en surt un que, paral·lel a la riera, travessa la fageda i puja a la Pedra dels Tres Senyors, passant per la font de Rigau.

FOTO: JOAN PONTACÓ

El camí del Portell d'en Salica

Sortirem, ara, per la banda de llevant. El camí de Roques Estretes enllaça el del Portell d'en Salica amb el collet de Martí, sense haver de fer la volta pel pla de Martí. És un recorregut petit que passa pel clot i la font de Martí.

Al pla de Martí, hi puja una pista relativament moderna. Ha estat la sortida i l'accés a les cases amb vehicles. Actualment només és apte per a vehicles tot terreny. Més antic era el camí de carro que hi pujava passant per la font d'Escudella, que encara avui dia anomenen *camí dels Difunts*.

Des del pla de Martí també es pot anar fins a la Roca Plana de Golany, passant pel collet de Martí i pel pla del Faig (collet que separa el puig Sesarques i el puig de Comaestrem), i per la Pedra del Tres Senyors enfilant cap als cingles de Golany, pel camí del Caire. També podem enllaçar amb el que prové de Banyoles, Pujarnol i puja a Rocacorba. Aquest darrer va quedar molt malmès en obrir la carretera d'accés al Puigsou amb motiu de la col·locació d'antenes repetidores. En els últims anys, un bon grapat de gent voluntària del Centre Excursionista de Banyoles ha treballat aferrissadament per la recuperació d'aquest camí, que també fou un altre camí dels Morts. Era l'utilitzat per pujar els difunts de Sant Nicolau, Roure Gros i altres cases dels voltants, durant l'època en què pertanyien a la parròquia de Rocacorba.

El camí de l'Escaleta

El camí de l'Escaleta sempre ha estat el tradicional per pujar al santuari de Rocacorba. Acol·lia la gent que venia pel Portell d'en Salica, pel turó Rodó i pel coll Saposa. Un enginyós pas estret, habilitat amb graons, li'n dona el nom. ¡Diu que aconseguien fer-hi passar el matxos, quan anaven sense càrrega!

De la part de dalt d'aquest camí, se'n desprèn un branc, el camí del Caire de l'Arcoba, que baixa a trobar el del Portell d'en Salica a prop de la riera de Rocacorba. En períodes de sequera i quan s'havien assecat les fonts més properes (la del Rector, la d'Escudella, la de can Vives, la de Martí i la de Rigau o can Mitjà), els habitants del santuari baixaven per aquest camí amb els animals, carregats de botirons, per anar a buscar aigua a la font de Costallevada, situada a prop de la riera de Rocacorba i per sota del Portell d'en Salica.

Del santuari de Rocacorba surt el camí cap a Serralta, el camí dels Revolts Foscos o dels Catorze Revolts que va a Canet d'Adri i el que puja al Puigsou.

El camí que va cap a Canet d'Adri

Tanca el cercle l'únic camí que surt de baixada des de les cases. És el camí que va cap a Canet d'Adri. Ressegueix la vall de la riera de Rocacorba. És molt fressat i té un traçat magnífic; de trepig molt agradable. Hi podem gaudir d'una vegetació molt ufanosa. Cal destacar-hi els impressionants folres d'orella d'ós en moltes parets de roca de vora camí.

La riera de Rocacorba, de vegetació ufanosa, ressegueix la vall; s'aprecia l'orella d'ós que cobreix les roques.

Tota una xarxa de camins que tenen com a centre les cases de can Vives i can Mitjà. Camins que al llarg dels anys han estat utilitzats per diversos nuclis de població per comunicar-se entre si, per fer les feines del camp i per a la ramaderia, per anar a recol·lectar productes del bosc, per passejar, per a romeries i també pels excursionistes, pels caçadors... I el més important és que aquests camins han perdurat al llarg dels segles i són transitables, i mai no han perdut el seu interès. Són una delícia per als excursionistes. És responsabilitat de tothom mantenir i respectar aquest llegat per molts anys.

Bryce Canyon Nat'l Park,

Text i fotos: **Enric Ventura i Lecha**

Presentem les panoràmiques espectaculars d'un parc que està ubicat al cor de l'oest americà. Malgrat el nom, no és pas un engorjat sinó que és una zona situada en un immens planell que en alguns indrets ha sofert profundes erosions fruit dels freds hivernals i les tempestes d'estiu.

Malgrat l'extrema aridesa del sòl hi creixen formoses plantes (Phlox hoodii).

Vista de Natural Bridge, un arc de 30 m format per l'erosió; i, al fons, on el terreny és menys inestable, formosos boscos de Pinus ponderosa.

En les regions més profundes del continent nord-americà es troba el que els americans anomenen *Colorado Plateau*. És un altiplà grandios de proporcions gegantines que comprèn quatre estats: al nord, Utah i Colorado, i al sud, Arizona i Nou Mèxic. Les muntanyes i les altes elevacions del terreny creen uns microclimes especials d'origen continental on conviuen boscos frondosos i espais oberts d'aridesa extrema.

És en aquest entorn on trobarem el Bryce Canyon Nat'l Park. El més remarcable d'aquest parc és la increïble quantitat de figures de pedra que al llarg de milers d'anys s'hi han anat modelant en formes molt variades. Els americans anomenen *hoodoos* aquestes agulles de formes estranyes, i són el producte de l'erosió de les sorres més toves provocada pels freds hivernals i les tempestes d'estiu. La zona, que segueix en descomposició constant, cobreix una extensió aproximada d'uns 40 km i està situada a una altitud de 2.500 m.

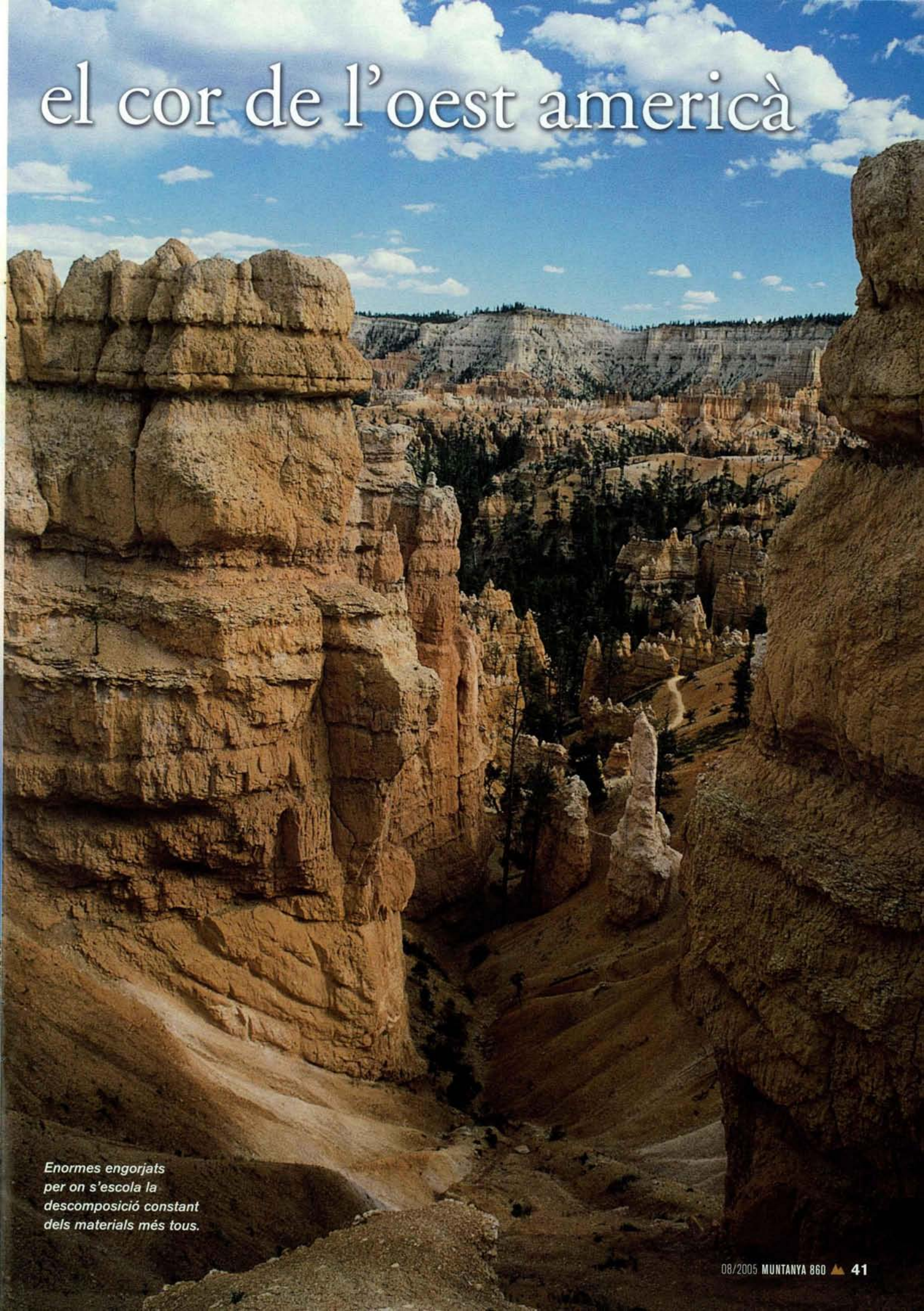
El 1923 el 29è president dels Estats Units, Warren G. Harding, va declarar aquesta regió Monument Nacional i el 15 de setembre del 1928 va obtenir la categoria de Parc Nacional. Té una extensió total de 37.277 acres, equivalents a 15.100 ha. Aquests indrets van ser explorats per primer cop el 1870 pel capità Clarence E. Dutton i el major John Wesley Powell. Més tard va ser Ebenezer Bryce, un camperol mormó del sud-oest d'Utah, qui es va atrevir a instal·lar-se en un lloc tant inhòspit; el parc du el nom de Bryce en memòria d'aquest pioner. Els aborígens que vivien en aquesta extensa zona quan els europeus la van colonitzar foren els Paiute i els Anasazi, que parlaven llengües locals avui desaparegudes.

La flora

La zona central d'aquesta vasta regió és de clima continental i s'hi troben altituds que van dels 1.500 als 2.700 m; per tant la flora és molt variada. El paisatge contrasta enormement, ja que dins l'amfiteatre, on el terreny és inestable, la vegetació resulta molt minsa. En canvi, fora de les zones erosionades, els boscos de coníferes són magnífics. Hi predomina gairebé en exclusiva *Pinus ponderosa*, un tipus de pi de proporcions considerables que, com a tret diferencial, té a cada beina tres fulles que poden arribar a fer 25 cm de llargada, i fa unes pinyes extraordinàriament punxents. Altres coníferes com *Picea ssp.* també hi són abundants. Les boixeroles, les gencianes, els corniols i les flox són flors ben representades en aquest indret. Els inventaris fets per especialistes del parc parlen de més de 400 espècies, algunes de les quals són endèmiques.

el cor de l'oest americà

*Enormes engorjats
per on s'escola la
descomposició constant
dels materials més tous.*

La fauna

En aquests paratges habita el lleó americà (*Panthera leo*), l'ós negre (*Ursus americanus*), diverses espècies d'antílops, el coiote, petits mamífers rosegadors i més de 160 espècies d'ocells diferents, entre els quals figura un de molt emblemàtic, l'àguila, a més d'altres aus rapinyaires.

Excursions i recorreguts recomanats

Hi ha dues excursions que cal fer si es disposa de temps suficient, ja que ofereixen una visió molt exacta d'aquest laberint de roques en descomposició contínua:

1a caminada: Queen's Garden Trail

Es tracta d'un recorregut circular de 3 km i d'unes dues hores de durada, molt fàcil, que baixa fins al fons d'aquests *hoodoos* tot passant enmig d'una gran

quantitat de figures de pedra de formes estranyes i d'enormes dimensions. El camí comença i acaba al mirador Sunrise Point, on hi ha un aparcament per deixar-hi el cotxe. A meitat de camí es troba el Queen's Garden, una roca que rep aquest nom en honor a la reina Victòria d'Anglaterra. Segur que no us passarà per alt perquè, entre altres coses, sempre hi ha tot de turistes fent fotografies.

No és un camí difícil i l'única contrarietat que es pot trobar és que si ha plogut recentment el camí de terra es torna molt fangós i fa pràcticament inviable l'excursió. Es recomana d'anar-hi amb un bon calçat i dur aigua potable.

2a caminada: Rim Trail

Aquesta excursió és una mica llarga, però del tot recomanable. És un recorregut de 18 km, i per fer-lo es necessiten entre cinc i sis hores; es a dir, que cal

Com i quan hi podem anar

Bryce Canyon Nat'l Park

El parc es troba situat al sud-oest de l'estat d'Utah, a prop de la frontera amb l'estat d'Arizona, i està envoltat de grans extensions de boscos, com ara el famós Dixie Nat'l Forest. És una regió que no està gaire ben comunicada i el vehicle particular es fa imprescindible, ja que de transport públic, no n'hi ha. La millor manera d'anar-hi és sortir de Salt Lake City, la capital de l'estat, agafar la carretera interestatal 15, en direcció sud, i a uns 450 km a l'alçada de la sortida 95, prendre la carretera local 20, que ens durà fins a la confluència amb la carretera estatal 89, a l'important i típic poble mormó de Panguitch. D'allà surt una carretera local que ens durà fins a l'entrada del parc, on trobarem hotels, restaurants, *Inn, Bed and Breakfast*, etc.

Tot i que és un parc que està obert durant tot l'any, la millor època per anar-hi és durant els mesos de juny a octubre. La resta de l'any és més complicat per la gran quantitat de neu que s'hi acumula i el fred intens que pateix aquesta regió. El clima és molt extrem i l'amplitud tèrmica molt acusada: a l'hivern, les temperatures mínimes es mantenen entre els -15° i -20° , i les màximes no sobrepassen els 3° , i en ple estiu, s'arriba com a molt als 20° . El control termomètric que tenen els *rangers* del parc assenyala que en més de dues-centes nits l'any no se superen els 0° . Les tempestes d'estiu acostumen a ser molt violentes.

Si voleu rebre informació general sobre activitats, càmpings, mapes, excursions, etc., podeu escriure a l'oficina d'informació del parc:

Bryce Canyon Nat'l Park

PO Box, 170001 Bryce Canyon

Utah - 84.717

Tel.: (435) 834-5322

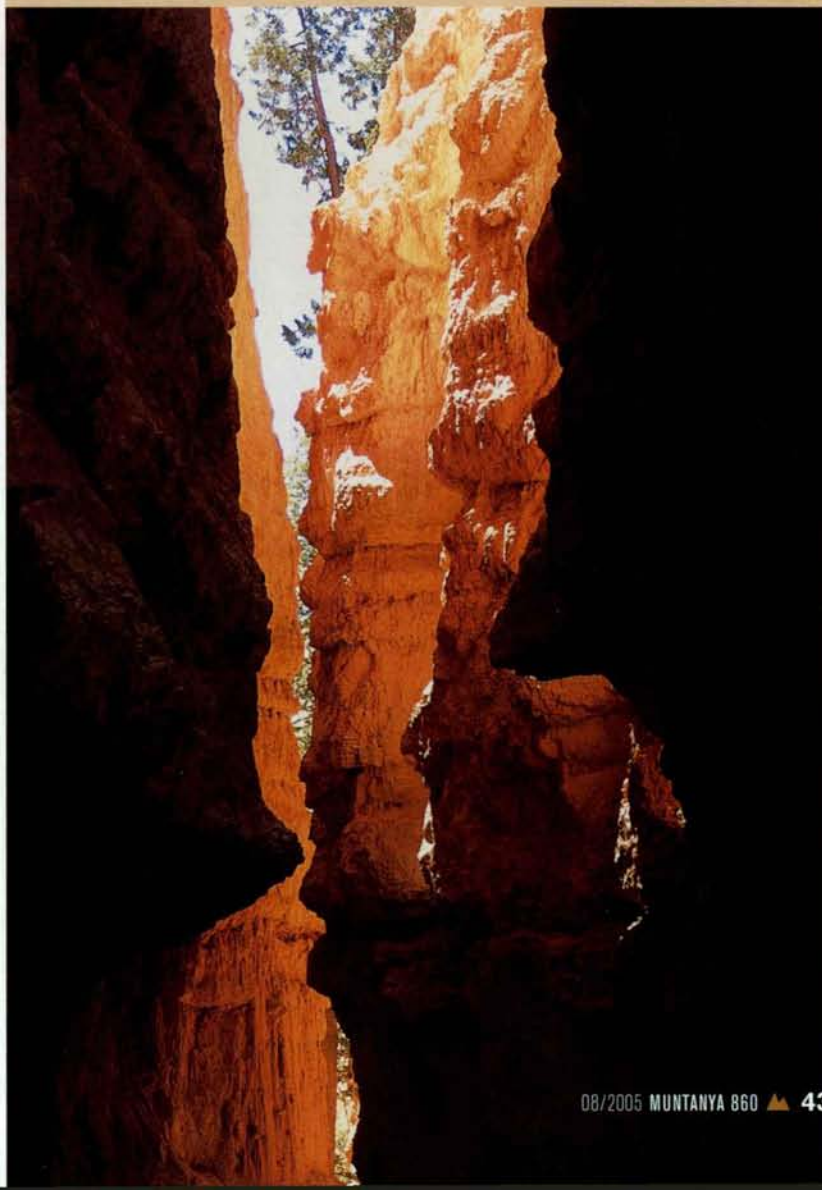
A/e: brca_reception_area@nps.gov

www.bryce.canyon.national-park.com

disposar de tot un dia. Comença al mirador de Fairyland Point i ressegueix tot l'amfiteatre fins arribar al Bryce Point. Dóna una esplèndida visió de tota la regió i es passa per una bona colla de miradors com ara Sunrise Point, Sunset Point i Inspiration Point.

A dalt: vista general de l'amfiteatre des de Sunrise Point. Hi ressalta la gran erosió que ha sofert el terreny.

Formació de profundes gorges que amb prou feines deixen passar la llum del sol.

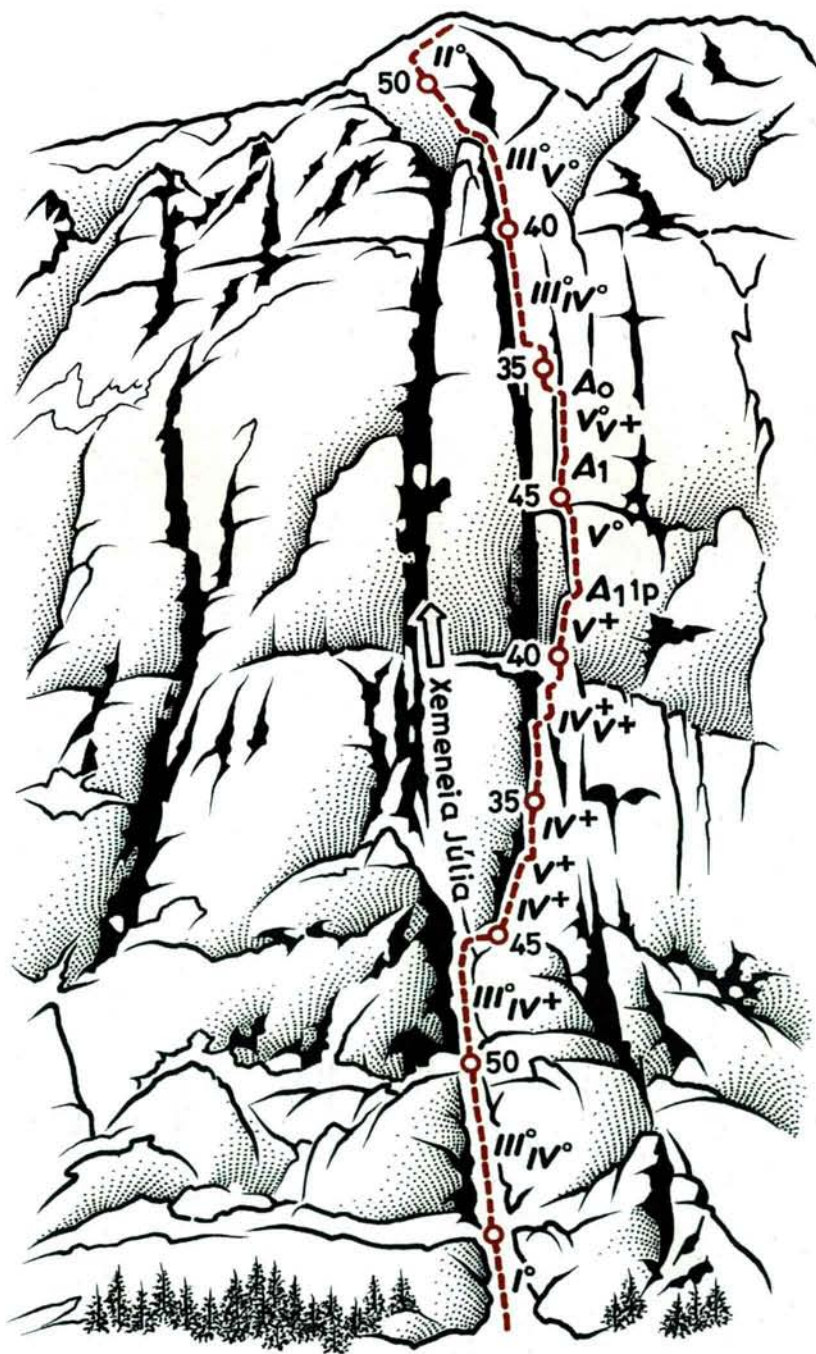
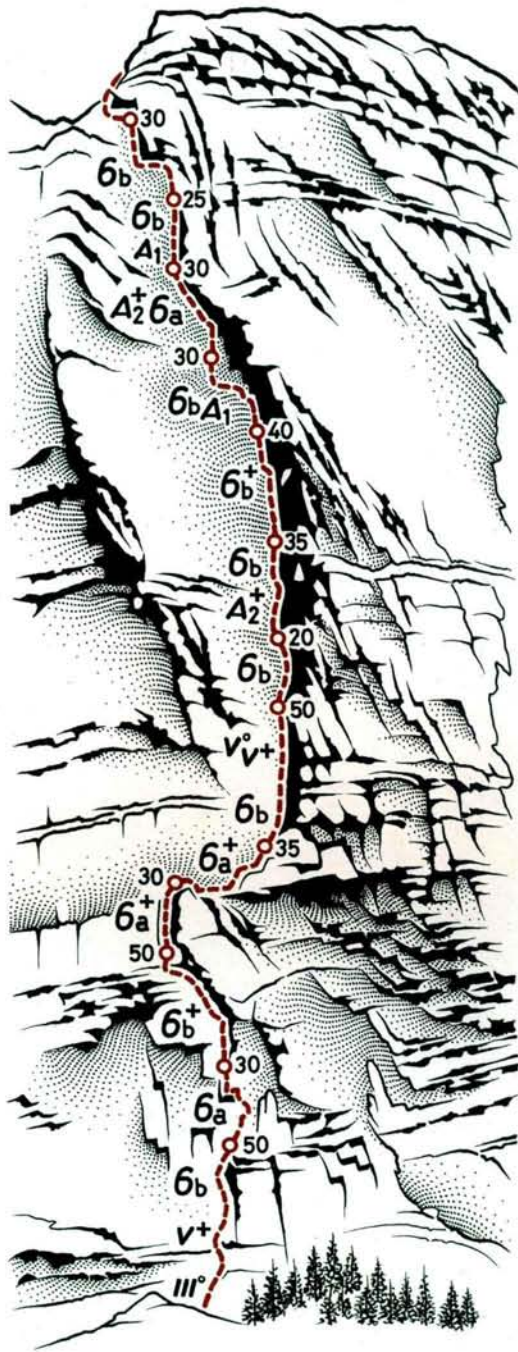

Peña Ezcaurri, Ordesa, Riglos i Oliana

En aquest número parlarem d'unes escalades d'aventura amb força caràcter i molt distants entre si. Un itinerari molt evident obert a la Peña Ezcaurri dona peu a conèixer la muralla més occidental dels Pirineus, frontera amb territori navarrès. A la coneguda vall d'Ordesa, i concretament a la muralla de la Fraucata, tenim una nova ruta que fa esgarrijar pel seu traçat i compromís, una autèntica aventura reservada als més agosarats. A la cèlebre escola de Riglos, encara li queden línies prou evidents per encetar, sense anar gaire lluny dels peus de via més freqüentats. Per acabar, a l'esquerra de la popular via ferrada Regina a Oliana, un treballat itinerari solca l'interior del monumental cercle de la cascada o paret dels Diables. En definitiva, quatre vies molt consistents i variades que requereixen un bon nivell, força motivació i ganes de fuir de les vies habituals.

VALL D'ANSÓ / Peña Ezcaurri

Via fissura Picazo-Muñoz (355 m. MD+/A₁)

ORDESA / La Fraucata**Via Chorizo Frito** (350 m. ED+/A₉+)

VALL D'ANSÓ

Peña Euzcarri

Via fissura Picazo-Muñoz

A mitjan agost del 2003, Antonio G. Picazo i Miguel Muñoz visiten la Peña Ezcaurri, vistosa muralla de la vall d'Ansó, amb la intenció de repetir la xemeineia Júlia, un antic itinerari amb poques referències. En aquest intent encerten amb la ruta, però a partir de l'R1 es

confonen i, sense saber-ho, obren una via paral·lela a la xemeneia en qüestió. Es tracta d'una escalada força evident per fissures i xemeneies, on trobarem una mica de tot dintre d'un terreny mediocre en conjunt amb trams herbosos. Menys les dues primeres tirades, que es deixen fer, la resta presenta alguns passatges exigents i tècnics. Els llargs més

laboriosos són el 5è i el 6è, però ahora són els que tenen la roca més acceptable. Les últimes tirades no són gaire difícils, però hi trobarem panys d'herba que poden resultar molt exposats en cas d'estar mullats. Cal portar uns 8 pitons variats i el joc de friends. Aquesta paret còncava que s'estén d'est a sud, presenta una alçada màxima de 250 m i una amplada que rondarà el quilòmetre. La roca és calcària de qualitat molt variable, com el seu color vermellós, que li dona un aspecte sever i un ambient tenebrós. L'aproximació s'efectua a l'altura d'un curiós mosquetó de ferro al costat de la carretera, pujant de dret per un bosc cada cop més empinat, fins a guanyar una canal que porta al fons del cercle de la muralla (calculeu 1:30 h de fort pendent). De la sortida de la via, s'ha d'assolir el cim de la Peña Ezcaurri i baixar a la collada Argibiela, on passa la carretera que va de Zuriza a la vall del Roncal, i fer autoestop cap al punt de sortida (calculeu uns 45 min).

VALL D'ORDESA

La Fraucata

Via Chorizo Frito

Una de les últimes vies conquerides en la muralla oest de la Fraucata, on conviuen gairebé una vintena d'itineraris força exigents, és la via Chorizo Frito, situada a uns 200 m a la dreta de la via Mandràgora. Oberta els dies 1 i 2 de juliol del 2003 pels francesos Rainier Munsch i Christian Ravier, amb 20 h efectives i un bivac a l'R6, garanteix un compromís molt alt pel seu traçat acrobàtic, que festeja una zona molt desplomada definida per un marcat diedre de bones proporcions. La primera part va a la recerca d'unes xemeneies penjades (L3 i L4) ben visibles des del terra, fins a negociar una travessa difícil i aèria que porta al gran diedre en qüestió. En tota la via sols trobarem 3 pitons i 4 espits, raó per la qual s'ha de preveure un bivac per a pròximes repeticions, i cal portar 2 jocs de friends (núm. 4.5 molt útil), 2 jocs d'aliens o micro-

friends, tascons i uns 8 claus variats. Retirada tècnicament molt difícil a partir de l'R2. Roca típica del sector. Aproximació pel camí que porta a les clavilles de Cotatuero i, un cop a la cabana forestal, cal desviar-se a mà dreta en direcció al torrent on trobarem un pont de fusta. Des d'aquí, un camí força marcat remunta el bosc i travessa la falda de la muralla. Sols cal atacar el pendent fins a peu de via (calculeu 1:30 h des del pàrquing). Descens a l'esquerra (N) fins al passatge de les clavilles a la dreta orogràfica de la cascada de Cotatuero.

RIGLOS

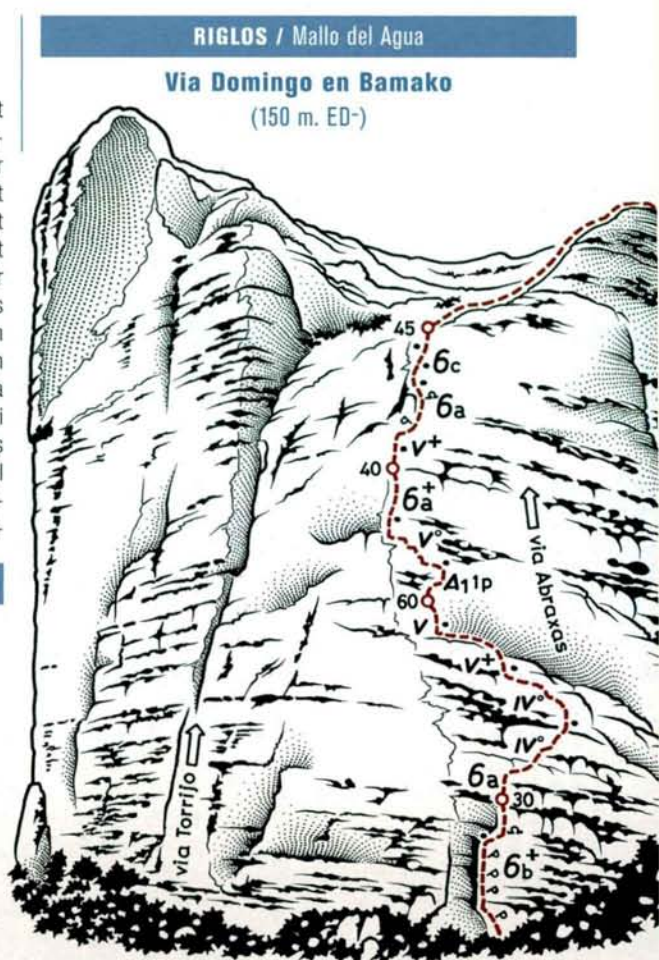
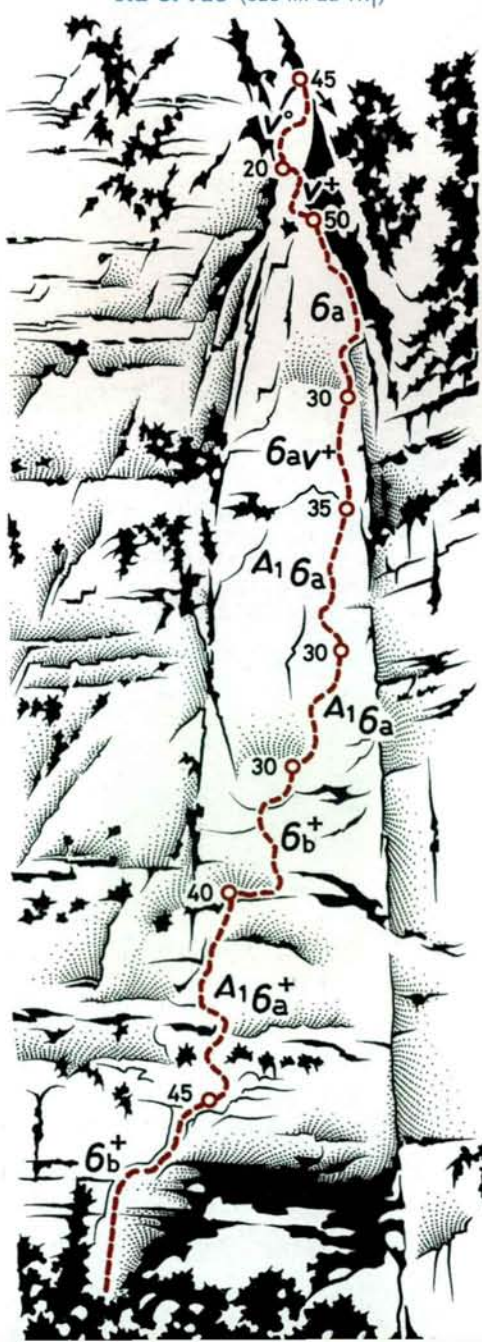
Mallo del Agua

Via Domingo en Bamako

En el Mallo del Agua, enganxat a la dreta de la Visera, Christian Ravier i Vincent Seger encerten amb una línia molt evident que supera el marcat esperó que ofereix aquest vessant, força freqüentada per la baixada de les famoses vies de la Visera. Domingo en Bamako (4-4-05) és el nom d'aquesta nova via que resta semiequipada. Per fer-la n'hi ha prou amb els tascons i els friends (fins al núm. 3). Cal portar, a més, cintes molt llargues, per la sinuositat de l'iti-

OLIANA / Paret dels Diables

Via el Fus (320 m. ED-/A₁)

nerari, que va sortejant les zones més plomades fins a situar-se al bell mig de l'esperó. Inici per una clara fissura amb pitons fins a arribar a un espit, on s'ha de guanyar per la dreta l'entrada a l'R1. Atenció a la segona tirada perquè té 60 m i el frec de la corda pot ésser considerable. Dificultat obligada: 6a+. Roca delicada els primers metres de la via, però bastant bona en la resta. Destaca la sortida com el tram més explosiu d'aquest itinerari que porta de dret a la fàcil aresta summital del Mallo del Agua. Aproximació i descens semblants a la del Mallo de la Visera.

OLIANA

Paret dels Diables

Via el Fus

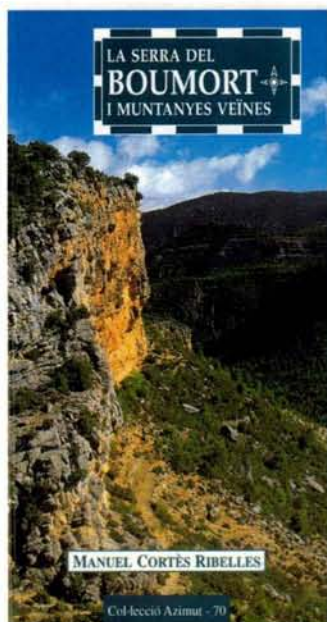
En la paret dels Diables, Fredi Puig, Joan Vilà, Jordi Bonet i Remi Brescó enllesteixen després de diversos atacs la via el Fus (14-5-05). Situada

tot just al racó del cercle de la cascada, destaca per la seva forma capriciosa i pels grans sostres de la base. Via dura i sostinguda en la qual trobarem equipades totes les reunions, i una trentena llarga de espits, claus i algun tascó a les tirades. Cal portar unes 18 cintes, un ganxo, tascons, friends, un extens joc d'aliens o microfriends i un parell de pitons opcionals. Dificultat màxima obligada: 6a+/6b. Roca discreta en conjunt. Aproximació pel camí que porta a la via ferrada Regina, i descens des de l'R9 amb un ràpel de 35 m (arbre) cap a una canal i a trobar la baixada de la via ferrada. Inici per un petit diedre tot just a l'esquerra de la barrera de sostres característica de peu de via, espit visible des del terra.

La guia més completa de la serra del Boumort

Finalment tenim a les mans la guia del Boumort. Per la quantitat d'informació que conté no és un llibre d'itineraris, sinó la guia més completa que s'ha publicat fins ara sobre aquest massís prepirinenc.

A més del Boumort estricte, hi ha la descripció del conjunt de muntanyes que van del Segre a la Noguera Pallaresa, un sector del qual fins ara tan sols es podia trobar informació en articles de revistes o en alguns llibres d'itineraris, entre els quals destaca l'especial publicat el 1965, per commemorar el número 100 de la nostra antiga revista *Montaña*.

La serra del Boumort i muntanyes veïnes

Manuel Cortès Ribelles
Cossetània Edicions,
Col·lecció: Azimut, 70
Valls (2004)
380 pàgines, amb il·lustracions

Per fer-se càrrec de l'abast d'aquesta guia, cal dir que hi trobareu, a més dels itineraris pel Boumort, que centre el conjunt muntanyós, itineraris per la muntanya de Santa Fe, la serra d'Ares, la de Prada, la de Sant Joan, la de Carreu, la de Carrànima, la muntanya de Sant Corneli, la serra de Pessonada i la de Cuberes, muntanyes que van de l'Alt Urgell fins al Pallars.

En total són 62 itineraris, però a més hi tenen cabuda els aspectes naturalistes com la descripció geològica, el relleu, la xarxa hidrogràfica, el clima, la vegetació i la fauna, com l'arqueologia, la història, el poblament i les activitats humanes. També inclou uns apartats dedicats al món subterrani (coves i avencs), llegendes, un llistat d'allotjaments (refugis, càmpings, establiments de turisme rural, hostals, fondes i hotels) i serveis de taxis, assistència sanitària o farmàcies.

En Manuel Cortès ens ofereix, un altre cop, una magnífica guia, fruit d'un treball rigorós, com de costum, en el qual també han col·laborat un bon nombre de coneixedors d'aquestes muntanyes, tant veïns dels pobles i masies de la contrada com excursionistes. Una guia que a partir d'ara serà de consulta obligada per a qualsevol persona que vulgui fer un recorregut per aquest sector.

Per acabar, cal dir que aquesta publicació quedarà com a testimoni del centenari del Centre Excursionista de Lleida, que es commemora el proper 2006.

F. B.

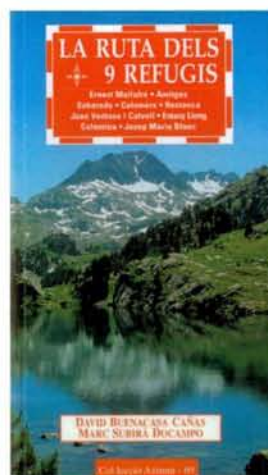
La travessa «Carros de Foc»

No és el primer llibre que ens parla de la ruta dels refugis que es troben a l'interior del Parc Nacional d'Aiguestortes i Estany de Sant Maurici, una travessa coneguda popularment com a «Carros de Foc» des que uns guardes d'un dels refugis del parc començaren a fer visites de cortesia als altres guardes i s'anaren perfilant uns recorreguts que permetien conèixer el fons del parc, anant de refugi en refugi, i que han arribat a assolir una participació internacional.

El llibre ens introdueix en la millor manera de fer els itineraris i en el que aquesta travessa; segueixen les etapes de refugi en refugi, les característiques i la descripció de cada un i un capítol de les ascensions al deu cims més destacats, i acaba amb telèfons i adreces d'interès.

Nombroses fotografies en color i ortofotomapes cedits per l'Institut Cartogràfic de Catalunya i coordenades GPS acompanyen el text, fet amb un llenguatge proper, com un diari d'expedicions.

J. B.

La ruta dels 9 refugis

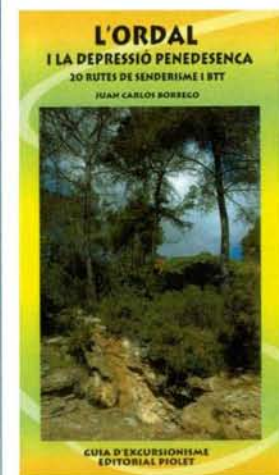
David Buenacasa i
Marc Subirà
Cossetània Edicions, col·lecció Azimut, 69
Valls (2005)
142 pàgines, amb il·lustracions

L'Ordal a peu i en bicicleta

Aquesta guia ens ofereix 20 rutes circulars de senderisme i BTT per la depressió del Penedès i pels voltants de l'Ordal. L'Ordal és la part septentrional de la Serralada Litoral al sud del Llobregat, a cavall de dues comarques diferents: l'Alt Penedès i el Baix Llobregat. Cada itinerari va precedit d'una fitxa tècnica molt completa. La ruta està molt ben descrita i va acompanyada d'un mapa de corbes de nivell força detallat amb l'itinerari assenyalat.

Es tracta de rutes molt variades tant en dificultat com en quilometratge. Amb aquesta guia podrem practicar també fortes ascensions per llocs feréstecs i llogarrets encisadors, i gaudir del mar de vinyes de la depressió penedesenca.

J. B.

L'Ordal i la depressió penedesenca.

20 rutes de senderisme i BTT
Juan Carlos Borrego
Editorial Piolet, Guia d'Excursionisme
Barcelona (2005)
120 pàgines, amb il·lustracions en blanc i negre

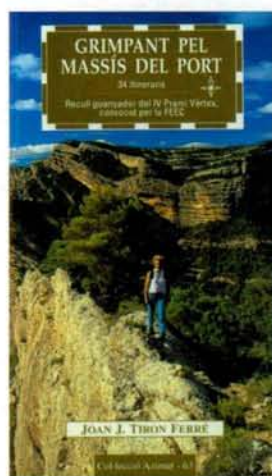
Una guia per a grimpaires

Tenim a les mans una nova guia del massís del Port, dedicada molt especialment als caminadors grimpaires que busquen emocions fortes, amb itineraris que s'aparten de les rutes habituals. En Joan J. Tiron ens ofereix una sèrie de 34 itineraris d'arreu del massís del Port i que ha refet més d'una vegada per oferir-nos, posades al dia, aquestes grimpades a crestes gairebé gens conegudes d'aquest immens massís calcari.

Si fullegeu la guia hi trobareu itineraris tan atractius com el serrat de la Ballesera, els escarrissos del barranc de Lloret, la mola de Morodes del pla del Xaco, els passos del Parrissal, els pujadors del Montsagre, el descens del Badall, cresta de la Tossa de Paülis, la Penyalgalera pel vessant nord, crestes del Marturi... i així fins a 34 grimpades. La primera guia que ens presentà Tiron es titulava *El Port, 40 rutes de senderisme*. Ara, però, ja no es tracta solament de caminar, ens caldrà també utilitzar mans i peus, tenir una certa predisposició a la grimpada i conèixer l'ús de la corda d'escalada, descens i assegurança del company.

Aquesta guia que presentem ha estat guardonada amb el IV Premi Vértex en un recull d'itineraris de muntanya convocat per la FEEC.

K. C.

Grimpant pel massís del Port

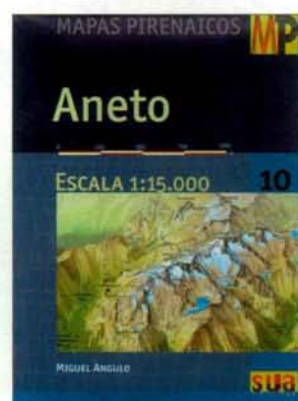
Joan J. Tiron Ferré
Cossetània Edicions,
Col·lecció Azimut, 63
Valls (2004)
192 pàgines, amb il·lustracions

Un nou mapa de l'Aneto

A caba d'aparèixer un nou títol de la col·lecció de mapes pirenaics «El mundo de los Pirineos» editat a escala 1:15.000. Inclou totes les vies d'ascensió al cim principal del massís de la Maladeta l'Aneto, a banda de dades pràctiques (allotjament, refugis, telèfons d'interès, etc.) i ressenyes de travesses, fotografia panoràmica de 360° des del cim de l'Aneto i història de la muntanya, des de la seva conquesta (amb un quadre històric de les primeres ascensions) fins avui dia.

El mapa és un dibuix en relleu molt ben fet obtingut per tractament informàtic dels models digitals d'elevació (DEM). La toponímia ha estat substituïda per la d'ús local.

F. A.

Mapas Pirenaicos: Aneto

Miguel Angulo
SUA Edizioak
Col·lecció Mapas Pirenaicos, 10
Escala: 1:15.000
Bilbao (2005)

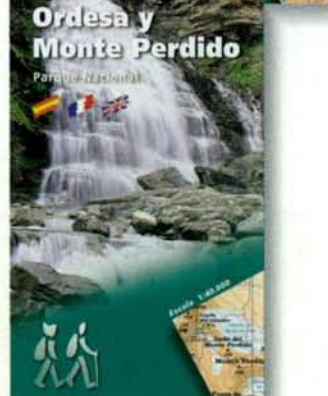
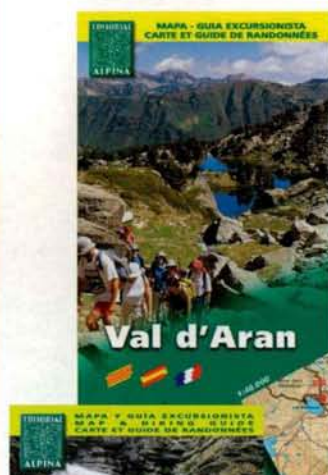
Dos mapes: Vall d'Aran i Ordesa

Entrada de dues noves edicions revisades i actualitzades dels mapes de la Vall d'Aran i del Parc Nacional d'Ordesa.

La Vall d'Aran és una de les zones més dinàmiques del Pirineu i aquest fet provoca canvis constants en el seu territori que obliguen a posar al dia els mapes de forma continuada. En aquesta nova edició també s'ha fet una acurada actualització dels camins i corriols, i s'han traduït a l'aranès una gran quantitat de topònims.

En el mapa d'Ordesa també s'han revisat aspectes relacionats amb la toponímia, adaptant-la a la llengua autòctona de la zona, l'aragonès. També s'hi ha fet una revisió dels camins, de les pistes i dels corriols.

Com a principal novetat destaquen les guies adjuntes, que per fer-les més (en un mateix llibret).

Val d'Aran

Ordesa y Monte Perdido

Mapes a 1:40.000 i guies excursionistes
Editorial Alpina
Granollers (2005)

Altres novetats editorials

Camins històrics i tradicionals de les comarques de Tarragona

Rafael López-Monné
i Xavier Campillo Besses
Diputació de Tarragona (2005)

Pedriz: historia de 32 sendas de la vertical

César Castro
Ediciones Desnivel: Madrid (2005)
304 pàgines, amb il·lustracions

Huida de las cimas

Marc Batard
Ediciones Desnivel: Madrid (2005)
208 pàgines, amb il·lustracions

GR-20 Travesía de Córcega. De sur a norte en 10 etapas

Sergi Lara García
Ediciones Desnivel: Madrid (2005)
96 pàgines, amb il·lustracions

El monstruo de Artouste

Alberto Martínez Embid
Col·lecció Literatura, 67
Ediciones Desnivel: Madrid (2005)
160 pàgines, amb il·lustracions

Les Gavarres espai natural

Guia d'itineraris
Xavier Viñas i Dani Sabater
Edicions Brau: Figueres (2005)
149 pàgines, amb il·lustracions

Meravelles geològiques del Pallars Sobirà

Lluís Ardèvol, Joan Farran,
Jesús Garcia-Senz, Eudald
Maestro i Enric Vicens.
Arola Editors: Tarragona (2005)
279 pàgines, amb il·lustracions

Crònica pirinenca

El pirineista Marc Feliu ens ha deixat

El passat 3 de juny del 2005 va morir a Iruñea (Pamplona), als 72 anys, el pirineista Marc Feliu Dord. Va néixer a Manresa el 1933, i de molt jove s'inicià en la muntanya recurrent els entorns de Berga. El 1940 la seva família es traslladà a Iruñea (Pamplona), on residí la resta de la seva vida. Ha portat una intensa activitat muntanyenca, sobretot als Pirineus, tema del qual va estudiar molts aspectes. Soci del Club Deportivo Navarra, el 1962 constituí el primer grup d'escalada navarrès, el GEDNA, que va presidir durant 10 anys. També fou professor i director de l'Escuela Navarra de Alta Montaña, al llarg de 15 anys. Durant 23 anys fou el director de *Gure Mendiak*, la revista del Club Deportivo Navarra, i col·laborà en diverses guies i llibres de muntanya, en moltes revistes i en articles de premsa.

Era una persona afable, d'una gran humanitat, i sempre va estar disposat a col·laborar en la difusió del món de la muntanya. Des de la revista del Club Deportivo Navarra va publicar un seguit d'articles en què explicava les primeres ascensions al cims més destacats dels Pirineus, i parlava dels muntanyencs que varen obrir les primeres vies d'escalada de la serralada, un treball precís i rigorós de la conquesta dels Pirineus. L'any 1978 el Club Deportivo Navarra va decidir publicar tota aquesta sèrie d'articles en el llibre *La conquesta del Pirineo* (el 1999 se'n va fer una segona edició). Ha estat l'únic llibre que va escriure en Marc Feliu, però a partir de la seva publicació, ha estat un llibre bàsic per conèixer la

descoberta de la gran serralada i una obra destacada del pirineisme.

En Marc Feliu era membre d'honor del GAME; va ser guardonat amb la medalla de plata de la FEM el 1969, i amb el trofeu Divulgació de la Federació Basca el 1980. El 1989 es va posar el nom de pic Marc Feliu a una punta de 3.057 m situada a la cresta que uneix el pic de l'Abeillé amb el Gran Bachimala.

El nostre condol a la família, i en especial a les germanes Maria Àngels i Mercè Feliu i Agües, cosines d'en Marc.

F. B.

Crònica de cinema i vídeo

UNICA 2005. 68è Certamen Estatal de Cinema i Vídeo no Professional

Malauradament, aquest any ha estat un dels més fluïdos: s'han presentat una cinquantena de pel·lícules (4 de la Copa Film Minut i 44 per al Selectiu UNICA), i el jurat ha tingut tràfec per triar-ne les millors. Un jurat que, en aquesta ocasió, ha estat format per la doctora en història de l'art i professora de cinema a la Universitat de Barcelona Anna Casanovas; el guionista i professor de llenguatge cinematogràfic Antoni Colomer; el director de cinema Raül Contel; el president de l'Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya Miquel Galmes; l'exconservador i restaurador de la Filmoteca de la Generalitat de Catalunya Anton Giménez; la presidenta de Cinema-Rescat Encarnació Soler, i jo mateix, que vam deliberar en públic sobre les millors pel·lícules a la seu del Centre Excursionista de Catalunya el dilluns 6 de juny a la tarda. El llistat es va tancar amb Josep Jordi Queralto i Jordi Micó, delegat d'Espanya a la UNICA i secretari del jurat, respectivament.

No hi va haver cap film de la categoria de la Copa Film Minut que pogués merèixer el nostre interès; i pel que fa al Selectiu UNICA, vam haver d'esperar-ne fins a vuit per trobar-ne un, de títol metafòric com *Churros con chocolate*, que fos susceptible de comentari. Realitzat pels germans Lagares, de Barcelona, és una història curta, situada en un bar qualsevol, en la qual tres

inquietants membres d'estètica nazi pretenen intimidar un client negre. El fet que malauradament sigui un tema d'actualitat vigent, que hagi estat tractat en cinema, i que pugui ser molt procliu a caure en la demagògia, no treu mèrits a una història rodada en nou minuts, molt ben interpretada i en què era fàcil caure en l'excés. No hi ha res en la trama que denoti maniqueisme.

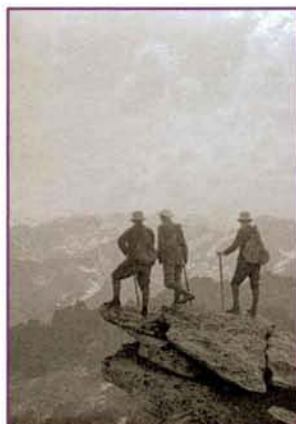
The noise, de Javier Prieto, també va merèixer diversos elogis. Partint també d'una idea ben senzilla (un home obsessionat per l'ordre i la meticulositat

Fotogrames de Final y principio, de Carlos Marqués, i de *The noise*, de Javier Prieto.

Deliberació pública del jurat del Selectiu UNICA 2005 (6 de juny). D'esquerra a dreta, Raül Contel, Anton Giménez, Miquel Galmes, Encarnació Soler, Anna Casanovas, Albert Beorlegui, Antoni Colomer i Josep Jordi Queralto.

TRILOGIA D'EXPOSICIONS DE L'ARXIU FOTOGRÀFIC DEL CEC

Seràn exposades al
MUSEU DE SANT BOI
del 19 de juny al 6 de novembre

HORARI:

Dimarts a divendres de 10 a 13 i de 17 a 19
dissabtes d'11 a 14 i de 17 a 19
Diumenges d'11 a 14

Carrer de l'Hospital, 9. Tel.: 93 635 12 50
Sant Boi de Llobregat
www.museusantboi.org

que veurà com tota la seva vida trontolla per l'existència d'un soroll que no sap d'on ve), aconsegueix crear una inquietud creixent en l'espectador. Poc importarà que no se sàpiga què és aquest soroll (en realitat, és un efecte sonor d'un eixugavidres d'un cotxe), o d'on procedeix, o quina és la causa que el provoca: la pel·lícula demostra la fragilitat de la psique humana, i la facilitat que hi pot haver en caure en el caos i la bogeria quan pensem que la nostra existència pot ser d'allò més rutinària i previsible. El protagonista veu al final la seva imatge reflectida en un mirall. I aquesta visió, demacrada, malaltissa i psicòtica, serà un reflex de tot allò en què s'ha convertit a causa d'aquest fet aparentment insignificant i sense sentit. Cert interès també va merèixer *Habitación 308*, de Verónica Eguaras Alcántara, i que ens va arribar de Barcelona. La *Pachamama es nuestra*, d'Anna Soldevila Lafon, va ser el documental més destacat. I en aquest apartat també podríem incloure un film com *Prime-time*, de Fernando Navarro Mendiábal. Essent un any en què el tàndem Baca-Garriga no presentava cap cinta, la gran esperança es trobava en la nova proposta de Ramon Font de Saint Germain, de Castelldefels, un reconegut cineasta que en aquesta ocasió presentava *Mentre sona un blues*.

La pel·lícula que va agradar més al jurat va ser *Final y principio*, de Carlos Marqués Marcet. Com totes les grans històries parteix d'un punt de vista ben banal: en un hospital, un infermer despistat oblidat un cadàver a l'ascensor, de manera que, durant uns quants minuts, aquell espai reduït i de trànsit serà compartit per diferents personatges. L'inici podria tenir certa propensió a la morbositat o fins i tot a l'humor negre, però el director ho resol amb sobrietat, economia de mitjans i una idea ben clara: la mort vista per diferents persones que es creuen amb el finat. Les fredes i asèptiques tonalitats d'un hospital contrasten amb el final, quan la llum del sol il·lumina el rostre d'un dels protagonistes, i el plor d'un nounat es barreja encara amb els pensaments de la finitud i la mort inevitable. Un cop fetes les deliberacions i els vots pertinents, el programa guanyador d'aquest any està compost per *Churros con chocolate*, *The noise* i *Final y principio*. Aquestes pel·lícules competiran per Espanya al Concurs Mundial de la UNICA, que tindrà lloc a Blankenberge del 10 al 18 de setembre.

Albert Beorlegui

Les fotos de l'Arxiu Fotogràfic

Primer viatge en hidroavió de Barcelona a Palma

FOTO: JOSEP M. CO I DE TRIOLA. CO 1439. 9861.

Ara fa 85 anys que es va fer aquesta fotografia, la del primer viatge en hidroavió entre Barcelona i Palma. Segons narra el *Butlletí* del CEC de l'any 1920, el 18 de març: «el Centre Excursionista de Catalunya ha estat la primera entitat d'usar tan ràpid com modern sistema de locomoció, baix un aspecte pràctic. Un dels passatgers de la nau aèria, .../..., va ser Josep Maria Cò i de Triola, .../..., emportant-se'n una de les llibretes-registre que'l Centre ve depositant en els cims principals de nostra terra, des-

tinada al Puigmajor (1.445 m) de l'illa de Mallorca. El viatge tingué un èxit complet, realitzant-se en poc més de 3 hores el recorregut d'anada i retorn.» Això sí que és una bona aventura, passar-se una hora i mitja dalt d'un senzill avionet sense veure res més que mar, cosa que avui, en mitja hora, ja hi ets. La col·lecció d'imatges d'aquest viatge va ser realitzada pel soci del Centre, i vocal de la junta directiva, Josep M. Co i de Triola, un gran aventurer i extraordinari tafaner que havia de ficar el nas i la càmera de fotos per tots els esde-

veniments que passaven per Europa. El seu llegat consta de plaques de vidre al gelatinobromur de diferents formats, des de 18 x 24 cm fins a 6 x 9 cm. Pel que fa al contingut, abasta pràcticament tots els esports que es practicaven en el seu temps: aviació, automovilisme, esquí, futbol, tennis, etc., cosa que no és d'estranyar, ja que va ser el primer reporter gràfic esportiu de la premsa d'aquell temps.

Rosa Pepa Figueras

III TROBADA D'ESTUDI PER A LA PRESERVACIÓ DEL PATRIMONI EN PEDRA SECA ALS PAÏSOS CATALANS

22 i 23 d'octubre 2005 a Barcelona

SECRETARIA DE LA III TROBADA
Centre Excursionista de Catalunya
c/ Pasadís, 10 pral. 08002-Barcelona
Telèfon: 933 152 311 - Fax: 933 151 408
cec@cec-centre.org
www.cec-centre.org

LLOC DE LA TROBADA
Centre Excursionista de Catalunya

ORGANITZA
Centre Excursionista de Catalunya
Secció Història i Art
Grup d'Estudis Recials

amb la col·laboració de:

Servei d'hipobària per als muntanyencs

Pujar al camp base de l'Everest des de Barcelona en 30 minuts és possible

¿Què és l'altitud simulada?

Amb l'alçada, el pes de la columna d'aire en la qual els nostres cossos estan immersos va disminuint. Aquest fenomen es manifesta com una reducció de la pressió baromètrica. Així doncs, a 8.848 m (Everest) aquesta pressió és tres vegades inferior a la que hi ha a nivell del mar, i, per tant, tot i que l'aire té el mateix percentatge d'oxigen (prop del 21%), és com si arribés als pulmons carregat amb una concentració d'oxigen només del 7%. Una cambra hipobàrica és una instal·lació que reproduïx, mitjançant un sistema de buit computeritzat, la baixa pressió ambiental.

En front d'aquesta situació l'organisme sofreix ajustaments respiratoris i cardiovasculars immediats i posa en marxa respostes a més llarg termini, com ara un augment de glòbuls vermells per aprofitar més aquest oxigen; és a dir, es posa en marxa tota la maquinària en funció d'una hormona molt coneguda en l'àmbit de l'esport: l'eritropoietina (EPO). La inducció d'aquestes respostes té interès en l'alpinisme i en la pràctica esportiva d'alt nivell.

Antecedents

A la dècada de 1950 els exèrcits escandinaus i nord-americans van desenvolupar la tecnologia de les cambres hipobàriques per preparar els pilots dels seus exèrcits d'aviació. Al mateix temps es van començar a utilitzar pels escaladors i alpinistes, amb l'objecte d'acclimatar-se a grans altituds abans de viatjar a l'Himàlaia. Més tard, es van començar a desenvolupar sistemes

alternatius i menys costosos basats en barreges de gasos pobres en oxigen, com ara màscares hipòxiques i tendes hipòxiques, però amb resultats encara discutits.

Ja s'ha demostrat en diversos estudis que els protocols d'acclimatació a hipòxia hipobàrica intermitent (HHI) són eficaços. Per exemple, l'exposició puntual a HHI durant dues hores augmenta els nivells d'EPO. I també diferents protocols d'acclimatació s'han demostrat científicament eficaços per induir l'acclimatació a l'altitud i millorar la capacitat d'esforç. Arran d'aquests descobriments, es va posar la cambra al servei del públic que podria estar-hi interessat, com per exemple els alpinistes, per preparar-se per a expedicions (tal com ja va fer l'expedició UPC-Everest amb l'Araceli Segarra i d'altres), esportistes d'elit per comple-

permet realitzar diferents protocols d'hipòxia hipobàrica intermitent, proves de tolerància a la hipòxia i altres procediments basats en l'exposició a baixa pressió ambiental. L'equipament del servei consisteix en una cambra hipobàrica amb capacitat per a vuit persones, a més dels diversos aparells científics i mèdics per al control dels diferents canvis fisiològics deguts a l'exposició a la hipòxia. Per raons de seguretat i eficàcia el màxim nivell assolible de simulació d'altitud és de 6.000 m.

Per a més informació

És un servei obert al públic, esportistes i pacients, que s'utilitza per acclimatar expedicions, fer proves de tolerància a la hipòxia a aquelles persones que vulguin pujar un cim i vulguin saber la seva sensibilitat enfront les condicions d'alta muntanya, així com també per estudiar el comportament del cos humà a diferents alçades, nous mètodes d'acclimatació o entrenament en

tar la seva preparació i assolir el màxim rendiment en diferents competicions programades (triatlletes, ciclistes, nedadors...), així com també qualsevol turista, esquiador o munta-nyenc per avaluar la seva resposta a l'altitud abans d'afrontar un viatge a localitats de gran altitud (Andes, Kilimanjaro, Alps, Nepal...).

Servei d'Hipobària INEFC-UB

L'any 2000 es va posar en marxa el Servei d'Hipobària INEFC-UB, amb la cambra de baixa pressió ubicada a la Anella Olímpica de Montjuïc, a l'edifici de l'Institut Nacional d'Educació Física, que reproduïx les condicions de pressió atmosfèrica i de manca d'oxigen de l'alta muntanya. Aquesta instal·lació

altitud simulada per a la millora del rendiment esportiu. A la cambra hipobàrica s'han preparat diverses expedicions de muntanya, nombrosos alpinistes, triatlletes, nedadors, ciclistes i esportistes d'alt nivell i també persones interessades en la seva condició física. L'equip mèdic que fa els tests de tolerància a la hipòxia i els diferents programes pertany a l'Institut d'Estudis de Medicina de Muntanya (IEMM) i al Centre Mèdic Factor Físic.

Atenció del Servei d'Hipobària INEFC-UB

Telèfons: 934 021 556 / 934 021 529 / 934 255 445

Adreça electrònica: nfort@ub.edu
www.ub.es/hipobar

Crònica del CEC

Discurs del president del CEC
per a la diada de Sant Jordi 2005

El passat 23 d'abril el president del Centre, el Sr. Josep Manel Puente, va llegir el seu discurs anual amb motiu d'aquest acte institucional de la nostra entitat, en presència del regidor d'Esports, el Sr. Pere Alcover, i d'altres autoritats, al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona. L'acte tingué un especial interès, ja que el Centre concedí quatre insígnies de platí als seus consocis que han fet els 75 anys de permanència al club.

Il·lustríssim Senyor Regidor d'Esports de l'Excel·lentíssim Ajuntament de Barcelona, Dra. Carmina Virgili, avant-presidents i Junta Directiva, benivol-guts socis i sòcies:

És per mi un honor i un privilegi adreçar-vos aquestes paraules en ocasió de la diada de Sant Jordi, patró de Catalunya, d'enguany, com a nou president de l'entitat. Vull agrair a tots els socis i sòcies el suport que m'han donat, així com a tots els membres de la Junta Directiva, que han acceptat treballar junts pel bé del Centre i de Catalunya. Però molt especialment vull donar les gràcies a tots els socis i sòcies que avui recolliran les seves insígnies de platí, or i plata com a reconeixement a la seva fidelitat al Centre, ja que sense ells tota la tasca feta no hagués estat possible. Moltes gràcies una vegada més.

Crec que al començament de qualsevol tasca cal fer una reflexió sobre la situació en què es troba el Centre com a entitat i el seu entorn social en un sentit ampli, que va des de l'àmbit esportiu fins al cultural de la societat catalana d'avui. Pel que fa al Centre com a entitat, cal dir que avui és una entitat que té uns actius molt importants, com ara la xarxa de xalets i refugis, local social, patrimoni documental i arxius, però per

damunt de tot, que té un conjunt de socis i sòcies amb un bagatge d'experiència i coneixements molt important. De la mateixa manera cal dir que tot aquest potencial no està desenvolupat com caldria per donar al Centre més capacitat d'activitats, i, per tant, de projecció dels valors de l'excursionisme, que tant han significat per a la nostra cultura des de la Renaixença i, malgrat la dictadura, fins avui. És en aquest punt que cal veure si l'excursionisme entès com a activitat esportiva, però a la vegada de descoberta del patrimoni cultural i natural de Catalunya, té raó de ser en els nostres dies.

És evident que per anar a la muntanya no cal ser membre d'una entitat excursionista, que moltes altres entitats també fan activitats de senderisme, que fins i tot algunes activitats subvencionades per empreses comercials es poden confondre amb les activitats que el Centre organitza. La nostra societat canvia molt ràpidament en molts sentits, especialment en el creixement de la nostra població amb ciutadans d'altres països i cultures que no coneixen el nostre país, i que són, per tant, aliens al moviment excursionista. Però també creix cada vegada més l'interès de molts catalans per fer esport, sobretot en família, i més encara si hi ha una relació amb tot el

FOTO: ARXIU CEC

El president J. M. Puente al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona.

que està vinculat amb la natura, i per la conservació del nostre patrimoni cultural i artístic.

Tot el que he esmentat fins ara és exactament el que significa l'excursionisme, en definitiva, la raó de l'existència del Centre. El Centre, avui més que mai, té una gran responsabilitat. Si en el temps de la dictadura fou el manteniment de la flama de la llengua, la recuperació de les nostres tradicions, és a dir, de la nostra identitat com a poble, en els nostres dies el Centre té els mateixos reptes que els nostres fundadors, és a dir, difondre l'excursionisme a la nostra societat oferint activitats que responguin als criteris de l'excursionisme. No crec que la nostra finalitat sigui exclusivament creure que anar a la muntanya és pujar corrent fins al cim de l'Aneto, o bé que l'essència sigui fer exercici físic, i que, per tant, tant és anar per un indret

o un altre sense aturar-se a veure una ermita romànica, ja que per alguns és un simple munt de pedres.

Estic convençut que les entitats excursionistes, i el Centre com a entitat degana, estan cridats a una acció d'excursionisme, és a dir d'esport, però també de coneixença del país i, per tant, de la seva estimació. Aquest és, a grans trets, el pla d'actuació que em proposo, juntament amb tota la Directiva: portar endavant els propers quatre anys. Si una societat no estima el seu país, les seves tradicions, l'espai natural i el patrimoni artístic, aviat esdevé una societat sense valors on la convivència i la civilitat es fan més difícils. Per això ens cal l'ajut de tots, especialment dels socis i de les sòcies, i el suport i la col·laboració dels estaments públics i privats. Moltes gràcies per la vostra atenció.

**SORTIDA NATURALISTA
A LES ILLES AÇORES**
Del 3 a l'11 de setembre
Balenes, ocells i lava perduts enmig
de l'oceà Atlàntic

Comissió de Protecció de la Natura
Centre Excursionista de Catalunya
Tel. 933 152 311
www.cec-centre.org/escola
escola@cec-centre.org

www.factorfisic.com
Tel. 932 023 197

CENTRE MÈDIC

factorFísic

Muntaner 231 2n
08021 Barcelona
Fax 932 022 435
info@factorfisic.com

Treballem amb mútues
Condicions especials per als socis del CEC

Medicina de l'esport i muntanya
Revisions mèdiques i esportives
Medicina general i pediatria
Traumatologia

LA MILLOR MANERA D'APAGAR UN FOC ÉS NO ENCENDRE'L

Aquest estiu, el risc d'incendis forestals és molt alt. Una cigarreta mal apagada, una ampolla de vidre, la crema de brossa, una barbacoa, fins i tot un coet de revetlla, poden ser l'origen d'un desastre natural. Per molts mitjans que hi posem, el més important és que, al bosc, actuem tots amb prevenció. **Perquè la millor manera d'apagar un foc és no encendre'l.**

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis

112 ←
emergència

Generalitat
de Catalunya